

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

Ville Kaukoranta

KOULUTUSMENOJEN TULOVEROTUS

Pro gradu -tutkielma

Vero-oikeus

Tampere 2015

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

KAUKORANTA, VILLE: Koulutusmenojen tuloverotus

Pro gradu -tutkielma, XI + 80 s.

Vero-oikeus

Kesäkuu 2015

Tutkielma käsittelee koulutusmenojen verokohtelua tilanteissa, joissa verovelvollinen luonnollinen henkilö maksaa menot itse sekä joissa verovelvollisen työnantaja maksaa menot hänen puolestaan. Näiden tilanteiden vero-oikeudelliset kysymykset ovat vastaavasti ne, voiko verovelvollinen vähentää itse maksamansa menot henkilökohtaisen tulolähteen tulostaan tai muodostuuko hänelle palkkana verotettavaa tuloa silloin, kun työnantaja maksaa menot hänen puolestaan. Nykyisessä ratkaisukäytännössä menot katsotaan aina joko täysin tai ei lainkaan vähennyskelpoisiksi. Sama pätee työnantajan maksamien menojen veronalaisuuteen.

Tutkielman tarkoituksena on löytää ne lainalaisuudet, joiden perusteella koulutuksen vähennyskelpoisuutta ja veronalaisuutta voidaan arvioida mahdollisimman monessa tilanteessa. Lisäksi tutkielma pyrkii löytämään yhteyksiä vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden ratkaisemisen välillä sekä ottamaan kantaa siihen, vastaako nykyinen tulkintakäytäntö tuloverolain säännösten tarkoitusta koulutusmenojen osalta.

Tutkielman tutkimusote on oikeusdogmaattinen. Se systematisoi ja tulkitsee voimassaolevaa oikeutta erityisesti oikeuskäytännön näkökulmasta. Tutkimus käsittelee viimeaikaisia oikeustapauksia ja pyrkii käymään tehtyjen havaintojen avulla vuoropuhelua lainsäädännön, sen esitöiden sekä aihetta koskevan oikeuskirjallisuuden kanssa. Toissijaisesti tutkielma tekee kannanoton de lege ferenda siihen, missä määrin nykyisen lain tarkoitus toteutuu koulutusmenoja koskevissa ratkaisutulkinnossa.

Tutkielman perusteella voidaan sanoa, että koulutuksen verovapauden tärkein ehto on se, että koulutuksen voidaan katsoa tapahtuneen ensisijaisesti työnantajan intressissä. Koulutuksen vähennyskelpoisuuden näkökulmasta taas tärkein seikka on, ettei koulutuksen voida katsoa pätevöittäneen verovelvollista mihinkään nimenomaisesti tehtäviin eikä parantavan hänen työmarkkinakelpoisuuttaan merkittävästi. Näiden kahden tyyppitilanteen yhteisenä tekijänä ovat työntekijän pätevöitymisen lähtökohtainen kieltäminen sekä työtehtävien kehittymisestä aiheutunut tarve kouluttautumiseen. Lisäksi voidaan tehdä johtopäätös, että KHO tulkitsee tosiasiansa vähennyskelpoiseksi ainoastaan sellaisia koulutusmenoja, jotka ovat aiheutuneet tulon säilyttämisestä. TVL 29 ja 31 §:ien tarkoitusten voitaisiin katsoa toteutuvan nykyistä paremmin, mikäli koulutusmenojen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden ratkaisemisessa sovellettaisiin myös osittaista vähennyskelpoisuutta tai veronalaisuutta.

SISÄLLYS

Sisällys	I
Luettelo taulukoista ja kaavioista.....	III
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	X
Oikeustapaukset	XI
1 Johdanto	1
1.1 Koulutusmenot tulona ja tulosta tehtävänä vähennyksenä.....	1
1.2 Tutkimuskohde, -tavoite ja -kysymykset	3
1.3 Tutkimuksen ote, rakenne, rajaus ja aineisto	4
2 Koulutusmenojen vähennyskelpoisuus veronalaisesta tulosta.....	7
2.1 Nettoverotuksen periaate	7
2.1.1 Luonnollisen vähennyksen käsite	8
2.1.2 Elantomenon käsite	9
2.1.3 Subjekttiivinen tarkoitus	10
2.1.4 Tulosta tehtävän vähennyksen määrä	12
2.2 Koulutusmenojen vähennyskelpoisuus oikeuskäytännössä	13
2.2.1 Koulutusmenot luonnollisina vähennyksinä henkilökohtaisesta tulosta.....	14
2.2.2 Koulutusmenot elantomenoina	22
3 Työnantajan kustantaman koulutuksen verotus	35
3.1 Veronalaisen ansiotulon käsite	35
3.1.1 Palkan käsite	36
3.1.2 Työnantajan verovapaasti korvaamat menot.....	38
3.2 Koulutusmenojen veronalaisuus oikeuskäytännössä.....	40

3.2.1	Koulutusmenot verovapaana etuutena	41
3.2.1.1	MBA korkeakoulutukseen rinnastuvana koulutuksena	41
3.2.1.2	MBA-koulutuksen uustulkinta.....	47
3.2.2	Koulutus veronalaisena palkkana.....	57
4	Johtopäätökset.....	60
4.1	Koulutusmenojen vähennyskelpoisuuden osoittajat	60
4.1.1	Koulutuksen pätevittävyys ja työmarkkinakelpoisuuden kehittyminen	61
4.1.2	Koulutuksen tarpeellisuus nykyisissä työtehtävissä	63
4.1.3	Koulutuksen jälkeiset tehtävät	64
4.1.4	Työnantajan osallistuminen koulutukseen	65
4.2	Koulutuksen verovapauden osoittajat	67
4.2.1	Työnantajan ensisijainen intressi	68
4.2.2	Työntekijän nykyisten työtehtävien kehittyminen.....	72
4.2.3	Työnantajan toimiala ja sen kehittyminen	73
4.2.4	Työntekijän asema työnantajan palveluksessa.....	74
4.3	Koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden yhteys.....	74
4.4	Lain tarkoituksen toteutuminen koulutusmenojen näkökulmasta	77

LUETTELO TAULUKOISTA JA KAAVIOISTA

Taulukko 1.

Ratkaisuperusteet verovelvollista vastaan (V) ja puolesta (P) koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta koskeneissa ratkaisuihin. s. 61.

Taulukko 2.

KHO:n käyttämät perusteet verovelvollista vastaan (V) ja tämän puolesta (P) työnantajan kustantamia koulutusmenoja koskeneissa ratkaisuihin. s. 67.

Kaavio 1.

Työnantajan ensisijaisen edun toteutumiseen vaikuttavat tekijät koulutusmenojen verokohtelua ratkaistaessa. s. 71.

Taulukko 3.

Koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden arvioinnissa käytetyt toisiinsa vertailukelpoiset tekijät. s. 75.

LÄHTEET

Aalto-yliopisto

Aalto-yliopisto: Aalto Executive Doctor of Business Administration: Reaching for the Top. Aalto Executive Educationin ohjelmaesite.

Aarnio 1989

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria.
Werner Söderström 1989.

Andersson & Linnakangas 2006

Andersson, Edward ja Linnakangas, Esko: Tuloverotus.
Talentum 2006.

Apunen 2012

Apunen, Matti: Onko kohtuullinen aina oikein?
Helsingin Sanomat 9.10.2012. Pääkirjoitus.

Engblom 2006

Engblom, Ari: Henkilökuntaedut verotuksessa.
Edita 2006.

Hallberg ym. 2011

Hallberg, Pekka; Karapuu, Heikki; Ojanen, Tuomas; Scheinin, Martin; Tuori, Kaarlo ja Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet.

Talentum 2011. Jatkuvatäydenteinen.

HE 200/1992

Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolaiksi ja sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta.

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan.
Helsinki 2011.

Korpela 2015

Korpela, Vesa: Verotus opin tiellä.
Veronmaksajan taloustaito 3/2015. s. 45.

Korpela 2014

Korpela, Vesa: Koulutusmenot verotuksessa.
Verotus 2/2014. s. 138 - 145.

Korpela 2013

Korpela, Vesa: Edustus- ja koulutusmenot verotuksessa.
Vero-opintopäivät 2013. s. 69 - 87.

Laitinen & Peltomäki 2014

Laitinen, Mirjami ja Peltomäki, Tomi: Ennakkoperintä.
Talentum 2014. Jatkuvatäydenteinen.

Myrsky 2015

Myrsky, Matti: Työnantajan maksamat koulutuskustannukset työntekijän tuloverotuksessa.
Lakimies 2/2015, s. 290 - 299.

Myrsky 2014

Myrsky, Matti: Luonnolliset vähennykset ja verotus.
Defensor Legis 5/2014. s. 776 - 791.

Myrsky 2013

Myrsky, Matti: Suomen veropolitiikka.
Talentum 2013.

Myrsky 2010a

Myrsky, Matti: Koulutusmenojen vähennyskelpoisuudesta verotuksessa.
Defensor Legis 2/2010. s. 166 - 180.

Myrsky 2010b

Myrsky, Matti: Mitä koulutusmenoja voidaan vähentää verotuksessa?
Acatiimi 3/2010.

Myrsky 2009

Myrsky, Matti: Oikeudenmukaisuudesta verotuksessa.

Lakimies 5/2009. s. 739 - 760.

Myrsky 2007

Myrsky, Matti: Vähennysjärjestelmän kehityspiirteitä Suomessa.

Verotus 3/2007. s. 242 - 251.

Myrsky 2006

Myrsky, Matti: Elantomenojen vähentämisen kieltö, mistä on kysymys?

Tilisanomat 5/2006. s. 36 - 39.

Myrsky 1991

Myrsky, Matti: Elantomenojen vähentämisen kieltö ja luonnolliset vähennykset.

Verotus 2/1991. s. 162 - 172.

Myrsky & Rabinä 2014

Myrsky, Matti ja Rabinä, Timo: Henkilökohtaisen tulon verotus.

Talentum 2014.

Määttä 2014

Määttä, Kalle: Verolakien tulkinta.

Edita 2014.

Nieminen 2014

Nieminen, Martti: Psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöön pätevöittäneen koulutuksen kulut eivät olleet vähennyskelpoisia.

Edilex 2014.

<http://helios.uta.fi:2126/uutiset/39292>

Lähde avattu viimeksi 10.6.2015.

Niskakangas 2014

Niskakangas, Heikki: Henkilöverotus.

Talentum 2014. Jatkuvatäydenteinen.

Nykänen 2014a

Nykänen, Pekka: EMBA-tutkinnon menot katsottiin vähennyskelvottomiksi elantome-
noiksi – KHO 2014:88

Edilex 2014.

<http://helios.uta.fi:2126/uutiset/40436>

Lähde avattu viimeksi 10.6.2015.

Nykänen 2014b

Nykänen, Pekka: Työnantajan maksaman DBA-koulutusohjelman menot eivät olleet
työntekijän veronalaista tuloa – KHO 2014:161

Edilex 2014.

<http://helios.uta.fi:2126/uutiset/42252>

Lähde avattu viimeksi 10.6.2015.

Nykänen 2008

Nykänen, Pekka: Luonnollisen vähennyksen käsitteestä henkilöverotuksessa.

Verotus 3/2008. s. 283 - 297.

OKM

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutusjärjestelmä.

<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=fi>

Lähde avattu viimeksi 10.6.2015.

OKM 2014

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Osaamisella ja luovuudella hyvinvointia – Opetus- ja
kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:18.

Penttilä 2015

Penttilä, Seppo: Koulutusmenot ja verotus.

Tilisanomat 1/2015. s. 38 - 41.

Påhlsson 1997

Påhlsson, Robert: Levnadskostnader. Gränsdragningsproblem vid beskattning av för-
värvsinkomster.

Iustus förlag 1997.

SDP 2010

Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue: Tulevaisuusohjelma varjosta valoon – työn,
hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön Suomi.

Helsinki 29.5.2010.

Siltala 2001

Siltala, Raimo: Johdatus oikeusteoriaan.

Forum Iuris 2001.

Suomen Ekonomit 2014

Suomen Ekonomien suuntaviivat 2014 - 2015.

SVÄL 2010

Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry, ent. Suomen Valtiotieteilijöiden Liiton koulutuspoliittinen ohjelma.

<http://www.yhteiskunta-ala.fi/@Bin/139732/SVAL+koulutuspoliittinen+ohjelma+2010.pdf>

Lähde avattu viimeksi 25.5.2015.

TEM 2015

Työ- ja elinkeinoministeriö: Työolobarometri – ennakkotiedot 2014.

Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja: TEM raportteja 9/2015

<https://www.tem.fi/files/42242/barometri.pdf>

Lähde avattu viimeksi 26.4.2015.

VaVM 7/1919

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksen johdosta, joka sisältää ehdotuksen laiksi tulo- ja omaisuusverosta.

Verohallinto 2015

Verohallinnon ohje 23.3.2015. Tulonhankkimiskulut ansiotuloista.

Dnro A31/200/2015.

Verohallinto 2014a

Verohallinnon ohje 25.11.2014. Työnantajan kustantaman koulutuksen verotus.

Dnro A195/200/2014.

Verohallinto 2014b

Verohallinnon ohje 5.9.2014. Ansiotulojen verotus.

Dnro A59/200/2014.

Verohallinto 2011

Verohallinnon ohje 10.11.2011. Koulutusmenot henkilöverotuksessa.

Dnro 473/32/2011.

Verohallinto 2000

Verohallinnon ohje 14.1.2000. Koulutusmenojen vähennyskelpoisuus henkilöverotuksessa.

Dnro 15/32/2000.

LYHENTEET

Dnro	diaarinumero
EPL	ennakkoperintälaki 1118/1996
HAO	hallinto-oikeus
HE	hallituksen esitys
KHO	korkein hallinto-oikeus
KVL	keskusverolautakunta
OKM	opetus- ja kulttuuriministeriö
T	taltio
TAL	laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994
TEM	työ- ja elinkeinoministeriö
TSL	työsopimuslaki 55/2001
TVL	tuloverolaki 1535/1992
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
VML	laki verotusmenettelystä 1558/1995
VOVA	veronsaajien oikeudenvallontayksikkö

OIKEUSTAPAUKSET

KHO	2014 T 3392 (ei julkaistu)
KHO	2014:161
KHO	2014:88
KHO	2014:27
KHO	2006 T 3236
KHO	2002:9
KHO	2002:8
KHO	2002 T 3454
KHO	2001:63
KHO	1998 T 559
KHO	1997:72
KHO	1997:71
KHO	1997:70
Helsingin HAO	13/0008/6 (ei julkaistu)

1 JOHDANTO

1.1 Koulutusmenot tulona ja tulosta tehtävänä vähennyksenä

Koulutusmenot ovat henkilön kouluttamisesta johtuvia menoja, jotka henkilö itse tai hänen työantajansa kustantaa. Etenkin niissä tapauksissa, joissa koulutuksella on jokin yhteys verovelvollisen työskentelyyn, näiden kulujen verokohteluun liittyy työntekijän näkökulmasta kaksi kysymystä: Onko työnantajan kustantama koulutus saajalleen veronalaista tuloa vai ei? Ovatko verovelvollisen itsensä suorittamat koulutusmenot vähennyskelpoisia hänen henkilökohtaisesta tulostaan? Veronalaisuuden ja vähennyskelpoisuuden taustalla ovat TVL 29 ja 31 §, eli laajaa tulokäsitettä ja luonnollisia vähennyksiä koskevat säännökset. Kaikki paitsi erikseen verovapaaksi säädetty tulo on veronalaista tuloa, mutta toisaalta tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot tulee voida vähentää saadusta tulosta.

Aihevalinta on perusteltu, sillä sitä ei ole säännelty tarkasti lailla tai asetuksella. Verrat-
tain runsas määrä KHO:n ratkaistavaksi asti tulleita tapauksia puoltaa näkemystä siitä, ettei kyseessä ole kuitenkaan marginaalinen ilmiö. KHO:n koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta ja työnantajan kustantamien koulutusmenojen veronalaisuutta koskeva ratkaisukäytäntö onkin ollut vaihtelevaa. Verokohtelua koskevat ratkaisut on tehty tapauskohtaisina arvioina, sillä verolaeista ei löydy yksiselitteisiä tai tarkkarajaisia säännöksiä. Tämä tulkintatapa on viestitty esimerkiksi työnantajan kustantamaa koulutusta käsittelevässä viranomaisohjeessa¹, joka puolestaan perustuu viime kädessä KHO:n ratkaisujen muodostamaan oikeuskäytäntöön. Tapauskohtainen ratkaisutapa ei ole välttämättä verovelvollisten tai toisaalta veronsaajienkaan näkökulmista kovin hyvin ennakoitavissa, eikä

¹ Verohallinto 2014a, luku 3 Koulutuksen verovapauden edellytyksistä.

siten koulutusmenojen kohtelutapaa verotuksessa voida pitää täysin hyvän verojärjestelmän² ominaispiirteiden mukaisena. Lisäksi useat valtakunnalliseen keskusteluun osallistuvat ja vaikuttavat tahot, kuten akateemiset ammattiyhdistykset³, poliittiset puolueet⁴ ja ministeriö⁵ korostavat myös työelämän aikana käydyn koulutuksen merkitystä. Työvoiman kouluttaminen on lisääntynyt⁶ 2000-luvulta alkaen. Koulutusta voidaan myös tarkastella yhtäältä markkinahyödykkeenä⁷ ja toisaalta perusoikeutena⁸. Näin ollen sen käsittely palkkana tai tulonhankkimismenona voi olla semantiikan kannalta haastavaa, joskin mielenkiintoista.

Tutkielman keskeiset kysymykset liittyvät vero-oikeudellisesti tulon laajaan käsitteeseen sekä elantomenon ja luonnollisen vähennyksen epäselvään tulkinta-alueeseen. Näiden käsitteiden verrattain tarkkarajaisia määritelmiä hämärtävät lakiin perustumattomat, oikeus- ja verotuskäytännön perusteella verottomiksi katsottavat edut sekä toisaalta elantomenojen vähentämisen kieltoa koskeva TVL 31 §, jonka tarkoituksena on estää kattavasti vain löyhästi tai ei lainkaan tulon ansaintaan liittyvien menojen vähentäminen verotuksessa. Käsitteiden epätarkkuuteen vaikuttaa osin nettoverotuksen periaatteen vanhuus Suomen tuloverolainsäädännössä: periaate on ollut olemassa lähes koko 1900-luvun ajan, mutta sitä koskevia tulon ja vähennyskelpoisen menon määritelmiä ei ole milloinkaan pyritty kuvaamaan tyhjentävästi lainsäädännössä tai lain esitöissä.

² Myrsky 2013, III osa, luku 9: ”Verovelvollisen kannalta yksinkertaisen verojärjestelmän lisäksi tärkeää on *ennustettavuus*. Tämä luo edellytykset arvioida taloudellisen käyttäytymisen verokohtelua tulevaisuudessa ja vaikuttaa myös kotitalouksien ja yritysten tämän hetken päätöksiin.” (sic)

³ Muun muassa SVÄL 2010, s. 2: ”Täydennyskoulutusta tulee kehittää vastamaan työelämän ja aikuisopiskelijoiden tarpeita--” ja Suomen Ekonomit 2014, s. 11: ”Työnantajan maksama henkilöstökoulutus on kaikissa tapauksissa työntekijälle verotonta -- Henkilön itse kustantaman ammatillisen koulutuksen tulee olla vähennyskelpoinen meno henkilöverotuksessa[.]”

⁴ SDP 2010, s. 12: ”Elinikäinen oppiminen ja jatkuva osaamisen päivittäminen jo työssä ollessa lisää turvallisuutta ja parantaa mahdollisuuksia siirtyä työstä työhön.

⁵ OKM 2014, s. 11: ”Työelämän nopeiden muutosten vuoksi työntekijöiden osaamisen kehittyminen ja uudistuminen tulevat tärkeämmiksi. Työssä oppiminen ja työn ohessa suoritettava täydennyskoulutus korostuvat.”

⁶ TEM 2015, s. 35. Työnantajan kustantamaan koulutukseen osallistui vielä vuonna 2001 keskimäärin 47 % koko barometrin vastaajista, kun taas vuosina 2012 - 2013 luku oli 57 % ja vuonna 2014 55 %.

⁷ Ostettua koulutusta koskevan oikeuskäytännön olemassaolo itsessään tukee ajatusta siitä, että koulutuksen myynti on katsottu hyväksyttäväksi elinkeinomuodoksi myös Suomessa. Vastaavasti perustuslain 2 luvun 18 § turvaa perusoikeuden työn, ammatin tai elinkeinon vapaaseen valitsemiseen.

⁸ Hallberg ym. 2011, luku III: yksittäiset perusoikeudet, alaluku 12: Sivistykselliset oikeudet.

1.2 Tutkimuskohde, -tavoite ja -kysymykset

Tutkielman kohteena ovat koulutettavan itse maksaman koulutuksen vähennyskelpoisuus tuloverotuksessa ja työnantajan työntekijälleen kustantaman koulutuksen veronalaisuus, näiden kahden mahdollinen yhteys sekä ne tekijät, joiden perusteella vähennyskelpoisuus tai veronalaisuus ratkaistaan.

Tutkielman tavoitteena on löytää aihetta koskevasta viimeaikaisesta oikeuskäytännöstä ne mahdolliset lainalaisuudet, joiden perusteella vähennyskelpoisuutta tai veronalaisuutta voidaan arvioida nykyistä systemaattisemmin. Oikeuskäytännöstä tehtäviä havaintoja voidaan parhaassa tapauksessa hyödyntää käytännöllisenä työvälineenä koulutuksen verokohtelun arvioimiseksi ilman ennakkoratkaisun hakemista tai oikeuden päätöstä.

Tutkielman varsinaiset tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millä perusteilla luonnollisen henkilön itsensä maksamat koulutusmenot katsotaan TVL 29 ja 30 §:ssä tarkoitetuiksi luonnollisiksi vähennyksiksi?
- Millä perusteilla maksettu koulutus katsotaan TVL 29 ja 61 § sekä EPL 13 §:ssä tarkoitetuksi palkaksi luonnollisen henkilön tuloverotuksessa?
- Voidaanko koulutuksen vähennyskelpoisuuden ratkaisemiseksi käytettäviä seikkoja käyttää koulutuksen veronalaisuuden ratkaisemiseksi ja toisin päin?
- Missä määrin voidaan katsoa, että TVL 29 ja 31 § sekä niiden soveltaminen koulutusmenojen osalta toteuttavat säännöksille annettuja tarkoituksia?

1.3 Tutkimuksen ote, rakenne, rajaus ja aineisto

Tutkielma on menetelmältään oikeusdogmaattinen eli lainopillinen⁹. Se systematisoi ja tulkitsee voimassaolevaa oikeutta erityisesti oikeuskäytännön näkökulmasta.¹⁰ Toissijaisesti työ pyrkii ottamaan de lege ferenda¹¹ -otteella kantaa siihen, vastaako nykyinen lainsäädäntö sille asetettua tarkoitusta ja toteutuuko tämä tarkoitus KHO:n ratkaisuihin perustuvassa oikeuskäytännössä. Tutkielma etenee siten, että siinä määritellään ensin tutkielman näkökulmasta keskeiset käsitteet. Tärkeiden käsitteiden täsmentämisen jälkeen tutkielma tulkitsee aiheeseen kuuluvia oikeustapauksia lainsäädäntöä, sen esitöitä sekä osittain oikeuskirjallisuutta vasten.

Toinen luku keskittyy luonnollisen vähennyksen ja elantomenon käsitteisiin sekä oikeustapauksiin, joissa on tulkittu koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta. Toinen luku sijoittuu tutkielmassa ennen kolmatta lukua, sillä toisen luvun ytimessä oleva elantomenon käsite liittyy myös kolmanteen lukuun. Kolmas luku käsittelee veronalaisen tulon, tarkemmin ansiotulon ja sitä tarkemmin palkan käsitteitä sekä koulutusmenojen verokohtelua tilanteissa, joissa työnantaja maksaa koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia verovelvollisen puolesta. Neljäs luku, johtopäätökset, systematisoi itse maksetun koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja verovelvollisen puolesta kustannetun koulutuksen veronalaisuuden ratkaisevia tekijöitä ja näiden yhteyksiä sekä eroja. Lopuksi johtopäätöksissä otetaan kantaa havaintojen perusteella siihen, missä määrin käsiteltyjen säännösten tarkoitus toteutuu koulutusmenojen osalta oikeuskäytännössä eli voidaanko laintulkinnan vastavan lain tarkoitusta.

Tutkielma keskittyy luonnollisen henkilön henkilökohtaisen tulon verotukseen, sillä suurin osa aihetta koskevista KHO:n ratkaisuksista koskee juuri luonnollisia henkilöitä sekä

⁹ Hirvonen 2011, s. 39: ”Objektiivisessa tulkinnassa lakitekstin ilmaisulle annetaan vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön perustuva objektiivinen tai auktoriteettiperusteinen tulkinta.” [sic]

¹⁰ Aarnio 1989, s. 48: ”--[L]ainoppia voidaan luonnehtia oikeustieteen haaraksi, jonka tehtävänä on oikeusnormien tulkinta ja niiden systematisointi.”

¹¹ Siltala 2001, s. 187: ”--[M]itkä ovat lainsäädännölliset keinot haluttujen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi?” Tutkielmassa TVL:n ja sen esitöiden kannalta keskeinen nettoverotuksen periaate otaksutaan osaksi vertikaalisesti oikeudenmukaista verotusta, jonka mukaan eri asemassa olevia verovelvollisia kohdellaan eri tavoin – toisin sanoen henkilöt maksavat veroja veronmaksukykynsä mukaan. Oikeudenmukaisesta verotuksesta katso esimerkiksi Myrsky 1991.

heidän henkilökohtaisen tulon tulolähdettään. Menojen vähennyskelpoisuutta ratkaistaessa eri tuloverolaeissa ei tulisi kuitenkaan olla merkittävää eroa, sillä ne kaikki perustuvat nettotulojen verotukseen.¹² Tulon osalta taas henkilökohtaisen tulon tulolähde on ainoa tulolähde, jossa tutkielmassa tarkoitettu työnantaja-työntekijä –relaatio on olemassa. Tutkielmassa otaksutaan myös lähtökohdaksi, ettei työntekijä ole työnantajayrityksensä osakas – näin ollen ratkaistavaksi ei tarvitse ottaa kysymystä siitä, voiko koulutuksessa olla kyse saajansa peitelystä osingosta.

Tutkielmassa käsitelty koulutus on rajattu koskemaan maksullista koulutusta, jonka voidaan vähintään etäisesti katsoa liittyvän joihinkin työtehtäviin. Maksullisuus on edellytyksenä sille, että koulutuksen suorittamisesta ylipäänsä syntyy menoja työntekijälle tai työnantajalle. Näin ollen peruskoulu ja toisen asteen koulutus jäävät kokonaisuudessaan tutkielman rajauksen ulkopuolelle. Perusopetusta eikä toisen asteen koulutusta ole sallittua antaa taloudellisen voiton tavoittelemiseksi,¹³ mistä syystä jo yksin on erittäin epätodennäköistä, että tämän tason opetustoimintaa harjoitettaisiin Suomessa kaupallisesti. OKM:n koulutusluokituksen¹⁴ mukaan tutkielmassa on kyse luokasta 6, korkeakoulutus, ja ylöspäin sekä hyvin rajatuilta osin luokka 3, ammatillinen koulutus. Tutkielman kohteina ovat siis MBA-koulutus ja siihen verrattavissa olevat koulutukset, erinäisten lähinnä yksityisten tahojen järjestämät täydennyskoulutukset sekä yksittäisinä opintojaksoina että laajempina kokonaisuuksina, korkeakoulututkinnot sekä niiden osat.

Tutkielman aineistoon kuuluvat seuraavat oikeuslähteet:

-lait, joista keskeisimmät ovat tuloverolaki (1535/1992) ja ennakkoperintälaki (1118/1996);

-tuloverolain esityöt (HE 200/1992);

-oikeustapaukset;

-lakia ja oikeustapauksia koskeva oikeuskirjallisuus sekä viranomaisohjeet.

¹² Myrsky 2010a, s. 167.

¹³ Perusopetuslaki 7 §, lukiolaki 3 §, laki ammatillisesta koulutuksesta 9 §.

¹⁴ OKM.

Lähteistä lait ovat tutkielman ensisijaiset oikeusnormit. Lakien joustavista ilmaisutavoista johtuen myös esityöt¹⁵ ovat lain tarkoituksen tulkitsemiseksi tärkeässä asemassa. Koska mainitut esityötkään eivät ole täydellisiä eivätkä tyhjentäviä, niin tutkielman aiheetta koskevaa oikeuskäytäntöä¹⁶ on myös syytä tarkastella. Oikeuskirjallisuus ja viranomaisohjeet ovat tulkintoja laista ja oikeustapauksista, joihin tutkielmassa tehtyjä havainnotta verrataan ja joiden kanssa havainnot pyrkivät keskustelemaan.

¹⁵ Määttä 2014, s. 161: "--[L]ain esitöiden tulee avata verolain abstraktia normia siten, että niin verovelvollisten kuin veroviranomaisten on sitä helpompi soveltaa." Myös tutkijalle lain esityöt voivat kuvata lain tarkoitettua soveltamistapaa.

¹⁶ Myrsky 2010a, s. 169: "Koulutusmenojen vähennyskelpoisuus on perustunut tulonhankkimismenojen yleistä vähennysoikeutta koskeviin säännöksiin. Lisäksi säännökset ovat pysyneet lähes muuttumattomina vuosikymmenten ajan. -- Niinpä aikaisempaa oikeuskäytäntöä voidaan edelleen hyödyntää." Tässä ei kuitenkaan huomioida ajatusta siitä, että oikeustilaa soveltava yhteiskunta ja lain vakiintunut tulkintatapa ovat muuttuneet. Toisin kuitenkin Myrsky 2007, s. 250: "Verotusta ja varsinkin verotuksen historiaa ei tulisi tarkastella (vain) eristettynä muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä --."

2 KOULUTUSMENOJEN VÄHENNYSKELPOISUUS VERONALAISESTA TULOSTA

2.1 Nettoverotuksen periaate

Suomen tuloverolaki perustuu nettotulon verottamisen periaatteeseen¹⁷. Periaatteen mukaan veronalaisesta tulosta vähennetään sen hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot. Nettoverotuksen periaate on myös pohjoismaisessa viitekehyksessä osa muun muassa ruotsalaista vero-oikeutta.¹⁸ Nettoverotuksen periaatteen kanssa kulkee käsi kädessä elantomenojen vähentämisen kieltö, joka on kuulunut Suomen tuloverojärjestelmään sen alusta lähtien.¹⁹

Nettotulon verottamisen tavoitteena ja tarkoituksena voidaan pitää verotuksen toteuttamista siten, että verovelvolliset maksavat veroa maksukykynsä mukaan. Toisaalta elantomenon vähentämisen kiellon tarkoituksena voidaan pitää sitä, ettei verotettava tulo ole ainoastaan verovelvollisen tulojen säästö. Veronmaksukykyisyyteen perustuvassa järjestelmässä erilaisessa veronmaksukykyasemassa olevia voidaan verottaa eri tavoin, ja vastaavasti samassa asemassa olevia tulisi verottaa samalla tavoin.²⁰ Käytännössä siis verotuksessa ei tarkastella bruttotuloja vaan tuloja, joista on vähennetty niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot.²¹ Jäljelle jäävän tulon voidaan katsoa mittaavan verovelvollisen kulutusvoimaa ja siten myös veronmaksukykyä.²²

¹⁷ HE 200/1992.

¹⁸ Pahlsson 1997, s. 17. ”[Sveriges] inkomstskattesystem är inriktat på nettobeskattning. Detta innebär principiellt att det som skall beskattas, är vad som återstår av intäkterna sedan kostnaderna för att förvara dem dragits av.”

¹⁹ Myrsky 1991, s. 162. Vaikka nykyinen tuloverolaki tuli voimaan 1992, nettoverotuksen periaate ja siihen liittyvän elantomenojen vähentämisen kieltö ovat olleet tuolloin merkitykseltään nykyistä lainsäädäntöä vastaavassa muodossa.

²⁰ Näistä periaatteista käytetään nimityksiä ”vertikaalinen oikeudenmukaisuus” ja ”horisontaalinen oikeudenmukaisuus.” Katso Myrsky 2009 s. 748 - 749.

²¹ VaVM 7/1919, s. 3: ”Veron tulee kohdata verovelvollista hänen puhtaana tulonsa mukaan. Tämän johdosta pitää verotuksen alaisesta tulosta olla oikeus vähentää velkain korot ja kaikki tulon hankkimisesta ynnä säilyttämisestä ja turvaamisesta johtuneet menot--.”

²² Pahlsson 1997, s. 18.

Nettoverotuksen periaatteen toteutuminen voi olla haasteellista silloin, kun verovelvollinen on luonnollinen henkilö. Luonnollisilla henkilöillä on suuri määrä elantokustannuksia ja muita henkilökohtaisia menoja, jotka tulee voida erottaa luonnollisista vähennyksistä.²³ Joidenkin menoerien osalta rajanveto on helppoa ja jopa yksiselitteistä: TVL 31 §:ssä on lueteltu esimerkinomaisesti sekä luonnollisina vähennyksinä että elantomenoina pidettäviä eriä. Haasteita syntyy kuitenkin erityisesti niiden menojen kohdalla, joissa on sekä elantomenon että luonnollisen vähennyksen piirteitä.²⁴ Kaikissa tapauksissa ei ole täysin yksikäsitteistä tai ennakoitavissa miten ratkaistaan se, onko jokin meno elantomeno vai ei.²⁵

2.1.1 Luonnollisen vähennyksen käsite

Luonnollisia vähennyksiä ovat TVL 29 §:n mukaan veronalaisten tulojen hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. Tulon säilyttämisen eikä toisaalta hankkimisen käsitteitä ei ole määritelty laissa tai sen esitöissä tätä sanamuotoa tarkemmin. Luonnollisia vähennyksiä ei ole myöskään määritelty tyhjentävästi, vaan TVL 31 §:ssä mainitaan esimerkinomaisesti vain joitakin eriä, jotka nimenomaisesti ovat tai eivät ole luonnollisia vähennyksiä. Luonnollisen vähennyksen ulkopuolisina, siis vähennyskelvottomina menoina pidetään verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneita menoja sekä toisaalta elantomenoja, joita käsitellään myöhemmin tässä luvussa.

Luonnollisen vähennyksen tarkoitusta voidaan yleisesti pitää Suomessa hyväksyttynä. Luonnollisia vähennyksiä koskevaa lainsäädäntöä ei ole sisällöllisesti muutettu sitten sen ensimmäistä kirjaamista lakiin, eli tosiasiallisesti luonnollisen vähennyksen voidaan sanoa olevan Suomessa pian sata vuotta vanha käsite. Muuttumattomuuden ongelmaksi voidaan katsoa se, ettei käsitettä ole täsmennetty merkittävästi ajan saatossa. Luonnollisen vähennyksen käsite on lain laajan ilmaisutavan vuoksi tulkinnanvarainen. Tästä syystä nettoverotuksen toteutuminen käytännössä on epävarmaa. Laajasti tulkittuna melkein

²³ Andersson & Linnakangas 2006, s. 376.

²⁴ Myrsky 1991, s. 162.

²⁵ Myrsky 2006, s. 38.

minkä vain menon, jopa elantomenojen, voidaan katsoa vähintäänkin välillisesti aiheutuneen tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä: ravinto on välttämätöntä elämiseksi ja siten työn tekemiseksi. Toisaalta äärimmäisen suppeasti tulkittuna jokaisen luonnolliseksi vähennykseksi tarkoitetun menon tulisi edellyttää tuottavan jotain nimenomaista ja osoitettavissa olevaa tuloa.²⁶ Laajan käsitteen tulkinnassa ongelmallista olisi se, että verotettavaksi tuloksi voisi muodostua tosiasiaassa tulojen säästö eli se, mitä verovelvollinen ei kuluta. Toisessa ääripäässä taas herää kysymys siitä, millä tarkkuudella kunkin menon ja tulon yhteys pitäisi voida osoittaa. Lain tulkinnassa ja käytännön soveltamisessa lieneekin välttämätöntä tulkita luonnollisen vähennyksen käsitettä yllä mainittuja esimerkkejä joustavammin eli eräänlaisena kompromissina.

Teoriassa luonnollisen vähennyksen käsite on yksinkertainen: kyseessä on tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtunut meno. Luonnollisen vähennyksen käytännönläheinen tulkinta olisi kuitenkin helpompaa, jos laissa otettaisiin nimenomaisesti kantaa siihen, voiko elantomeno missään olosuhteissa olla luonnollinen vähennys vai ei. Nyt tulkintaa vaikeuttavat luonnollisen vähennyksen ja elantomennon laajat, osin päällekkäiset määritelmät ja samaan aikaan pääsääntö, etteivät elantomenot ole vähennyskelpoisia tulosta. Niissä rajatapauksissa, joissa menolla on ollut elantomennon ja luonnollisen vähennyksen piirteitä, yksi vakiintunut tapa tehdä ratkaisu on ollut myöntää menolle osittainen vähennysoikeus. Näin on tehty joidenkin tulonhankkimismenojen kohdalla,²⁷ mutta toistaiseksi käytäntö ei ole koskenut verovelvollisen koulutusmenoja.

2.1.2 Elantomennon käsite

Verovelvollisen elantomenoja ovat TVL 31 §:n mukaan muun muassa tämän asunnon vuokra sekä lasten ja kodin hoidosta aiheutuneet menot. Elantomenoa ei ole voimassa olevassa lainsäädännössä eikä toisaalta TVL:n aiemmissa olomuodoissa määritelty merkittävästi tarkemmin, vaan sen on vuosien kuluessa otaksuttu olevan riittävän tarkkarajainen ja toisaalta joustava ilmaus lain soveltajille.

²⁶ Nykänen 2008, s. 285.

²⁷ Verohallinto 2015, esimerkiksi kohdat 5.3: työhuonevähennys ja 5.6: tietokone ja tietoliikenneyhteydet.

Elantomenojen vähennyskelvottomuus on suomalaisessa vero-oikeudessa yhtä vanha kuin luonnollisten vähennysten käsite. Elantomenojen vähentämisen kieltoa voinee pitää samassa määrin yleisesti hyväksyttynä periaatteena kuin luonnollisten vähennysten periaatetta. Elantomeno on käsitteenä oikeastaan samoista syistä haastava ja tulkinnanvarainen kuin luonnollinen vähennys: sen sanamuoto on vielä epätarkempi, eivätkä laissa mainitut esimerkit sulje pois mahdollisuuksia tulkita sellaista menoa vähennyskelpoisena, jota toinen tulkitsija voisi pitää kiistattomasti elantomenona. Elantomenon käsitteen tulkittamisessa voidaan esimerkiksi aloittaa rajanvedosta, onko menossa kyse enemmän tulon käyttämisestä vai sen hankkimisesta tai säilyttämisestä.²⁸ Toisaalta voidaan esittää myös, että meno on elantomenoa silloin, kun se syntyy tulonhankinnasta tai säilyttämisestä riippumattomista syistä.²⁹

Täysin tyhjentävän, käytännössä sovellettavan määritelmän antaminen elantomenolle ei liene mahdollista, jos tulonhankkimismenoja ei voida määritellä samoin. Jos tulonhankkimismenoilla olisi edes teoriassa tarkkarajainen määritelmä, elantomenoina voitaisiin pitää kaikkia menoja, joita ei olisi pidettävä tulonhankkimismenoina.

2.1.3 Subjektiivinen tarkoitus

Subjektiivisella tarkoituksella³⁰ viitataan siihen tarkoitukseen, jonka verovelvollinen on antanut jollekin menolle sen suoritushetkellä – onko verovelvollinen siis suorittanut menon tulonhankkimistarkoituksessa vai jossain muussa tarkoituksessa. Toisin sanoen elantomenon piirteitä osoittava meno voidaan katsoa tulonhankkimismenoksi, jos verovelvollisella on ollut perusteltu pyrkimys hankkia tai säilyttää tuloa tällaisen menoerän avulla. Käsitettä ei nimenomaisesti käytetä TVL:ssa, mutta sen voidaan katsoa olevan tulkinta TVL 29 §:stä tai Suomen perustuslain (731/1999) elinkeinovapaudesta. Käytännössä sub-

²⁸ Myrsky 1991, s. 166

²⁹ Myrsky & Rabinä 2014, s. 93: ”*Elantomenot* ovat puolestaan menoja, jotka syntyvät tulonhankkimistoiminnasta riippumatta.” (sic)

³⁰ Muun muassa Myrsky & Rabinä 2014, s. 93 ja Niskakangas 2014, luku 12. Ansiotulosta tehtävät vähennykset, alaluku subjektiivinen teoria.

jektiivinen tarkoitus antaa verovelvolliselle mahdollisuuden valita omasta näkökulmastaan parhaan tavan tulojen hankkimiseksi ilman, että verotus rankaisee tästä tehdystä valinnasta.

Tulonhankkimismenojen suorittamiselle voidaan antaa kolme tyyppitilannetta, joista kaksi liittyvät subjektiiviseen tarkoitukseen. Tyyppitilanteissa tarkasteltavina ovat 1) verovelvollisen menolle antama tarkoitus sekä 2) menon suoraan tai välillisesti aiheuttama tulo.

1. Tulonhankkimistarkoituksessa suoritettu meno, joka on aiheuttanut tulon kertymisen tai säilymisen. TVL 29 §:n kirjaimellisen sanamuodon perusteella tämä lieenee yleisin tyyppitilanne, jossa meno olisi vähennettävissä: ”Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot.” Tämä antaisi ymmärtää, että tuloa olisi kerryttävä menon oltakseen yli päänsä vähennyskelpoinen. Koulutusmenojen näkökulmasta kyseessä voisi olla tulonhankkimistarkoitukseen ostettu koulutus, joka on mahdollistanut verovelvollisen työpaikan säilymisen ja tulojen kertymisen.
2. Tulonhankkimistarkoituksessa suoritettu meno, joka ei ole aiheuttanut tulon kertymistä. Kyseessä on tilanne, jossa suoritetusta menosta on syntynyt ikään kuin menetys. TVL:n kirjaimellisen sanamuodon perusteella meno ei olisi vähennyskelpoinen tässä tilanteessa, mutta subjektiivisen tarkoituksen perimmäinen ajatus on nimenomaan sallia myös sellaisen menon vähentäminen, joka on syntynyt tulon hankkimisen tai säilyttämisen tarkoituksesta.³¹ Koulutusmenojen näkökulmasta kyseessä voisi olla tulonhankkimistarkoituksessa ostettu koulutus, josta huolimatta verovelvollinen ei ole jostakin syystä kyennyt säilyttämään työpaikkaansa eikä siten tulojaan.
3. Muussa kuin tulonhankkimistarkoituksessa suoritettu meno, joka on kerryttänyt tuloa. TVL:n kirjaimellisen sanamuodon perusteella tällaisen menon tulisi olla

³¹ Myrsky 2006, s. 37 - 38.

vähennyskelpoinen, jos sitä voidaan pitää tulonhankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneena. Koulutusmenojen näkökulmasta kyseessä voisi olla alun perin harrastustarkoitukseen ostettu koulutus, josta saamallaan tiedoilla ja taidoilla verovelvollinen on ryhtynyt harjoittamaan säännöllistä ja määrätietoista tulonhankkimistoimintaa.³²

2.1.4 Tulosta tehtävän vähennyksen määrä

Lain sanamuodon perusteella verovelvollisella on oikeus vähentää tulonhankkimisesta aiheutuva meno täysimääräisesti.³³ Toisin sanoen luonnollisten vähennysten määrän perusteena ovat ne todelliset menot, joihin verovelvollinen on ryhtynyt tarkoituksenaan hankkia tai säilyttää tuloa. Vähennyksen määrän perusteena olevan menon tunnistaminen ei ole yleensä vaikeaa, sillä toteutuneella menolla on lähtökohtaisesti jokin valuuttamääräinen hinta, jonka verovelvollinen on suorittanut.

Menoja voidaan jakaa verotuksessa oikeuskäytännön perusteella osittain vähennyskelpoiseen ja vähennyskelvottomaan osaan. Tämänlainen tulkinta ei perustu lakiin, vaan nimenomaan oikeuskäytännössä omaksuttuun tulkintaan siitä, että tulonhankkimistoimintaa varten suoritetussa menossa voi olla elantomenonomaisia piirteitä ja päinvastoin. Tällöin vähennyskelpoisen ja -kelvottoman osan jako on yleensä ollut tasan puolet ja puolet menon suuruudesta – esimerkiksi tietokoneiden osalta verohallinnon yhtenäistämishjeissa katsotaan, että vähennys myönnetään 0 %, 50 % tai 100 % suuruisena hankintamenosta riippuen siitä, onko käyttö tulonhankinnassa näytettävissä olemattomaksi, osittaiseksi tai ensisijaiseksi.

Koneiden, kaluston, rakennusten sekä patenttien ynnä muiden sellaisten hyödykkeiden osalta hankintamenoon perustuva vähennys tehdään TVL 114 §:n perusteella vuotuisin

³² Myrsky & Rabinä 2014, s. 512: ”Esimerkiksi jos alun perin harrastuksena pidetty toiminta muuttuu seuraavina vuosina vakaassa tulonhankkimistarkoituksessa harjoitetuksi toiminnaksi, toiminnan alkuvaiheessa vähennyskelvottomina pidetyt menot voidaan vähentää myöhemmän vuoden verotuksessa.” Käytännön ratkaisukäytännössä esimerkissä kuvattua koulutusta voitaisiin pitää verovelvollista pätevöittäväenä ja siten vähennyskelvottomana elantomenona.

³³ Tosiasiallisesti erillinen vähennysoikeus on olemassa vasta silloin, kun menon määrä ylittää TVL 95 §:n mukaisen, viran puolesta tehtävän 620 euron suuruisen tulonhankkimisvähennyksen. Tämä merkitsee lievää poikkeamista nettotulon verottamisen periaatteesta. Näin myös Myrsky 1991, s. 163, alav. 5.

poistoin, mikäli hyödykkeen hankintahinta on yli 1000 euroa tai sen todennäköinen käyttöikä on yli kolme vuotta. Tällöin vähennys myönnetään 25 % suuruisina menojäännöspoistoina kunnes hyödykkeen poistamaton hankintahinta on enintään 1000 euroa.

Koulutusmenojen kohdalla vähennyksen määrän perusteena oleva summa on yleensä helposti todettavissa. Vähennyksen määrän ratkaisemiseksi vaikeampi kysymys on kuitenkin se, tulisiko koulutusmenon katsoa olevan elantomenoa vai tulonhankkimismenoa - tällöin verovelvollisen omalle selvityksellä ja sen uskottavuudella voi olla ratkaiseva merkitys niin säännönmukaisessa verotuksessa kuin hallinto-oikeuskäsittelyssä.³⁴ Vähennettävän määrän ratkaisemiseen liittyy myös kysymys siitä, tulisiko kaikki tulonhankkimismenot jakaa vähennyskelpoiseen ja -kelvottomaan osaan riippuen siitä, missä määrin hankitun hyödykkeen tai palvelun voidaan katsoa kohdistuvan tulon hankkimiseen tai sen säilyttämiseen.³⁵ Viimeiseksi voidaan myös kysyä, tulisiko koulutusta pitää patenttiin rinnastuvana ”ynnä muuna sellaisena” hyödykkeenä, jonka todennäköinen käyttöikä on yli kolme vuotta ja jonka hankkimisesta aiheutuneet menot tulisi vähentää vuotuisin menojäännöspoistoin.³⁶

2.2 Koulutusmenojen vähennyskelpoisuus oikeuskäytännössä

Verovelvollisen itsensä maksamaa koulutusta voidaan pitää TVL 29 §:n sanamuodon mukaan vähennyskelpoisena, mikäli verovelvollisen tarkoituksena on hankkia tai säilyttää tuloja kouluttautumalla. Tämä huomioiden verovelvollisen omalla selvityksellä ja perusteluilla tulisi olla keskeinen merkitys ratkaistaessa koulutusmenojen vähennyskelpoi-

³⁴ Myrsky & Rabinä 2014, s. 93 - 94.

³⁵ Andersson & Linnakangas 2006, s. 386.

³⁶ Useassa tässäkin tutkielmassa käsitellyistä oikeustapauksista kuvatus koulutuksen kesto on 3-6 vuotta, ja yksittäisen koulutusohjelman kustannukset ovat suurimmillaan yli 200 000 euroa arvonalisäveroineen. Kun huomioidaan koulutusmenojen mahdollinen suuruus sekä se, että verovelvollinen voi hyödyntää koulutusta useiden vuosien ajan, ajatusta poistomenettelystä ei tulisi pitää perusteettomana.

suutta. Käytännön ratkaisutoiminnassa veroviranomaiset joutuvat käyttämään objektiivisempia arviointiperusteita.³⁷ Näiden kahden vastakkainasettelussa on kyse klassisesta yhdenvertaisen oikeudenmukaisuuden ja oikeuden yksilöllisen joustavuuden ristiriidasta.³⁸ Yhtäältä tavoiteltavaa voisi olla, että verolaki on yksiselitteinen ja täysin ennakoitavissa, mutta toisaalta laista tai jostain sen osasta voi olla mahdotonta tehdä täydellisen tyhjentävää. Koulutusmenojen ja muiden tulonhankkimisluonteeltaan tulkinnanvaraisten menojen koskevat veroviranomaisten päätökset ja hallinto-oikeuksien ratkaisut ovat näiden kahden lähestymistavan kompromisseja.

Tämän luvun kaikissa oikeustapauksissa ratkaistava peruskysymys on ollut sama: onko tapauksessa puheen ollut, verovelvollisen itsensä maksama koulutus vähennyskelpoista vai vähennyskelvotonta tämän palkkatulosta ja millä perusteella? Ratkaisujen lopputulosten perusteella itse maksettua koulutusta on pidetty viimeaikaisessa oikeuskäytännössä vähennyskelvottomana, mutta ratkaisuissa esitetyt tosiseikat ja erityisesti KHO:n käyttämät ratkaisuperusteet antavat mahdollisuuden vastata siihen, miksi näin on.

2.2.1 Koulutusmenot luonnollisina vähennyksinä

Tässä alaluvussa tarkastellaan ja arvioidaan niitä KHO:n ratkaisuja, joissa kysymyksessä on ollut koulutusmenojen vähennyskelpoisuus henkilökohtaisesta tulosta ja joissa meno on katsottu vähennyskelpoiseksi. Esitettyjen tapausten kautta voitaneen perustellusti tehdä johtopäätös, ettei subjektiivinen tarkoitus tai sen mukainen arviointitapa olekaan ensisijainen keino arvioida vähennyskelpoisuutta, vaan tosiasiallisesti verokohtelu ratkaistaan olosuhteiden objektiivisella arvioimisella. Tästä syystä tapausten arvioinnin kohteena ovat erityisesti ne seikat, joilla tapauksen ratkaisua on perusteltu sekä toisaalta ne ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavat seikat, joita ei ole käytetty perusteluissa.

³⁷ Niskakangas 2014, luku 12. Ansiotulosta tehtävät vähennykset, subjektiivinen teoria.

³⁸ Apunen 2012: ”Tämä tapauskohtaisuus, kasuismi, on matolaatikko, jonka avaamista kannattaa miettiä pariin kertaan. -- Se heikentää oikeudenkäytön ennustettavuutta ja syö oikeusvarmuutta.”

(KHO 1997:72) Saneeraustoimenpiteiden vuoksi postikonttorin konttorinhoitajasta palvelumyyjäksi siirretty henkilö A oli aloittanut työnsä ohessa kauppateknikon tutkinnon opiskelun säilyttääkseen työpaikkansa työnantajan palveluksessa. Työnantaja tarjoutui maksamaan A:lle merkonomi- tai perushoitajatutkinnon opiskelemisesta aiheutuneet kustannukset, mutta henkilökohtaisista syistä A aloitti kauppateknikon opinnot. Opiskelusta aiheutuneet kustannukset katsottiin, ottaen huomioon A:n pitkä työkokemus saman työnantajan palveluksessa, hänen verotuksessaan vähennyskelpoiksi tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuviksi menoiksi.

Tapauksessa palvelumyyjänä toimineen A:n aikaisempi koulutus rajoittui annetun selvityksen perusteella oppivelvollisuudessa tarkoitettuun [kansakoulu]. Hänellä ei siis ollut toisen asteen tai sitä ylempää koulutusta. Melko suppean koulutustaustan lisäksi tapauksessa merkille pantavaa oli työnantajan halukkuus osallistua muun kuin tapauksessa tarkoitettun koulutuksen menoihin. Myös työnantajan käsitystä koulutuksen tarkoituksesta voidaan korostaa: ”Työnantaja on katsonut, että [A] saa opiskelusta lisätietoja, joita hän tarvitsee nykyisissä ja **tulevissa työtehtävissään ja esimiesasemaan päästäkseen.**” (Näin tässä.)

Tapauksessa esille nousutta A:n vähäistä pohjakoulutusta ei korostettu ratkaisun perusteluissa. Se olisi kuitenkin voinut olla merkittävä seikka: oikeuskäytännössä ilmenneen tulkintalinjan perusteella verovelvollisen aiempaa koulutustaustaa ylempää koulutusta on yleensä pidettävä pätevöittävänä, ja siten sen menoja elantomenoina. Täysin uutta opettava koulutus antaa myös ymmärtää, ettei meno voi olla olemassa olevan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutunutta, vaan kyse on uuden ammatin hankkimisesta aiheutuneista menoista.³⁹ Myös työnantajan lausunto ja siinä oleva viittaus tuleviin työtehtäviin sekä esimiesasemaan pääsemisestä puoltavat tulkintaa siitä, ettei kyse ollut täysin tai edes ensisijaisesti nykyisestä työstä aiheutuneista menoista. Työnantajan halukkuutta korvata muun koulutuksen menot, tarkemmin ottaen merkonomi- tai perushoitajatutkinnon, on vaikeampaa arvioida. Kyseisten menojen korvaaminen olisi mahdollisesti tulkittu

³⁹ Toisaalta esimerkiksi työkalujen hankintaan liittyen samanlaista rajoitetta ei tietävästi ole sovellettu, vaan ammattinsa aloittanut rakennusmies on voinut vähentää työkalujen hankkimisesta aiheutuneet menot täysimääräisesti, vaikka hänellä ei olisi entuudestaan ollut tarpeellisia työkaluja.

elantomenon korvaamiseksi, sillä puheen olevat koulutukset kuuluvat Suomen koulutusjärjestelmään eikä A:lla ollut niiden tasoista pohjakoulutusta. Toisaalta tapauksessa kyseessä olleen kauppateknikkokoulutuksen menojen säilyttämistä A:n maksettavaksi voidaan pitää vähintään heikkona signaalina siitä, ettei koulutus ollut työnantajalle ensisijaisen tärkeä: rationaalisesti toimiva työnantaja tuskin maksaisi omasta näkökulmastaan toissijaisen tärkeää koulutusta ja jättäisi tärkeimmän koulutuksen menot maksamatta.

Verotuksen oikaisulautakunta hylkäsi päätöksellään A:n oikaisuvaatimuksen. Kauppateknikon tutkintoa oli pidettävä tapauksessa ammattiin tähtäävänä perustutkintona, josta aiheutuneet menot ovat elantomenoina verotuksessa vähennyskelvottomia. Kymen lääninoikeus pysytti oikaisulautakunnan ratkaisun ja täydensi sen perusteluita esittämällä nimenomaisesti, että A:n tarkoituksena oli lääninoikeuden mukaan opiskella uusi ammatti ja että työnantaja olisi kannustanut tähän. KHO kumosi aiemmat ratkaisut ja katsoi koulutusmenot vähennyskelpoisiksi luonnollisiksi vähennyksiksi. Perusteluissaan KHO katsoi, että opiskelu oli tarpeen työpaikan säilyttämiseksi nimenomaan saman työnantajan palveluksessa. A:n 25 vuotta työnantajan palveluksessa kestäneen työsuhteen sekä tapauksessa annettujen olosuhteiden perusteella menot katsottiin vähennyskelpoisiksi. Ratkaisu tehtiin äänestysratkaisuna äänin 5-3.

Annetun ratkaisun perusteella on pääteltävissä, että KHO voi antaa harkinnanvaraisia, verovelvollisen kannalta myönteisiä ratkaisuja. Ratkaisussa nimenomaista painoarvoa annettiin pitkälle, yhtäjaksoiselle työkokemukselle sekä ”näille olosuhteille”, joista ei korostettu mitään yksittäistä tekijää. Merkitystä ei annettu sille, että työnantaja nimenomaisesti kuvaili koulutuksen antavan A:lle osaamista tulevia työtehtäviä sekä esimiesasemaan pääsemistä varten. Poikkeukselliset ja jossain määrin verovelvollisen hallinnan ulkopuolella pidettävät olosuhteet, kuten saneeraustoimenpiteet, voivat siis menestyä sellaisia tapauksen yksityiskohtia vastaan, joiden vallitessa koulutuksen verokohtelu ratkaisutaisiin lähtökohtaisesti verovelvollisen haitaksi.

Ratkaisun harkinnanvaraista luonnetta korostaa A:n suhteellisen vaatimaton työ- ja koulutustausta. Siinä missä useissa koulutuksen veronalaisuutta tai vähennyskelpoisuutta

koskevilla ratkaisuilla verovelvolliset ovat olleet korkeakoulutettuja⁴⁰, asiantuntijatehtävissä toimivia⁴¹ tai toisinaan molempia, tässä ratkaisussa A oli suorittanut vain oppivelvollisuuden ja oli työskennellyt samoissa tehtävissä jo 25 vuotta. Ei liene kovin kaukaa haettava esittää, että KHO:n antama ratkaisu oli ikään kuin armosta annettu: A:n heikot työllistymisen edellytykset huomioiden koulutusmenoja voitiin pitää vähennyskelpoisena, vaikka koulutus epäilemättä paransi A:n asemaa työmarkkinoilla ja antoi hänelle merkittävästi uutta osaamista.

Muuta oikeuskäytäntöä tarkasteltaessa on perusteltua, että ratkaisu oli verrattain tasainen äänestysratkaisu. Verovelvollisen muuttuneita työtehtäviä oli pidetty vähennyskelpoisuuden epäävänä tekijänä jo ennen⁴² annettua ratkaisua, minkä lisäksi myöhemmässä oikeuskäytännössä verovelvolliset ovat usein esittäneet omaa tapaustaan puoltavana seikkana sen, ettei koulutus tähtää tai johda muuttuneisiin työtehtäviin. Ratkaisun lyhyet ja heikosti muihin tapauksiin verrattavissa olevat perustelut tukevat tulkintaa siitä, ettei ratkaisu tai sen mukainen ratkaisukäytäntö välttämättä kestä ajan hammasta. Sinänsä annettu ratkaisu ei poikkea TVL:n sanamuodosta, mutta se on ilmeinen poikkeama KHO:n muusta ratkaisukäytännöstä.

(KHO 1998 T 559) Tietotekniikan ammattiperustutkintoa opettavan lehtorin virassa toiminut A, joka oli pohjakoulutukseltaan teknikko, oli vaatinut verotuksessaan vähennettäväksi menoja, jotka olivat aiheutuneet insinöörin ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisesta vuosina 1994 - 1996. A:n viran kelpoisuusvaatimukset olivat muuttuneet 1.8.1987 voimaan tulleella asetuksella ammattioppilaitoksista (481/1987) ja edelleen sen muuttamisesta annetulla asetuksella (795/1995). Näiden muutosten jälkeen A:n aiempi koulutus ei enää vastannut viran kelpoisuusvaatimuksia, vaan esimerkiksi insinöörin tutkinnosta tai soveltuvasta ammattikorkeakoulututkinnosta tuli viran edellytys. A oli muilta osin kelpoinen jatkamaan virassaan. Näissä olosuhteissa koulutus oli A:n virassa tarpeellisen ammattitaidon kehittämistä ja opiskelusta aiheutuneet menot tuloverolain 29 ja 31 §:ssä tarkoitettuja tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneita verotuksessa vähennyskelpoisia menoja.

⁴⁰ Esimerkiksi KHO 2014 T 3392, KHO 2014:161, KHO 2001:63, KHO 1997:71.

⁴¹ Esimerkiksi KHO 2002:8, KHO 1997:70.

⁴² Esimerkiksi KHO 1997:70 ja KHO 2002:9, joissa verovelvollisilla ei katsottu olevan pätevyyttä vastata heille osoitetuista tehtävistä ennen sitä koulutusta, jonka menojen verotuskohtelusta kussakin tapauksessa oli kyse.

Tapauksessa on huomattavaa, että A:n työtehtävät jatkuivat selvitetyn perusteella täysin samoina koulutuksen suorittamisen jälkeen. Kouluttautumisen tarve oli tapauksessa aiheutunut muutoksista lainsäädännössä, mistä johtuen koulutukseen ryhtymisen syytä voidaan pitää A:sta riippumattomana ulkoisena tekijänä. Huomattavaa on edelleen se, että A:n todettiin olleen edelleen kelpoinen jatkamaan virassaan muuttuneista osaamisvaatimuksista huolimatta. Kyseessä olevan koulutuksen luonne on myös merkillepantava: A osallistui tutkintoon johtavaan ammattikorkeakouluopetukseen, joka kuului Suomen viralliseen koulutusjärjestelmän.

A:n työtehtävien muuttumattomuutta voidaan pitää merkinä siitä, ettei A:n välitön taivote ollut pätevyitä uusiin, vaativampiin tehtäviin. Tämänlaista näkemystä tukee myös se, että koulutukseen ryhtymisen taustalla oli A:n virkaa koskevan kelpoisuuden muuttuminen lailla - A:n tuli hankkia muodollinen pätevyys, jotta hän pystyisi säilyttämään ne työtehtävät, joista hän oli jo aiemmin vastannut.⁴³ Näin ollen koulutukseen oli A:lle muu välittömämpi kannustin kuin uran edistäminen. Koulutuksen vähennyskelpoisuutta kuitenkin kyseenalaistaa se, että kyseessä ollut koulutus oli tutkintoon johtavaa ja näin ollen herkästi vakiintuneen oikeus- ja verotuskäytännön mukaan vähennyskelvotonta peruskoulutusta.

Tapausselesteesta eivät käy ilmi ne nimenomaiset perusteet, joilla verotuksen oikaisulautakunta hylkäsi A:n vaatimuksen koskien vuoden 1994 koulutusmenoja. On kuitenkin mahdollista ja uskottavaa, että perusteet vastasivat Hämeen lääninoikeuden perusteluita: lääninoikeus pysytti oikaisulautakunnan päätöksen ja perusteli ratkaisuaan sillä, että kyseessä ollut koulutus oli A:lle luonteeltaan jatkokoulutusta ja siitä aiheutuneet kulut olivat täten vähennyskelvottomia elantokustannuksia. Samalla lääninoikeus hyväksyi verosiamiehen valituksen koskien A:n vuoden 1995 verotuksen oikaisua siten, että A:n tulonhankkimismenoista poistettaisiin koulutuksesta aiheutuneet menot. KHO katsoi kou-

⁴³ Vertaa KHO 1997:72, jossa koulutuksen vähennyskelpoisuudessa merkittävää oli mahdollisuus säilyttää jokin työpaikka saman työnantajan palveluksessa – täysin samojen työtehtävien säilyminen ei ollut olennaista ratkaisussa. Vertaa myös KHO 2002:9, jossa verovelvollisella ei katsottu alun alkujaan olleen vaadittavaa osaamista niiden tehtävien hoitamiseksi, joihin hän ryhtyi koulutuksen jälkeen.

lutusmenot vähennyskelpoisiksi, sillä A:n tarkoituksena oli täydentää koulutuksensa hoitamansa viran muuttuneiden kelpoisuusvaatimusten mukaisiksi. Annettu ratkaisu oli yksimielinen.

Tapauksessa voimassaolleen oikeustilan näkökulmasta keskeisin kysymys oli, voitiinko vakiintuneesti peruskoulutuksena pidettävän koulutuksen menoja tulkita joissain olosuhteissa vähennyskelpoisena tulon hankkimisesta tai sen säilyttämisestä aiheutuneina menoina. Vastakkain olivat siis yhtäältä peruskoulutuksen menojen vähennyskelvottomuuden pääsääntö ja toisaalta poikkeukselliset olosuhteet, joissa peruskoulutusta oli kenties tarkasteltava vakiintuneesta käytännöstä poikkeavalla tavalla. Tapauksesta on havaittavissa eräänlainen tulkintalinjan pehmeneminen: vaikka vuoden 1994 menoja koskenut vaatimus oli hylätty, verotuksen oikaisulautakunta oli antanut A:n vuoden 1995 verotusta koskien myönteisen ratkaisun, jonka lääninoikeus kumosi mutta jonka KHO palautti lopullisella ratkaisullaan.

KHO:n antamista ratkaisuista, ratkaisun perusteluista ja tapauksen tosiseikoista voidaan päätellä, että peruskoulutukselle voidaan oikeudellisessa arvioinnissa antaa myös muunlainen kuin pätevöittävä luonne. Tavanomaisesta poikkeavaan tulkintaan johtavien syiden tulee kuitenkin liittyä verovelvollisen töiden säilymiseen ja niiden tulisi olla vaikeasti ennakoitavissa tai vähintään verovelvollisesta itsestään riippumattomia: puheen olevassa tapauksessa A tuskin tiesi, että hänen virkansa muodolliset kelpoisuusehdot kiristyvät seitsemän vuotta töiden alkamisen jälkeen. Lainalaisuutena voidaan pitää sitä, että minkä laatuinen hyvänsä koulutus on vähennyskelpoista, jos a) koulutus on edellytys sellaisen tehtävän tai viran hoitamiseksi, jota b) verovelvollinen on jo hyväksytysti⁴⁴ hoitanut ennen koulutuksen alkamista. Ennakoimattomuudestaan johtuen tätä poikkeusta peruskoulutuksen verokohtelun pääsääntöön ei voitane käyttää kovin tehokkaana verosuunnittelun keinona. Hallintoneuvosten yhtenäisyys ratkaisun antamisessa viittaa kuitenkin siihen, että tätä ratkaisutapaa voitaisiin soveltaa myös vastaisuudessa niissä tilanteissa, joissa jonkin nimetyn viran tai tehtävän muodolliset vaatimukset muuttuvat verovelvollisen palvelussuhteen aikana.

⁴⁴ Vertaa esimerkiksi 2010-luvulla uutisoidut, niin sanotut valelääkäritapaukset, joissa asianomaiset henkilöt ovat hoitaneet lääkärin tehtäviä ilman lain edellyttämää pätevyyttä. Tapauksessa KHO 1998 T 559 verovelvollisella on alun perin ollut asianmukainen pätevyys työtehtävien hoitamiseksi.

(KHO 2002 T 3454) Pastori A oli työskennellyt sairaalapappina psykiatrisilla osastoilla ja psykiatrisessa avohoidossa. Hänen työnantajansa oli X:n seurakunta. A oli hakeutunut Therapeia-säätiön kolmivuotiseen psykoterapeuttiohjelmaan ja sittemmin suorittanut tuon koulutuksen. Koulutus antoi A:lle oikeuden käyttää psykoterapeutin ammattinimikettä. A:n työnantaja X:n seurakunta maksoi koulutukseen kuuluvat työnohjauksen kustannukset sekä matkakustannukset, siis yhteensä noin puolet opiskelukustannuksista. Ottaen huomioon A:n ammatti, hänen työnsä tosiasiallinen luonne ja se, että työnantaja tukee koulutusta sekä se, että A:n asema hänen työnantajansa palveluksessa ja työnsä luonne eivät puheena olevan koulutuksen johdosta muutu, A:n suorittamat lukukausimaksut ovat A:n tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneita vähennyskelpoisia menoja.

Tapauksen arvioinnissa oikeudellista merkitystä voidaan antaa usealle seikalle. Yhtäältä voidaan tarkastella A:n aikaisempaa työkokemusta ja työtehtävien muuttumattomuutta koulutuksen seurauksena. Tähän liittyen A:n lausunnolla siitä, ettei koulutus tähdännyt uuteen ammattiin tai tehtäviin, voi olla painoarvoa: lausuntoa vastaan puhuva tekijä on kuitenkin se, että koulutus antoi A:lle oikeuden käyttää suojattua ammattinimikettä⁴⁵. X:n seurakunnan rooli A:n työnantajana ja koulutuksen kustannuksiin osallistujana oli myös yksityiskohta, jonka voidaan katsoa vaikuttavan tapauksen kokonaisarviointiin. Kaikki edellä mainitut tekijät esiintyivät jossakin vaiheessa tapauksen oikeuskäsittelyä – sitä vastoin yksikään oikeusaste ei nimenomaisesti korostanut psykoterapeuttikoulutukseen ryhtymisen edellytysvaatimuksia.

Annetun selvityksen perusteella A:n toimenkuvaan kuului jo ennen koulutusta sellaisia työtehtäviä, johon koulutuksen voitiin katsoa antavan perusvalmiudet. Koulutuksen ei tältä osin voitane sanoa antaneen A:lle uutta sisällöllistä pätevyyttä. Työtehtävien muuttumattomuus on edelleen tätä näkemystä tukeva seikka. A:n oma lausunto ei taas ole itseisarvoisesti peruste siihen, ettei koulutusta tulisi voida katsoa vähennyskeltottomaksi, mutta se on johdonmukainen aiemmin esitettyjen seikkojen kanssa. Työnantajan taloudellinen panostus saattoi olla merkki siitä, että koulutus oli työnantajalle tärkeää ja liitoksissa työtehtäviin. Tapauksessa kyseessä olleen psykoterapeuttikoulutukseen hyväksymisen vaatimuksia kuvattiin seuraavasti: ”Koulutuksen hakijalta edellytetään päättynyttä tai

⁴⁵ TAL 1 §.

meneillään olevaa henkilökohtaista psykoterapiaa. -- Koulutuksen hyväksymisen edellytyksenä on psykoterapeutin työhön soveltuva vähintään opistotasoinen ammatillinen peruskoulutus, soveltuva kliininen työkokemus, alan työtehtävissä toimiminen sekä henkilökohtainen soveltuvuus.” Koulutukseen ryhtymiseen on siis jo rakennettu sisään edellytys siitä, että koulutettavalla on todistettu pohjakelpoisuus psykoterapiaan liittyvien työtehtävien hoitamiseksi. Lisäksi hyväksymisvaatimukset muistuttavat melko paljon niitä kriteereitä, joilla KHO on arvioinut sitä, onko jokin koulutus verovelvolliselle pätevöittävä, entuudestaan vierasta koulutusta vai onko kyseessä vain aiempaa tietoa ylläpitävää koulutusta. Koulutuksen myöntämän suojatun ammattinimikkeen painoarvon ratkaisemiseksi tulisi taas saada selvyys siitä, mitä psykoterapeutin nimike merkitsee niin muodollisesti kuin tosiasiallisesti. Psykoterapeutin koulutusta tai nimikettä ei edellytetä nimenomaisesti minkään työtehtävän tai viran suorittamiseksi, mutta toisaalta nimikkeen voidaan uskoa olevan arvostettu erityisesti psykoterapian alalla.

Kouvolan HAO antoi säännönmukaista verotusta ja Kaakkois-Suomen verotuksen oikaisulautakunnan päätöksiä vastaavan ratkaisun eli hylkäsi A:n vaatimuksen. Perusteeksi hylkäämiselle HAO katsoi sen, että koulutus antoi TAL:ssa tarkoitetun psykoterapeutin erityispätevyuden ja sitä osoittavan ammattinimikkeen. Nyt puhuttavan koulutuksen luonne ja A:n pohjakoulutus huomioiden psykoterapeuttikoulutusta oli pidettävä lisäpätevyuden hankkimiseen tähtäävänä. Lisäksi ratkaisussa lausuttiin, että työnantajan taloudellinen tuki olisi ollut siinä määrin riittävä, ettei A:n itse maksamia menoja olisi tarpeen vähentää verotuksessa. KHO otti kuitenkin vastakkaisen kannan; ratkaisun perusteina olivat A:n ammatti, työn tosiasiallinen luonne, työtehtävien muuttumattomuus koulutuksen jälkeen sekä työnantajan osallistuminen koulutuksen menoihin. Ratkaisu ei ollut täysin yksimielinen, vaan se tehtiin äänestysratkaisuna 5-1. Eri mieltä ollut hallintoneuvos viittasi VML 70 §:ssä esitettyjen valitusluvan perusteiden puutteisiin eikä tapauksen aineellisiin yksityiskohtiin sen tarkemmin.

KHO:n antamasta miltei yksimielisestä ratkaisusta voidaan päätellä, ettei koulutuksen suoma ammattinimike ole täydellinen este koulutusmenojen vähennyskelpoisuudelle. Tärkeämpää on verovelvollisen tosiasiallinen osaaminen ja sen osoittaminen esimerkiksi soveltuvalla työkokemuksella. Tapaus jätti kuitenkin tulkinnanvaraiseksi sen, mitä vero-

velvollisen työn tosiasiallisella luonteella tarkoitetaan. Koulutuksen luonnetta tietoja ylläpitävänä enemmän kuin täysin uutta opettavana on myös ilmeisesti todistettavissa sillä, etteivät työtehtävät kehity koulutuksen seurauksena ja ettei ole erityistä syytä epäillä näin tapahtuvan. Tapauksessa annettu selvitys oli tärkeä ratkaisun antamiseksi, mutta verovelvollisen subjektiivista tarkoitusta ei voitane pelkästään tämän tapauksen perusteella pitää sellaisena seikkana, jonka avulla koulutus myönnettäisiin aina vähennyskelpoiseksi: ratkaisuun vaikuttivat enemmän muut syyt, jotka olivat yhdenmukaisia verovelvollisen näkemyksen kanssa.

Tapauksen käsittelyn vaiheista voidaan huomata myös, että koulutuksen osittaisen vähennyskelpoisuuden mahdollisuutta on kenties harkittu oikeusasteissa. Kouvolan HAO esitti yhtenä ratkaisunsa perusteena työnantajan panostuksen, eli noin 50 % menoista vastaamisen olevan niin riittävää, ettei verovelvollisella ollut syytä tai tarvetta vaatia loppuosaa vähennettäväksi henkilökohtaisessa verotuksessaan. Koulutusmenoja koskevassa julkaisutussa ratkaisukäytännössä ei ollut aikaisemmin esitetty tällaista lähestymistapaa. Yhtäältä koulutuksen tosiasiallisesti pätevöittävä luonne ja toisaalta A:n osaamistausta huomioiden olisi hyvin ollut mahdollista, että KHO olisi katsonut menot vain osittain vähennyskelpoisiksi.

2.2.2 Koulutusmenot elantomenoina

Elantomeno on lähtökohtaisesti tulosta vähennyskelvoton meno. Koulutuksesta aiheutuneen menon voidaan sanoa olevan elantomenoa silloin, kun se ei täytä luonnollisen vähennyksen määritelmää. Toisaalta koulutusmenoja voidaan tarkastella myös elantomennon yleisten tunnusmerkkien näkökulmasta: siis onko menossa enemmän kyse tulon käyttämisestä kuin sen hankkimisesta tai voidaanko menon katsoa syntyneen tulon hankkimisesta tai sen säilyttämisestä riippumatta.

(KHO 1997:70) A oli työskennellyt työnantajansa, B Oy:n palveluksessa vuodesta 1985 lähtien valuutta-asiantuntijana. A:lle oli myönnetty vuonna 1991 opintovapaa kaksi vuotta kestävästä MBA-tutkinnon suorittamista varten. Opintovapaa oli myönnetty siitä syystä, että valitun koulutusohjelman sisällön oli katsottu edistävän merkonomi A:n ammattitaidon kehittymistä silloisissa tehtävissä. Pankin valuutta-asiantuntijana ja sittemmin pankin apulaisjohtajana toimineen merkonomin MBA-koulutuksesta aiheutuneet menot eivät olleet tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuvia menoja vaan vähennyskelvottomia elantomenoja.

Tapauksen oikeudellisessa arvioinnissa merkille pantavaa on, ettei A:n työtehtävissä tapahtunut välittömästi koulutuksen jälkeen sisällöllisiä muutoksia. A:sta tuli kuitenkin apulaispankinjohtaja vuonna 1995, siis kaksi vuotta MBA-koulutuksen jälkeen. A:lla oli niin ikään kaupallisen alan tutkinto, jonka voidaan katsoa olevan jossain määrin soveltuva peruskoulutus pankkialan tehtäviin. Koulutuksen ja A:n osaamisen soveltuvuutta kuvaa toisaalta myös se, että A oli valittu työhönsä ja lisäksi vastasi tehtävistään kuusi vuotta ennen opintojen alkamista. A:n ja tämän työnantajan KHO:lle antaman selvityksen mukaan kilpailu pankki- ja rahoitusalan työpaikoista oli kiristymässä: toisaalta myös osaamiselle asetettujen vaatimustasojen kuvattiin nousevan, mistä syystä kouluttautumiselle katsottiin olevan töistä riippuvainen syy. Tapauksessa ei tehty selkoa siitä, pääsikö A:n työnantaja vaikuttamaan koulutuksen sisältöön vai hyväksyikö se yksinkertaisesti A:n valitsemat opintokokonaisuudet.

A:n tehtävien ennallaan säilymistä koulutuksen jälkeen on hieman haastava arvioida tapauksessa. On vaikea ellei jopa mahdotonta sanoa, onko A voinut uskottavasti olla tietoinen mahdollisuudestaan yletä apulaispankinjohtajaksi,⁴⁶ mutta toisaalta A jatkoi kuitenkin alkuperäisten tehtäviensä parissa noin kahden vuoden ajan koulutuksen jälkeen. Koulutusta ei välttämättä olisi näissä olosuhteissa syytä pitää pätevöittäväenä, jos erityisin perustein ei olisi syytä uskoa, että A tai hänen työnantajansa olisi pyrkinyt valmistelemaan A:n ylennystä. Kuitenkin on hyvä huomata, että MBA-tutkinnon suorittaminen on ollut varmasti eduksi A:n urakehityksen kannalta, vaikka se tuskin oli muodollinen vaatimus ylennyksen saamiseksi. Olosuhteista päätellen A:n työhön soveltuva pohjakoulutus ja toisaalta useita vuosia jatkunut palvelussuhde puoltavat näkemystä siitä, että A:n työtehtävät

⁴⁶ Korpela 2014, s. 144. Korpelan mukaan A:sta tuli apulaispankinjohtaja pankkifuusion jälkeen.

olivat saattaneet muuttua ja kehittyä siten, että osaamista ylläpitävälle koulutukselle oli tarve.⁴⁷ Jos annettu ratkaisu olisi ollut koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta puoltava, perusteluissa olisi voitu kiinnittää huomiota myös työnantajayrityksen toimialaan sekä siihen, millaisia muutoksia pankki- ja rahoituslalla ratkaisun aikaan tapahtui.⁴⁸ Joka tapauksessa A:n pyrkimys säilyttää työpaikkansa kilpailuilla työmarkkinoilla pitäisi TVL 29 §:n sanamuodon perusteella katsoa aiheutuneen tulojen säilyttämisestä: aiheellinen kysymys onkin, olisiko tapauksessa kiinnitetty erilaisiin asioihin huomiota, jos A olisi ryhtynyt koulutukseen vasta irtisanomisen uhatessa häntä välittömämmin.⁴⁹

Tapauksen oikeuskäsittelyssä Uudenmaan lääninoikeus hylkäsi A:n valituksen. Ratkaisun perusteluissa MBA-tutkinnon käsitettiin olevan peruskoulutusta, josta aiheutuneet menot eivät näin ollen ole vähennyskelpoisia. KHO:n ratkaisun perustelut olivat vähintään muodollisesti hieman lääninoikeutta laajemmat: ratkaisevina tekijöinä valituksen hylkäämiseksi pidettiin A:n pohjakoulutusta, MBA-tutkinnon sisältöä ja kestoa sekä A:n koulutusta edeltäneiden sekä nykyhetken työtehtävien välistä eroa. KHO:n antama ratkaisu tehtiin äänestysratkaisuna 5-2. Eriävässä mielipiteessä katsottiin, ettei MBA ole mihinkään nimenomaiseen virkaan tai tehtävään pätevöittävä koulutus. Kun huomioitiin lisäksi A:n vanhojen työtehtävien jatkuminen ja perusteltu näkemys A:n työnkuvan kehittymisestä ennen koulutuksen alkua, koulutusmenoja olisi tullut pitää vähennyskelpoisina.

Tapauksesta pääteltävissä oleva konkreettinen ratkaisuantti jää verrattain vähäiseksi. Kärjistäen voitaneen sanoa, että MBA-koulutusta pidettiin lähtökohtaisesti ratkaisun jälkeenkkin korkeakoulutukseen rinnastuvana.⁵⁰ KHO:n ratkaisuperusteissa pohjakoulutuksen ja MBA:n välisen suhteen lisäksi ainoa muu peruste ratkaisulle oli aikaisempien ja nykyisten työtehtävien välillä tapahtunut ero. Entisten ja nykyisten työtehtävien argumenttia heikentää se, ettei KHO:n ratkaisukäytännössä ole ennen tai jälkeen kyseessä olevan ratkaisun tarkasteltu verovelvollisten myöhemmin toteutuneita työuran muutoksia, eikä täl-

⁴⁷ Toisin KHO 2002:9 ja Helsingin HAO 13/0008/6: ensimmäisessä tapauksista verovelvollisella ei ollut työhistoriaa työnantajansa palveluksessa, jolloin hänellä ei voitu katsoa olevan tehtäviä, jotka olisivat muuttuneet. Toisessa tapauksista taas ei katsottu esitetyn, että verovelvollisen työtehtävät olisivat muuttuneet siten, että koulutus olisi ollut tarpeellinen.

⁴⁸ Katso ratkaisut KHO 2014:161 ja KHO 2014 T 3392, joissa työnantajayrityksen toimialaa ja sitä koskettaneita muutoksia pidettiin syynä katsoa työnantajan maksama koulutus saajalleen verovapaaksi.

⁴⁹ Vertaa KHO 1997:72.

⁵⁰ Näin myös Myrsky 2010a.

laisen tiedon esittämistä ole myöskään edellytetty. Mikäli muuttuneiden työtehtävien argumentti sivuutetaan, jäljellä jäävät vain aiempaan koulutukseen ja MBA:n sisältöön viittaavat perusteet – tosiasiasa tapauksessa voidaan siis sanoa olleen merkittävää vain se, mikä A:n aiempi koulutustausta oli suhteessa kyseessä olleeseen MBA-tutkintoon. Tapauksen perusteluita ja prejudikaattiarvoa on kritisoitu jossain määrin.⁵¹

KHO:n äänestysratkaisua ja eriävien mielipiteiden perustelu antavat kuitenkin ymmärtää, ettei MBA-koulutuksen luonteesta ole ollut ainakaan ratkaisuhetkellä selkeää ja yhteistä tulkintaa. Eriävät tulkinnat koulutuksen sisällöistä ja tavoitteista asettavat kyseenalaiseksi KHO:n legitimitietin arvioitaessa erilaisten alojen koulutusten aineellista sisältöä ja niiden tosiasiallisia päämääriä.

(KHO 2006 T 3236) Lääketieteen lisensiaatti A oli toiminut yliopistollisen sairaalan psykiatrian klinikalla psykiatrian erikoislääkärinä alkaen vuodesta 2005. Hänen tehtäviensä sisältö ei osaston ylilääkäri B:n lausunnon mukaan muuttunut koulutuksen seurauksena. Hän oli aloittanut vuonna 2004 vaativan erityistason psykoterapeuttikoulutuksen. Ottaen huomioon koulutuksen A:lle antaman suojatun ammattinimikkeen koulutuksen menoja oli pidettävä vähennykelvottomina elantomenoina, vaikka koulutuksesta oli hyötyä myös A:n työtehtävien hoitamisessa.

Tapauksessa merkille pantavaa oli A:n aiempi koulutus, tehtävien muuttumattomuus koulutuksen seurauksena, A:n työnantajan osallistuminen koulutuksen kustannuksiin sekä työajan osoittaminen opiskeluun, koulutuksen kesto sekä sen antama ammattinimike ja koulutusta antaneen tahon lausunto siitä, mikä koulutuksen tarkoitus oli. Merkitystä voidaan antaa myös sille, että A aloitti koulutuksen ennen kuin työnantaja asetti hänet toimimaan psykiatrian erikoislääkärinä.

A:n aiempi peruskoulutus oli lääketieteen lisensiaatti, minkä lisäksi hänellä oli psykiatrian erikoislääkärin sekä perheterapeutin tutkinnot. Verrattain laajaa ja toisaalta syvää pohjaosaamista käytettiin ymmärrettävästi argumenttina sen osoittamiseksi, ettei puheen olevan koulutuksen tarkoituksena ollut erityisesti pätevöittää A:ta. Työnantajan taloudellisen ja ajallisen tuen suuruudesta ei tehty tapauksessa tarkkaa selkoa, mutta tosiseikkojen

⁵¹ Korpela 2014, s. 144.

perusteella koulutuksen antama osaaminen oli myös työnantajalle tarpeellista. A:n ja hänen työnantajaansa edustaneen ylilääkäri B:n lausunnon mukaan työtehtävissä ei tapahtunut sisällöllistä muutosta koulutuksen seurauksena, mikä pitäessä paikkansa tukisi ajatusta koulutuksen ei-pätevöittävästä luonteesta. Toisaalta A aloitti koulutuksen ennen varsinaista nimittämistään psykiatrian erikoislääkäriksi, mikä tekee aiheelliseksi kyseenalaistaa A:n pohjaosaamisen soveltuvuuden. Periaatteessa koulutuksen alkuaikankohda tositeikkana on voinut merkitä, että A on alkanut pätevytytään tehtäviinsä vasta koulutuksen myötä.

Oulun HAO ratkaisi asian A:lle myönteisesti. Päätöksessä pidettiin A:n antamaa selvitystä riittävänä osoituksena siitä, että koulutuksessa oli nimenomaisesti kyse A:n tulojen hankkimisesta tai säilyttämisestä: ratkaisussa korostettiin erityisesti sitä, ettei työnantaja tarjonnut koulutuksen perusteella palkkaan liittyviä etuja sekä sitä, että A:n voitiin katsoa tekevän jo vastaavanlaisia työtehtäviä, kuten yksilöterapeuttista potilastyötä sekä sen arviointia, valvontaa, kehittämistä ja suunnittelua. Veroasiamies esitti KHO:lle tekemässään valituksessa monen seikan puoltavan A:n tapausta, mutta perusteli koulutuksen vähennyskelpottomuutta sen antamalla suojatulla ammattinimikkeellä sekä sillä, että koulutus mahdollistaa vahvan syventymisen psykoanalyysiin. KHO katsoikin, ettei kyseessä olevan koulutuksen menoja voida pitää vähennyskelpoisina. Ratkaisuperusteissa KHO lausui seuraavasti: ”Koska psykoanalytikkokoulutus antaa A:lle vaativan erityistason psykoterapeutin pätevyyden, on koulutuksesta aiheutuneita menoja pidettävä A:n vähennyskelpottomina elantomenoina siitä huolimatta, että koulutuksesta on hyötyä myös A:n työtehtävien hoitamisessa yliopistollisen sairaalan psykiatrian klinikan psykiatrian erikoislääkärinä.” Sisällöllisesti ratkaisu nojasi siis tulkintaan siitä, että tapauksessa mainittu koulutus antoi A:lle uuden pätevyyden. Ratkaisu oli yksimielinen.

Ratkaisun aineellinen merkitys koulutusmenoja koskevaan verokohteluun voidaan sanoa olleen ratkaisuhetkellä sekoittava. Tosiasialliset erot aiemmin annettuun psykoterapeutti-ratkaisuun olivat niin vähäiset, ettei mitään selkeää aineellista syytä ole osoitettavissa erilaiselle verokohtelulle. Johtopäätöksenä voidaankin joko sanoa psykoterapeuttikoulutuk-

sen olleen hyvin epäselvässä asemassa tai että KHO:n ratkaisulinja yksinkertaisesti muuttui tapauksen myötä.⁵² Lakia voidaan päätellä tulkintun siten, että koulutusmenoja tulisi pitää vähennyskelpoisina vain niissä tapauksissa, joissa koulutusta pidettäisiin ensisijaisesti tulon hankkimisesta aiheutuneena: tapauksessa esitetyn selvityksen perusteella lie-nee mahdotonta väittää, etteikö tulon hankkimisella tai säilyttämällä olisi ollut merkitystä koulutukseen ryhtymisessä. Vaikka A:n uuden nimityksen ajankohta suhteessa koulutuksen alkamiseen ei käytettykään perusteena ratkaisussa, se saatettiin katsoa koulutuksen pätevöittävyteen viittaavaksi tekijäksi.

Laajemman oikeuskäytännön ja laintulkinnan näkökulmasta mielenkiintoista tapauksessa oli se, miten Oulun HAO oli omaksunut ratkaisun KHO 2002 T 3454 perusteet sekä ratkaisutavan ja miten KHO puolestaan antoi täysin erilaisen tulkinnan tuohon ratkaisuun verrattuna. Näiden kahden psykoterapeuttikoulutukseen liittyvien tapausten tosiseikat muistuttivat paljon toisiaan: nopeasti tarkasteltuna on erikoista, että ratkaisut olivat erilaisia ja että myöhempi ratkaisu tehtiin yksimielisesti. Se, miten tarkasti KHO tai mikä tahansa oikeusistuin voi arvioida koulutuksen tosiasiallista sisältöä tai tarpeellisuutta jollakin alalla, on edelleen aiheellinen kysymys.⁵³

(Helsingin HAO 14/0008/6, ei julkaistu.) Kasvatustieteiden kandidaatti A oli aloittanut MBA-koulutuksen heinäkuussa 2013. A oli toiminut viestintäalan tehtävissä 30 vuotta, joista 16 vuotta viestintäjohtajana ja johtoryhmän jäsenenä. A oli siirtynyt vuoden 2013 alusta uuden työnantajan palvelukseen, jossa hänen tehtävänsä jatkuivat sisällöltään edellistä työtä vastavina.

Koulutus oli 18 kuukautta kestävä International MBA Communication & Leadership -ohjelma. Työnantaja osallistui koulutusmenoihin. A vastasi itse koulutuksesta aiheutuneista matkustamis- ja majoituskustannuksista. Työnantaja ei tarjonnut A:lle koulutuksen johdosta palkankorotusta tai ylennystä. A:n ja tämän työnantajan lausunnon mukaan koulutus tapahtui ensisijaisesti

⁵² Toisin Myrsky 2010a, s. 176: ”Tapaus eroaa aikaisemmin esillä olleesta ratkaisusta KHO 2002 T 3454. Ensinnäkin verovelvolliselta puuttui aikaisempi psykoanalyttikon pätevyys. Hänen työtehtäviinsä eivät myöskään kuuluneet psykoterapeutin tehtävät millään tavalla toisin kuin edellisessä tapauksessa.” Aiemman tapauksen yksityiskohdissa ei esitetty mitään selvitystä siitä, että verovelvollisella olisi ollut nimenomaista psykoanalyttikon pätevyyttä. Mikäli tällaiseksi pätevyudeksi on katsottava opiskeluoikeus psykoterapeuttiohjelmassa, myös myöhemmän oikeustapauksen verovelvollinen täytti nuo pätevyys ehdot.

⁵³ Vertaa Pahlsson 1997, s. 156 - 157. Pahlsson kyseenalaistaa Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden hallintotuomarien tosiasialliset mahdollisuudet ymmärtää erilaisten alojen, kuten tutkijoiden tai sairaanhoitajien tulonhankkimismenojen tarpeellisuutta ja siten vähennyskelpoisuutta.

viestintäalan lisääntyneen globalisaation takia. A:n itse maksamien koulutusmenojen ei katsottu olevan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneita menoina, vaan vähennyskelvottomia elantomenoja.

Kyseessä olleen koulutuksen menojen verokohtelun kannalta tapauksessa oli useita merkille pantavia seikkoja. A:n ei kerrottu saavan taloudellista hyötyä koulutuksesta palkan korotuksen tai ylennyksen johdosta. Koulutuksen keskeneräisyyden johdosta tapauksessa ei luonnollisesti voitu esittää selvyyttä siitä, muuttuivatko A:n tosiasialliset työtehtävät koulutuksen jälkeisenä aikana. A:n koulutus alkoi melko lyhyen ajan jälkeen siitä, kun hän aloitti uuden työnantajansa palveluksessa. Myös A:n pitkä kokemus viestintä- ja johtotehtävistä on tapauksessa huomionarvoista.

A:n pitkällä työkokemuksella ja työnantajan aikomuksella pitää A aiemmissä työtehtävissä voidaan tapauksessa perustella sitä, että koulutuksella oli nimenomaisesti tarkoitus päivittää A:n osaamista. Pitkä työkokemus on myös ymmärrettävä peruste sille, että työtehtävät sekä niihin liittyvä toimintaympäristö ovat voineet kehittyä sisällöllisesti. Toisaalta lyhyt työhistoria nykyisen työnantajan palveluksessa viittaa siihen, etteivät nuo nimenomaiset tehtävät olleet voineet kehittyä merkittävästi.

Helsingin HAO hylkäsi A:n valituksen katsoen, ettei A:n työtehtävissä ollut osoitettavissa sellaisia muutoksia, joilla koulutuksen tarpeellisuutta tulon hankkimisessa tai säilyttämisessä olisi voitu perustella. A:n aiemmin hankkima viestintä- ja johtamiskoulutus huomioiden erityistä tarvetta koulutukseen ei ollut myöskään nähtävissä, vaan koulutusmenoja voitiin näissä olosuhteissa pitää lisäpätevöitymisestä aiheutuneina, vähennyskelvottomina elantomenoina.

Annetussa ratkaisussa työtehtävien kehittymisen käsitettä tulkittiin verovelvollisen viimeisimmän työsuhteen näkökulmasta. Esimerkiksi ratkaisussa 2002:8 KHO tarkasteli verovelvollisen työtehtävien kehittymistä ennemminkin alalla tapahtuneen kehityksen kautta, mutta toisaalta tuossa tapauksessa verovelvollinen oli ollut yhtäjaksoisesti useita vuosia saman työnantajan palveluksessa. Näin ollen myöhempiä oikeustapauksia ajatellen ei ole täysin selvää, arvioidaanko viimeisimmän työnimikkeen tehtävien kehittymistä

vai onko tarkastelun kohteena työnantajan toimialalla tapahtuneet muutokset⁵⁴ laajemmin. Tulkintaan voitaisiin saada lisää selvyyttä, mikäli nyt annettu ratkaisu tulisi KHO:n käsiteltäväksi. Ratkaisusta ja sen perusteista voidaan myös havaita, että koulutusmenoja voidaan ainakin osaksi pitää elantomenoina niissä tilanteissa, joissa verovelvollisella katsotaan jo olevan riittävä pätevyys työtehtäviin ilman lisäkoulutustakin.

(KHO 2014:27) A työskenteli keskussairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikalla kliinisenä psykologina. Hän oli vuonna 2008 aloittanut psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöön oikeuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen mukaiset opinnot. A:n työnantaja oli kustannut noin 34 prosenttia koulutuksesta aiheutuneista menoista. Saadun selvityksen mukaan A:n psykoterapeuttikoulutus oli hänen työssään tarpeellinen.

Korkein hallinto-oikeus kumosi Veronsaajien oikeudenvallontayksikön valituksesta hallinto-oikeuden päätöksen, jolla A:n kustannettavaksi jäänyt osuus koulutusmenoista oli katsottu A:n tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiksi vähennyskelpoisiksi menoiksi. Koska koulutuksesta seurasi oikeus käyttää psykoterapeutin nimikesuojattua ammattinimikettä, mikä oikeus ei ollut sidoksissa ammattihenkilön kulloiseenkin työpaikkaan, koulutuksesta aiheutuneet kustannukset katsottiin A:n vähennyskelpottomiksi elantomenoiksi. Niillä yksilöllisillä olosuhteilla, joissa psykoterapeuttikoulutus tapahtui ja ammattinimikkeen käyttöoikeus saavutettiin, ei ollut asiassa merkitystä.

Tapauksen oikeudellisessa arvioissa voidaan tarkastella yhtäältä seikkoja, joista annettiin selvitys sekä toisaalta sellaisia seikkoja, joista A tai hänen työnantajansa ei antanut selvitystä. A oli annetun selvityksen mukaan peruskoulutukseltaan psykologi, joka oli toiminut psykiatrin tehtävissä vuodesta 2008 alkaen – vastaavasti tapauksessa puheen ollut koulutus alkoi myöhemmin samana vuonna. Työnantajan lausunnon mukaan vaativan erityistason psykoterapeutin koulutuksen antama osaaminen oli tarpeellinen A:n nykyisten työtehtävien hoitamiseksi, mutta itse tutkinto ei ollut muodollinen vaatimus noihin tehtäviin. Osin näistä syistä työnantaja myös osallistui koulutuksen kustannuksiin vasta-

⁵⁴ Tapauksissa KHO 2014:161 ja KHO 2014 T 3392 tarkasteltiin työnantajayritysten toimialoja sekä sitä, millaisia muutoksia niillä oli tapahtunut ja miten nämä muutokset vaikuttivat verovelvollisten tehtävien osaamisvaatimuksiin ja työnantajan tarpeisiin.

ten noin 1/3 osuudesta. Koulutus antaisi A:lle TAL:issa sekä terveydenhoidon ammattihenkilöistä annetussa asetuksessa (559/1994) tarkoitetun psykoterapeutin suojatun ammattinimikkeen. A:n antamista selvityksistä ei käynyt ilmi, oliko työnantajan tarkoituksena maksaa A:lle enemmän palkkaa tai antaa hänelle uusia työtehtäviä koulutuksen jälkeen.

A:n aiemman, työhön soveltuvan koulutuksen voidaan sanoa olevan merkittävä siinä mielessä, ettei psykoterapeuttikoulutusta voida ainakaan sisältönsä puolesta pitää aukottomasti peruskoulutuksena tai erikseen pätevöittävää. Myös A:n työtehtävien voidaan katsoa kehittyneen sillä tavalla ennen koulutuksen alkua, että sille on syntynyt perusteltu tarve – A:n tulisi selvitetyn mukaan hallita psykoterapian ala nykyistä paremmin. Tätä näkemystä kannattavat myös työnantajan koulutukselle antama taloudellinen tuki sekä lausunnot koulutuksen tarpeellisuudesta. Koulutuksen antama suojattu ammattinimike on huomionarvoinen ottaen huomioon sen, miten vastaavanlainen prejudikaattitapaus vuonna 2006 oli annettu: KHO oli käytännössä perustanut tulkintansa sen seikan päälle, että verovelvollinen sai oikeuden käyttää psykoterapeutin nimikettä. Yhdistettynä siihen, etteivät A tai tämän työnantaja antaneet selvitystä mahdollisista muutoksista A:n palkkauksessa tai työtehtävissä koulutuksen jälkeen, koulutukselle ja sen antamalle nimikkeelle voidaan antaa jossain määrin pätevöittävä merkitys.

Säännönmukaisessa verotuksessa sekä verotuksen oikaisulautakunnassa koulutusta pidettiin yksinkertaisesti A:ta pätevöittävänä ja siten menoja puolestaan vähennyskelvottomina. Vaasan HAO taas hyväksyi menojen vähennyskelpoisuuden A:n valituksen perusteella. Ratkaisun kannalta merkittävänä pidettiin työnantajan lausuntoa koulutuksen merkityksestä sekä A:n aiempaa, soveltuvaa koulutusta sekä työkokemusta.⁵⁵ KHO:lle tekemässään valituksessa VOVA viittasi vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön⁵⁶ ja koulutuksen laajuuteen, keston sekä sen antamaan ammattinimikkeeseen perustuen vaati HAO:n ratkaisun kumoamista siitäkin huolimatta, että koulutuksen oli näytetty hyödyttävän A:ta tämän nykyisissä työtehtävissä. A vaati vastineessaan VOVA:n valituksen hylkäämistä ja toissijaisesti, jos valitusoikeus myönnettäisiin, Vaasan HAO:n päätöksen pysyttämistä.

⁵⁵ Tulkintalinja sekä perusteet olivat verrattain samanlaiset kuin KHO 2006 T 3236:a edeltäneessä Oulun HAO:n ratkaisussa.

⁵⁶ Ottaen huomioon, että vastaavanlaisessa tapauksessa oli annettu verovelvolliselle kielteinen ratkaisu vain kerran (KHO 2006 T 3236), vakiintuneesta oikeuskäytännöstä puhuminen ei ollut välttämättä täysin perusteltua.

Edelleen A viittasi erääseen toiseen vireillä olevaan tapaukseen ja siihen liitettyyn asiantuntijalausuntoon, jossa esitettiin koulutusmenojen vähintään puolittaista vähennysoikeutta. Vasta tässä käsittelyn vaiheessa A selvitti, ettei koulutuksen tarkoituksena ollut muuttaa hänen tehtäviään tai johtaa esimerkiksi ylennykseen. KHO kumosi aiemman päätöksen, ja perusteli ratkaisuaan A:n saamalla psykoterapeutin nimikkeellä sekä sillä, ettei nimikkeen käyttäminen ollut sidoksissa A:n nykyiseen työpaikkaan tai työtehtäviin. Siitäkin huolimatta, että myös KHO tunnusti koulutuksen hyödyllisyyden nykyisissä työtehtävissä, se ei pitänyt koulutuksesta aiheutuneita menoja osaksikaan vähennyskelpoisina.⁵⁷

Päätöksen perustelut olivat melkein täysin vertailukelpoiset edellisen psykoterapeuttikoulutusta koskeneen KHO:n päätöksen kanssa. Oikeastaan ainoana erona perusteluissa esiintyi huomio siitä, ettei psykoterapeutin nimike ollut kytköksissä A:n nykyisiin työtehtäviin tai työnantajan palveluksessa olemiseen: tällä kenties tarkoitettiin sitä, että A pystyi viemään tunnustetun nimikkeen mukanaan, mikäli hän haluaisi vaihtaa työpaikkaa myöhemmin. Tällaista perustetta ei kuitenkaan esitetty tapauksissa KHO 2002 T 3454 eikä KHO 2006 T 3236, joten sen käyttämistä nyt hyvin vastaavanlaisessa tapauksessa voidaan ajatella olleen hieman erikoista. Niin ikään KHO:n päätös katsoa koulutusmenot täysin vähennyskeltottomiksi ei ollut aivan perusteltu, sillä myös se itse esitti seikkoja, jotka puolsivat A:n tapausta. Tästä voitaneen päätellä, ettei KHO:n tapa ratkaista menot täysin tai ei yhtään vähennyskelpoisiksi tulleet muuttumaan lyhyellä aikavälillä.

Päätös vahvisti KHO:n tulkintalinjaa siitä, millaisena psykoterapeuttikoulutusta oli pidettävä luonteeltaan: kaikki viittaukset aikaisempaan oikeuskäytäntöön liittyivät edelliseen vastaavanlaiseen ratkaisuun, KHO 2006 T 3236:een. Päätös asetti tapauksessa KHO 2002 T 3454 annetun ratkaisun kenties jossain määrin kyseenalaiseen ja vanhentuneeseen asemaan, sillä sen ratkaisu oli vastakkainen eikä äänestysratkaisussa esiintynyt tuolloin suurta kannatusta menojen hylkäämiseksi.⁵⁸ Mielenkiintoinen havainto hallintotuomioistuimien toiminnassa on se, miten HAO:t olivat omaksuneet KHO 2002 T 3454 mukaisen

⁵⁷ KHO nimenomaisesti korosti näkemystään menojen täydellisestä vähennyskeltottomuudesta ratkaisuperusteluissa.

⁵⁸ Toisin Myrsky 2010a, s. 173: ”Ratkaisu KHO 2002 T 3454 edustaa uudempaa oikeuskäytäntöä ja siitä myös ilmenee oikeuskäytännön lieventyminen.” Toisaalta Myrsky katsoo, että ratkaisussa KHO 2006 T 3236 hylkäävän ratkaisun perusteena olisi ollut se, ettei verovelvollinen olisi ollut pätevä vastaamaan psykoanalyttisistä tehtävistä. Kun otetaan huomioon, että HAO hyväksyi verovelvollisen vaatimuksen sekä se, että ratkaisussa KHO 2014:27 verovelvollisen pohjakoulutuksen laajuudesta annettiin kattava selvitys, niin verovelvollisen aiempi pätevyys ei vaikuta aukottomalta selitykseltä tapausten erilaiseen kohteluun.

tulkintalinjan psykoterapeuttikoulutuksen menojen vähennyskelpoisuudesta. KHO itse oli sittemmin tästä ratkaisusta päätellen hylännyt tuon tulkintalinjan.⁵⁹

(KHO 2014:88) Valtiotieteiden tohtori A oli suorittanut Executive MBA -opinnot ulkomaisessa oppilaitoksessa syyskuun 2008 ja elokuun 2010 välisenä aikana. Tästä koulutuksesta hänelle oli verovuonna 2008 aiheutunut yhteensä 42 556 euron menot. Näitä ei verotuksessa hyväksytty hänen vähennyskelpoiksi tulonhankkimismenoikseen. Verovuonna 2008 A oli työskennellyt yritysten johtotehtävissä. Lisäksi A oli lokakuun 2009 ja maaliskuun 2010 välisenä aikana suorittanut toisessa ulkomaisessa oppilaitoksessa Executive Leadership -koulutuksen.

Perus- ja jatkokoulutuksesta ja muusta ammatillisen koulutuksen tai pätevyyden hankkimisesta aiheutuneita menoja ei ole henkilöverotuksessa pidetty tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneina vähennyskelpoisina menoina vaan vähennyskelvottomina elantomenoina. Executive MBA -tutkinnon suorittamisessa on kysymys A:n kaupallisen alan jatkokoulutuksesta tai jatkokoulutukseen liittyvästä lisäkoulutuksesta, joka on parantanut A:n asemaa työmarkkinoilla. Tällaisesta koulutuksesta aiheutuneet menot eivät ole A:n verotuksessa vähennyskelpoisia.

Tapauksessa oli useita huomionarvoisia tosiseikkoja. Antamassaan selvityksessä A korosti aiempaa koulutustaan sekä työkokemustaan johdon ja keskijohdon tehtävissä – hän oli ollut näissä työtehtävissä vuodesta 2002 alkaen. Työtehtäviin liittyen A:n työnantaja oli vaihtunut lähes samanaikaisesti EMBA-koulutuksen alkamisen kanssa. Lisäksi A siirtyi B Oy:n palveluksesta toisen yhtiön, C-yliopistoon liittyvän D Oy:n toimitusjohtajaksi toukokuussa 2011, siis hieman alle vuosi koulutuksen päättymisen jälkeen. A:n näkemyksen mukaan erityisesti vaativissa johtotehtävissä toimivien henkilöiden oli jatkuvasti päivitettävä osaamistaan. A katsoi myös, ettei kymmenien tuhansien eurojen sijoittamista koulutukseen voida pitää elantomena, vaan investointina myös tulevien tulojen olemassaoloa varten. Työnantajan rooli oli tapauksessa vähintään koulutuksen hyväksyvä:

⁵⁹ Nieminen 2014, Psykoterapeutin pätevyyteen johtavaa koulutusta koskeva aikaisempi oikeuskäytäntö: ”Ottaen huomioon eri suuntaan osoittavat vuosien 2002 ja 2006 ratkaisut, joista kumpikaan ei ollut vuosikirjaratkaisu, kysymystä verovelvollisen työtehtäviin liittyvien psykoterapeutin pätevyyteen johtavien koulutusmenojen vähennyskelpoisuudesta voitiin ennen nyt annettua ratkaisua pitää ainakin jossain määrin avoimena. Vuosikirjaratkaisu KHO 2014:27 selkeytti oikeustilaa tältä osin.”

A:n opintosuoritukset oli kytketty tämän työtehtäviin ja työajan järjestelyt olivat mahdollisia opintojen suorittamisen helpottamiseksi. Työnantajan näkemystä siitä, oliko A:lle suunniteltu ylemmän tason tehtäviä tai palkankorotusta koulutuksen seurauksena, ei esitetty.

A:n jatkotutkinto ja usean vuoden kokemus johtamistehtävistä voidaan katsoa argumentiksi sen puolesta, ettei koulutus ollut tasonsa tai johtamissisältönsä puolesta A:lle ainaakaan aukottomasti peruskoulutusta. A:n työpaikan vaihtuminen koulutuksen alkamisajan kohtana taas osoittaa, etteivät A:n viimeisimmän työpaikan työtehtävät olleet luultavasti voineet kehittyä sillä tavoin, että koulutukselle olisi ollut tarvetta. Lisäksi A:n työpaikan vaihtuminen alle vuoden sisällä koulutuksen päättymisestä tekee tarpeelliseksi kysyä, olivatko uuden työpaikan tehtävät aiempaa ylempiä tai oliko tuon työn palkkaus korkeampi – näitä seikkoja on käytetty sen arvioinnissa, tulisiko koulutusta pitää pätevöittävänä ja siten sen menoja vähennyskelpottomina. Havainto on pantu merkille myös oikeuskirjallisuudessa.⁶⁰

Uudenmaan verotuksen oikaisulautakunta perusteli vähennyskelpoisuuden epäävää ratkaisua sillä, että A:n työnantaja oli vaihtunut eikä siten kyse ollut ammattitaidon kehittämisestä sen työnantajan palveluksessa, joka A:lla oli ennen koulutuksen alkamista. Helsingin HAO hylkäsi A:n valituksen ja antoi päätöksessään erityistä merkitystä A:n silloisille tehtäville D Oy:n toimitusjohtajana. Koulutuksen oli HAO:n mukaan katsottava tähänneen johtamistaidon lisäämiseen ja uralla etenemiseen. HAO:n päätös ei kuitenkaan ollut yksimielinen, vaan yksi hallinto-oikeuden jäsenistä puolsi A:n koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta sillä perusteella, että asiassa oli esitetty riittävä selvitys A:n osaamisesta ja opintojen yhteydestä niihin työtehtäviin, joita A hoiti koulutuksen aikana.

Valituksessaan KHO:lle A esitti, etteivät hänen tehtävänsä C-yliopistoon liittyvässä D Oy:ssä olleet mitenkään tarkasteltuna hänen urakehityksensä huipentuma. Yhtiö ei ollut toiminnaltaan vertailukelpoinen markkinoilla olevien yritysten kanssa, minkä lisäksi sen liikevaihto oli n. 11 miljoonaa euroa vuodessa. Aikaisemmin A:n toisessa yrityksessä vastuulla ollut 65 000 asiakkaan ryhmä aikaansai 300 miljoonan euron liikevaihdon. A:n mukaan kouluttautumisella ei myöskään tähdätty johtamistaidon lisäämiseen, sillä A:lla

⁶⁰ Korpela 2014, s. 144: ”Verotuskäytännössä tuntuu korostuvan vaatimus siitä, että koulutuksen on liitettävä koulutuksen aikaisiin tehtäviin eikä koulutus saa edesauttaa uusiin tehtäviin siirtymistä.”

oli jo riittävä osaaminen aiheesta kirjoitetun väitöskirjan ja käytännön kokemuksen kautta. KHO kuitenkin katsoi, että EMBA-koulutus oli parantanut A:n asemaa työmarkkinoilla siten, ettei koulutusmenojen voitu osaksikaan katsoa olevan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneita. KHO ei esittänyt päätöksessään sellaisia seikkoja, jotka olisivat puoltaneet hankitun koulutuksen vähennyskelpoisuutta. Lisäksi annettu päätös oli yksimielinen.

KHO:n ratkaisusta voidaan tehdä ainakin yksi aineellinen johtopäätös: työtehtävien kehittämisessä tarkastellaan vakiintuneessa oikeuskäytännössä nähtävästi nimenomaan verovelvollisen viimeisintä, ennen koulutuksen alkamista alkanutta työtä. Työtehtävien kehittämisen osoittaminen voi näin ollen olla hankalaa sellaiselle verovelvolliselle, jonka työnantaja on vaihtunut lyhyen ajan sisällä ennen koulutusta. Oma kysymyksensä on, millä tavoin konserneja ja toiminnallisesti identtisiä työnantajia tulkitaan tämän arviointiperusteen näkökulmasta. Toinen havainto on se, että itse hankitun koulutuksen verokohdelun tulkintalinja lienee asettunut oletusarvoisesti kielteiseksi, jos koulutus muodostaa mitään nimettyä ja muodollista kokonaisuutta, kuten MBA-tutkinnon.⁶¹

⁶¹ Vertaa Nykänen 2014a, 3 Ratkaisun asemointia suhteessa muuhun MBA-tutkintoja koskevaan oikeuskäytäntöön: ”Edellä esitetty oikeuskäytäntö kertoo hyvin tiukasta suhtautumisesta luonnollisen henkilön itsensä maksamien MBA-tutkinnon suorittamisesta aiheutuneiden menojen vähennyskelpoisuuteen. Ratkaisu KHO 2014:88 ei sinällään tuo uutta tai mullistavaa vallitsevaan oikeustilaan, vaan paremminkin vahvistaa aiempaa tulkintalinjaa.”

3 TYÖNANTAJAN KUSTANTAMAN KOULUTUKSEN VEROTUS

3.1 Veronalaisen ansiotulon käsite

TVL:n esitöissä⁶² on ilmaistu, että tulokäsitteen tulisi olla laaja, kuten se oli aiemmin voimassa olleessa tulo- ja varallisuusverolaissa. Näin ollen verovelvollisen veronalaiseksi tuloksi ovat tarkoitettu kaikki hänen tulonsa sekä hänen saamansa rahanarvoiset etuudet, ellei laissa nimenomaisesti säädetä toisin tai ellei kyse ole sen tyyppisestä etuudesta, jonka voitaisiin katsoa vakiintuneen oikeus- ja verotuskäytännön perusteella jäävän kokonaan tulokäsitteen ulkopuolelle. Tulokäsite on kirjattu hallituksen esitystä kohtuullisen hyvin vastaavalla tavalla voimassa olevaan TVL:n 29.1 §:ään: Veronalaista ovat jäljempänä säädetyin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot. Tämä määritelmä käsittää sekä ansio- että pääomatulot.

TVL 61.1 §:ssä esitetty ansiotulon määritelmä perustuu TVL 29 §:ssä mainittuun tulon määritelmään sekä osin TVL:n 3 lukuun: ansiotuloa on muu tulo kuin 3 luvussa tarkoitettu pääomatulo. TVL 61.2 §:n sisältää esimerkkejä veronalaisesta ansiotulosta, jota on muun ohessa työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo. TVL 61 §:ää koskien ei esitetty yksityiskohtaisia perusteluita lakia koskeneessa hallituksen esityksessä. Esityksessä lienee katsottu riittäväksi kuvata veronalainen tulo mahdollisimman laajasti, pääomatulo tarkasti ja todeta, että veronalainen ansiotulo on kaikki veronalainen tulo, jota ei ole pidettävä pääomatulona.

HE:n 200/1992 yksityiskohtaisten perusteluiden ja TVL 29.1 §:n kirjaimellisten sanamuotojen perusteella työnantajan verovelvolliselle kustantama koulutus olisi saajalleen aina veronalaista ansiotuloa, sillä koulutusta ei mainita laissa nimenomaisesti verovapaana etuutena eikä koulutuksen saajan voitane katsoa saaneen koulutusta varallisuuden perusteella, eli pääomatulona. Koulutusta ei myöskään voitane jokaisessa tapauksessa pitää oikeus- ja verotuskäytännön perusteella verovapaana etuutena, sillä KHO on antanut

⁶² HE 200/1992: III OSA. TULON VERONALAISSUUS JA TULOSTA TEHTÄVÄT VÄHENNYKSET, 1 luku. Yleiset säännökset.

sekä veronalaisuuteen että verovapauteen johtaneita ratkaisuja. Näin ollen työnantajan kustantama, rahanarvoisena pidettävä koulutus ei ole kategorisesti verovapaata etuutta, vaan verokohtelun ratkaisemisen tulee perustua joihinkin tarkempiin arviointikohteesiin.⁶³

3.1.1 Palkan käsite

Palkka käsitetään yleensä rahana tai siihen läheisesti rinnastettavana etuna, joka saadaan vastikkeena jostakin suoritetusta työstä. Palkkaan liittyvinä osapuolina ovat työnantaja ja työntekijä. EPL 14 §:n mukaan työnantajalla tarkoitetaan sitä, jonka lukuun tehdystä työstä palkka maksetaan. Työntekijä, siis palkansaaja, on taas TSL 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsopimussuhteessa oleva luonnollinen henkilö. Palkka on määritelty EPL 13 §:ssä seuraavasti:

Palkalla tarkoitetaan:

- 1) kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työtai virkasuhteessa;
- 2) kokouspalkkiota, henkilökohtaista luento- ja esitelmäpalkkiota, hallintoelimen jäsenyydestä saatua palkkiota, toimitusjohtajan palkkiota, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiömiehen nostamaa palkkaa sekä luottamustoimesta saatua korvausta.

Harkittaessa sitä, onko korvaus saatu työsuhteessa, ei oteta huomioon sellaisia työn teettäjän ja työn suorittajan välisen sopimussuhteen ulkopuolisia seikkoja, joita työn teettäjä ei voi havaita. Tällaisia seikkoja voivat olla esimerkiksi työn suorittajan toimeksiantajien lukumäärä ja muun toiminnan laajuus.

Palkkaan luetaan luontoisedut, jotka arvioidaan tuloverolaissa säädetyllä tavalla. Palkaksi katsotaan myös tuloverolain 66–68 §:ssä tarkoitetut edut sekä 69 §:ssä tarkoitetut edut siltä osin kuin ne eivät ole tavanomaisia ja kohtuullisia.

⁶³ KHO 2014:161, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu, perustelut: ”Työnantajan maksaessa kustannukset kysymys on siitä, katsotaanko koulutus hankituksi työnantajan liiketoimintaa varten vai onko tarkoituksena antaa henkilölle palkkaan rinnastettava etuus. Asian luonteesta johtuen kysymystä on arvioitava tapauskohtaisesti.”

1 momentin 1. kohta sekä 3 momentti ovat tärkeimpiä yksittäisiä säännöksen osia, kun arvioidaan koulutuksen verokohtelua vain lain näkökulmasta: voidaanko koulutusta pitää joissakin annetuissa olosuhteissa korvauksena tehdystä työstä?

EPL tunnistaa palkan muodot sanamuodon perusteella tyhjentävästi. Jos työnantaja maksaa työntekijälle minkä tahansa rahanarvoisen edun esimerkiksi korvaamalla tämän elantomenoja, työntekijä saa lain sanamuodossa tarkoitettua palkkaa, jota puolestaan pidetään TVL 29 ja 61 §:n mukaan veronalaisena ansiotulona. Elantomenoa korvaavien luontoisetujen joukosta esimerkiksi ravinto-, auto-, ja asuntoedun tarjoamisen on katsottu aina olevan työntekijän elantomenojen maksamista ja siten palkkaa. Myös työnantajan maksamat työntekijän yksityistalouden menot ovat palkkaa.⁶⁴

Työnantajat voivat järjestää työntekijöilleen erilaista koulutusta. Koulutus voi olla esimerkiksi työnantajan itsensä järjestämää, jollekin yritykselle tai oppilaitokselle ulkoistettua kurssimuotoista koulutusta, laajamittaista perehdytystä tai opintomatka. Koulutuksen tarkoituksena on yleensä lisätä, laajentaa tai ylläpitää työntekijöiden tietoja ja taitoja. Teoreettisen osaamistason lisääminen voi olla palkansaajalle luontoisedun kaltaista etua⁶⁵ tai ensisijaisesti työnantajan tarpeesta aiheutunutta, verovapaata etua⁶⁶. Työntekijän koulutusmenojen maksaminen voidaan katsoa EPL 13 §:ssä tarkoitettuna palkan maksamiseksi etenkin silloin, kun työnantajan tarkoituksena on tosiasiallisesti korvata suorituksella palkkaa. Verokohtelua ratkaistaessa painoarvoa on siis annettava myös sille, minkä merkityksen työnantaja on antanut koulutukselle, josta aiheutuneet menot hän maksaa työntekijänsä puolesta.⁶⁷

Koulutusmenojen verokohtelua määritettäessä ratkaisun tekeminen on siis helppoa, jos voidaan yksikäsitteisesti todeta, onko työnantajan tarkoituksena korvata palkkaa tai muu-

⁶⁴ Verohallinto 2014b, 2 luku Mikä on palkkaa? Alaluku 2.1: Palkan käsite verotuksessa.

⁶⁵ Näin esimerkiksi Engblom 2006 s. 79 - 83. Työntekijän puolesta maksetut koulutusmenot on esitetty otsikon ”luontoisetupäättöksessä vahvistamattomia muita etuja” alla.

⁶⁶ Laitinen & Peltomäki 2014, alaluku opiskelu ja lastenhoito: ”Oikeuskäytännössä työnantajan on katsottu yleensä voivan kustantaa työntekijän opiskelun ilman, että siitä muodostuisi palkkaa tai muuta veronalaista etua --.”

⁶⁷ Näin myös Korpela 2014, s. 145: ”Kun -- mietitään työnantajan maksaman koulutuksen verottamista palkkana, tulisi ratkaisijan miettiä, onko koulutus rahapalkan sijasta maksettua luontoisetua vai työnantajan satsaus työntekijän resurssien tehokkaampaan hyödyntämiseen. Hyvin harvoin työntekijä määrätään koulun penkille kiitoksena hyvästä työsuorituksesta.”

toin korvata työntekijän elantomenoja. Jos tämä ei ole työnantajan tarkoitus, niin huomiota on kiinnitettävä koulutuksen sisältöön ja hyödyllisyyteen työntekijälle. Erityisesti niin sanotusta peruskoulutuksesta⁶⁸ aiheutuneiden menojen korvaamisen on katsottu vaikiintuneessa verotuskäytännössä oletusarvoisesti rinnastuvan elantomenojen maksamiseen. Käsitteiden tulkinnanvaraisuuden ja löyhien määritelmällisten ehtojen takia peruskoulutuksen ja nimenomaan työnantajan edun nimissä tapahtuvan koulutuksen rajan vetäminen ei ole kuitenkaan aivan yksinkertaista. Lisäksi koulutuksen lopullinen verokohdeltu ei vaikuta ainoastaan palkansaajan velvollisuuksiin: Jos koulutusmenojen maksaminen katsotaan palkaksi, työnantaja on velvollinen pidättämään palkkaan liittyvät työnantajasuoritukset.⁶⁹

3.1.2 Työnantajan verovapaasti korvaamat menot

Työnantajan on EPL 15 §:n mukaan mahdollista korvata työntekijälle työstä välittömästi aiheutuneita menoja ilman, että niitä katsotaan työntekijän palkaksi ja siten veronalaiseksi tuloksi. Lisäksi työnantaja voi korvata joitakin elantomennon kaltaisia menoja verovapaasti. Työstä välittömästi aiheutuneiden kustannusten peruste on lain sanamuodon perusteella työntekijän selvitys, vaikka käytännöksi on monen yksittäisen erän tapauksessa muodostunut verohallinnon päätöksissä⁷⁰ vahvistetut arvot. Elantomennon kaltaisten kustannusten korvaamisesta taas on yleensä nimenomainen maininta laissa. TVL:n 29 §:n ja TVL:n esitöiden perusteella tulon verovapaus on siis poikkeuksellisesta.

Välittömästi työstä johtuvat kustannukset, kuten työntekopaikkojen välillä tapahtuvasta matkustamisesta tai työvälineiden käytöstä aiheutuvat menot ovat perustellusti verovapaaita, sillä verovelvollinen voi viimeistään omassa henkilökohtaisessa verotuksessaan

⁶⁸ Verohallinto 2014a, luku 4 Peruskoulutuksesta aiheutuneet kustannukset: ”Työntekijän tehtävän edellyttämästä peruskoulutuksesta aiheutuneet menot ovat lähtökohtaisesti hänen elantomenojaan, joita työnantaja ei voi maksaa tai korvata verovapaasti.”

⁶⁹ Verohallinto 2014a, luku 1 Johdanto: ”Työntekijälle keskeinen verokysymys on, saako hän veronalaisen edun sen johdosta, että työnantaja maksaa hänen koulutuksestaan johtuvia kustannuksia. Työnantajan kannalta koulutuksen verokohtelu vaikuttaa siihen, onko etua pidettävä veronalaisena palkkana, josta on toimitettava ennakonpidätys ja suoritettava sosiaaliturvamaksu.”

⁷⁰ Verohallinnon päätökset verovapaiden matkakustannusten korvauksista ja elantomenojen kaltaisten kustannusten osalta esimerkiksi TVL 69 §.

vaatia tällaisia menoja vähennettäväksi.⁷¹ Selkeämmin taas elantomenon kaltaisia, verovapaasti suoritettavissa olevia eriä ovat esimerkiksi vuosipäivälahjat, tavanomaiset henkilökuntaedut sekä työntekijälle maksettu, kotona käytettävissä oleva tietoliikenneyhteys. Verottomasti korvattavat erät ovat pääsääntöisesti työstä aiheutuneita. Esimerkiksi ensinnä mainitut matkustamiskulut ovat nimenomaan syntyneet työn tekemisestä.

Koulutusmenojen korvaamista verokohtelussa voidaan yleisesti tarkastella samoin arviointikriteerein kuin muita työnantajien korvaamia menoja: onko meno aiheutunut välittömästi tai hyvin läheisesti tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä? Tavanomaisuutta ja kohtuullisuutta ei voida käyttää arviointikeinona, sillä tavanomaisia ja kohtuullisia henkilökuntaetuja koskeva TVL 69 § on tyhjentävä säännös, eikä se sisällä koulutuksesta aiheutuneita menoja.

Koulutuksesta aiheutuneiden menojen korvaamisen verotusta koskien on huomattava, ettei työnantaja voi korvata koulutuksesta aiheutuneita menoja verovapaasti siten, että työntekijä maksaa kulut ja työnantaja korvaa ne myöhemmin rahana. Niin ikään työnantajan työntekijöilleen antamat stipendit rinnastetaan yleensä palkaksi. Aidosti tulkinnanvaraisen tilanteen edellytyksenä onkin, että työnantaja on vastannut koulutusmenoista välittömästi.⁷²

Jos verokohtelussa annetaan merkitystä työnantajan ilmaukselle, että koulutuksella on tarkoitus korvata työntekijän palkkaa, niin myös päinvastaiselle lausunnolle tulisi antaa painoarvoa. Mikäli työnantajan tarkoituksena on ensisijaisesti edistää liiketoimintaansa eikä antaa työntekijälle rahanarvoista etua, koulutusta ei tulisi katsoa palkkaan rinnastettavaksi eräksi. Käytännössä ulkopuolisen on kuitenkin hyvin haastava arvioida sitä, onko yksittäisten henkilöiden kouluttaminen liiketoiminnan kannalta edistävää tai jopa välttämätöntä, ja tästäkin syystä koulutuksen maksavan työnantajan tarkoitukselle tulisi antaa merkitystä asian arvioinnissa.

⁷¹ Tämä verovapaan korvauksen ja oman, tulosta tehtävän vähennyksen välinen symmetria ei ole aivan aukoton. Työnantaja ei voi esimerkiksi korvata verovapaasti asunnon ja työpaikan välisistä matkoista syntyneiden matkojen kustannuksia, mutta työntekijän on mahdollista vähentää henkilökohtaisessa verotuksessaan näistä aiheutuneita kuluja.

⁷² Verohallinto 2014a, luku 12 Korvattavat koulutusmenot.

3.2 Koulutusmenojen veronalaisuus oikeuskäytännössä

Työnantajan työntekijänsä puolesta maksamaa koulutusta ei voida välittömästi pelkän TVL 29 §:n perusteella pitää verovapaana, sillä sitä ei ole erikseen laissa mainittu verovapaaksi. Näin ollen niissä tilanteissa, joissa koulutus on verovapaata, on verovapauden perustuttava siihen, että koulutusta pidettäisiin lain esitöissä mainittuna etuutena, jonka voidaan katsoa vakiintuneen oikeus- ja verotuskäytännön perusteella jäävän kokonaan tulokäsitteen ulkopuolelle. Oikeuden ennakoitavuuden kannalta onkin hyvä kysymys, voidaanko koulutusta tulkita verovapaana etuutena joidenkin ulkoisten, jopa muuttumattomien tekijöiden perusteella vai tulisiko jokaista tapausta verrata aiempaan verotus- ja oikeuskäytäntöön. TVL:n esitöiden sisällöstä seuraa väistämättä se, että uudemmat tapaukset ovat lähtökohtaisesti helpommin ratkaistavissa,⁷³ sillä niitä edeltää suurempi määrä aiempaa oikeuskäytäntöä. Näin ollen TVL 29 § oikeastaan sitä ennakoitavampi säännös, mitä useammin siihen liittyviä oikeus- ja verotuskäytännön perusteella verovapaita tuloja koskevia ratkaisuja annetaan. Esitöissä annetun lain ja oikeuskäytännön välisestä yhteydestä seuraa, että oikeuskäytäntö on merkittävässä asemassa lain konkreettista sisältöä ja seuraamuksia tulkittaessa.

Kaikissa oikeustapauksissa, joissa on arvioitu työnantajan maksaman koulutuksen veronalaisuutta, on yhteistä se, että niissä on arvioitu koulutuksen verokohtelua aiemman oikeus- ja verotuskäytännön perusteella. Nimenomaisesti oikeuskäytäntöön on kuitenkin viitattu vain harvoin. Lähtökohtana tapauksissa on myös veronalaisen tulon laajan käsitteen esittelemine ja se, että koulutus tiedostetaan rahanarvoiseksi etuudeksi. Siten oikeusistuimille annettu peruskysymys on kaikissa alalukujen 2.2.1 ja 2.2.2 tapauksissa sama: onko tapauksessa kyseessä olevien koulutusmenojen korvaamista pidettävä veronalaisena palkkana vai muuna, TVL 29 §:n ulkopuolisena, verovapaana tulona?

⁷³ Vertaa Nykänen 2014b: ”Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu on mielenkiintoinen asiaratkaisun lisäksi myös siksi, että perusteluissa viitataan korkeimman hallinto-oikeuden aiempaan omaan ratkaisukäytäntöön. Omilla ratkaisuilla perusteleminen ei ole ollut korkeimmalle hallinto-oikeudelle tyypillinen tapa.”

Jos koulutusmenoja pidetään luontoiseltuun rinnastuvana veronalaisena palkkana, palkan määrän ratkaiseminen ei ole olennainen kysymys.⁷⁴ Koulutuksen arvona työntekijän verotuksessa pidettäneen aina sitä euromääräistä osuutta, jonka työnantaja on maksanut. Tämän seikan voidaan otaksua pysyvän edelleen voimassa kun huomioidaan, että koulutusmenojen jakautumista osin veronalaiseksi ja osin verovapaaksi on esitetty julkaistussa oikeuskäytännössä vain kerran. Tässäkin tapauksessa kyse oli VOVAn toissijaisesta vaatimuksesta. Toisaalta aiheellinen kysymys on, arvostaako työntekijä koulutusta sen markkina-arvon mukaisesti etenkin niissä tilanteissa, joissa koulutukseen osallistuminen aiheuttaisi hänelle veroseuraamuksia.

3.2.1 Koulutusmenot verovapaana etuutena

Seuraavaksi tarkastellaan nykyistä tuloverolakia koskeneita KHO:n päätöksiä, joissa työnantajan kustantama koulutus on katsottu verovapaaksi etuudeksi. KHO:ssa ratkaisujen tapauksien lisäksi eräitä pätevoittäviä, kustannuksiltaan vähäisempiä ammattikoulutuksia ei ole tietävästi verotettu palkkana.⁷⁵ Pääsäännöksi on annettujen ratkaisujen perusteella tullut se, että työnantajien maksamaa koulutusta on pidetty tulkinnanvaraisissa tilanteissa yleensä, joskin ehdollisesti saajalleen verovapaana.

3.2.1.1 MBA korkeakoulutukseen rinnastuvana koulutuksena

(KHO 1997:71) Yhtiön [A Oy] tuotepäällikkönä toimiva diplomi-insinööri [B] osallistui kaksi vuotta kestävään työn ohessa suoritettavaan Teknillisen korkeakoulun EuroMBA-koulutukseen. Koulutuksen kokonaiskustannukset olivat 130.000 markkaa. Yhtiön ja työntekijän kesken oli sovittu, että työntekijän osuus kustannuksista oli 30 prosenttia. Lisäksi työntekijä oli sitoutunut yhtiön palvelukseen vähintään puoleksitoista vuodeksi koulutuksen päättymisen jälkeen. Yhtiön

⁷⁴ Andersson & Linnakangas 2006, s. 125: ”Pääsääntönä on [luontoisettujen] arvostaminen käypään arvoon. Ei ole perusteltua, että luontoisedut arvioidaan niin alhaisiin arvoihin, että tästä on selvää etua edun saajalle verrattuna verovelvollisiin, jotka joutuvat ostamaan saman edun käyvästä arvosta. Oikeusturvasyyt vaativat toisaalta varovaista arvostusta.”

⁷⁵ Korpela 2014, s. 144. Tällaisina pätevoittävinä koulutuksina mainitaan hygieniapassi, tulityöpessi, vesieristysertifikaatti sekä esimerkiksi keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastajan (KHT), kirjanpidon ja laskentatoimen (KLT) ja laillistetun kiinteistönvälittäjän (LKV) tutkinnot.

esittämän selvityksen mukaan työntekijän koulutus johtui hänen yhtiössä suorittamiensa työtehtävien kehittymisestä ja muuttumisesta. Koulutus oli siten tarpeellinen yhtiön edun vuoksi. Yhtiön maksamista koulutuskustannuksista ei näin ollen syntynyt työntekijälle palkanluonteista etua eikä yhtiö ollut velvollinen toimittamaan niistä ennakonpidätystä eikä suorittamaan työnantajan sosiaaliturvamaksua.

On haastavaa arvioida lopullisesta ratkaisusta riippumattomasti, mitkä tapauksen tosiseikat ovat ratkaisevia tai millä seikoilla pitäisi olla kriittinen merkitys verokohtelun ratkaisemiseksi. Tämä johtuu siitä, että erityisesti MBA-koulutukseen liittyvää oikeuskäytäntöä oli syntynyt ratkaisuhetkeen mennessä vain hyvin vähän,⁷⁶ joten tältä osin vakiintunutta verotus- ja oikeuskäytäntöä ei voitu välttämättä sanoa olevan olemassa. Tuloverotuksen nettoverotuksen periaatteeseen liittyvälle subjektiiviselle tarkoitukselle ja työnantajan ilmaisulle voidaan antaa tulkintaa tehtäessä merkitystä: A Oy on katsonut selvityksessään B:n koulutuksen olevan yhtiön toiminnan kannalta tärkeää. Toisaalta tapauksessa hyvin vähäiselle huomiolle on jäänyt B:n aiemman koulutuksen antama osaamisisältö sekä se, miten B:n työtehtävät mahdollisesti muuttuivat tai tulisivat muuttumaan⁷⁷ koulutuksen tuloksena.

A Oy:n ensisijaista etua tapauksessa puoltaa ainakin MBA-opintoihin kuuluvien harjoitustehtävien tekeminen A Oy:lle ja B:n sitoutuminen⁷⁸ töihin vähintään puolentoista vuoden määräajaksi. Näin työnantaja on voinut saada hyötyä ja konkreettisia ratkaisuja liiketoimintaansa liittyen jo opintojen aikana ja varmistua siitä, että B:n sama osaaminen on yhtiön käytettävissä annetun määräajan koulutuksen päättymisestä lukien. Koulutusmenojen jakautumisella enimmäkseen A Oy:n vastattavaksi voidaan argumentoida työnantajan edun puolesta: jos A Oy oletetaan rationaaliseksi toimijaksi, se ei ryhtyisi kuluihin, joista ei ole sille itselle hyötyä. Tästä tulkintatavasta seuraisi myös se, että B olisi ryhtynyt kuluihin ilman työnantajan myötävaikutusta jos koulutus olisi ollut ensi sijassa hänelle itselleen hyödyllistä. Työnantajan etua voidaan edelleen katsoa osoittavan A Oy:n

⁷⁶ KHO 1993 T 4622, jossa aiemmalta koulutukseltaan oleva agronomin Executive MBA-koulutusmenoja ei katsottu vähennyskelpoisiksi ja myöhemmin käsiteltävä KHO 1997:70, joista kumpaankaan ei viitattu tätä ratkaisua annettaessa.

⁷⁷ Toisin esimerkiksi KHO 1997:70, jossa merkitystä annettiin sille, että koulutettavan työtehtävät olivat kehittyneet noin kaksi vuotta suoritetun MBA-koulutuksen jälkeen.

⁷⁸ Tapauksen selosteesta ei käy ilmi, miten B konkreettisesti sitoutui A Oy:n palvelukseen, mutta tässä yhteydessä otaksutaan, että keino oli tosiasiaa B:tä sitova.

KHO:lle valituksessaan antama lausunto: ”[Koulutus] ei ole yritykselle halpaa, mutta se on välttämätöntä ja tapahtuu yksinomaan yritysten omassa intressissä”.

Ratkaisuselosteessa ei tehty selkoa B:n työsuhteen kestosta A Oy:n palveluksessa eikä siitä, miten työtehtävät mahdollisesti muuttuivat koulutuksen seurauksena. Selvityksestä ilmeni, että B oli tuotepäällikkönä ollut tekemisissä EuroMBA-koulutuksen osa-alueina olevien kaupallisen alan aiheiden kanssa. Kuitenkaan esimerkiksi B:n aiempaan tutkintoon kuuluneiden opintojen sisällöstä⁷⁹ ei ole mainintaa – myöskään mikään asiaa käsitelleistä oikeusasteista ei nostanut tätä seikkaa esille. Tapauksen selvityksessä esitetylle MBA-koulutuskeskuksen lausunnolle⁸⁰ ei tulisi antaa kovin merkittävää painoarvoa, sillä ostajien kannalta edullisempi verokohtelu merkitsisi myös palvelua myyvälle taholle parempia mahdollisuuksia saada kyseessä oleva koulutus kaupaksi. Tästä syystä lausuntoa ei voitane pitää täysin puolueettomasti annettuna ja objektiivisena.

Lääninverovirasto katsoi antamassaan ennakkoratkaisussa, ettei tapauksessa tarkoitettujen koulutuksen osoitettu olevan välttämätöntä B:n ammattitaidon ja -pätevyyden säilyttämiseksi, vaan kyseessä oli yleispätevyyttä lisäävä ja toiseen perustutkintoon tähtäävä koulutus. Uudenmaan lääninoikeus ei muuttanut annettua ratkaisua eikä esittänyt lääninveroviraston ratkaisua täydentäviä perusteluita antamalleen päätökselle. KHO katsoi kuitenkin koulutuksen tapahtuvan pääasiassa A Oy:n edun vuoksi, sillä kouluttautumistarve oli annetun selvityksen perusteella johtunut B:n työtehtävien kehittymisestä ja muuttumisesta. Annettu ratkaisu ei ollut kuitenkaan yksimielinen: kolme seitsemästä päätöksen antaneesta neuvoksesta esittivät eriävänä mielipiteenä työnantajan maksamien menojen olevan B:n veronalaista ansiotuloa.

Tapaukseen voidaan pitää verokohtelun arvioinnissa esiintyvän käsitteen ”työnantajan etu” vakiintumisen alkuna. Tapauksen tosiseikat on esitetty melko suurpiirteisesti niin A Oy:n ja B:n kuin eri oikeusasteiden puolesta. Vielä verrattain kehittymättömän oikeuskäytännön voidaan ajatella aiheuttaneen sen, etteivät työnantaja ja työntekijä tai oikeusasteimet ole voineet tukeutua asiassa mihinkään nimenomaiseen oikeusnormiin. Tämän havainnon

⁷⁹ Verovelvollisen aiemman koulutuksen aineelliseen sisältöön kiinnitettiin huomiota mm. myöhemmissä tapauksissa KHO 2001:63 sekä KHO 2002:9.

⁸⁰ KHO 1997:71, valitus lääninoikeudelle: ”Kysymys ei ole toisesta yleispätevyyttä lisäävästä perustutkinnosta vaan MBA-koulutuskeskuksen antaman lausunnon mukaisesti nykyistä ammattitaitoa ylläpitävästä täydennyskoulutuksesta.”

puolesta puhuu myös se, että KHO:n ratkaisun äänestystulos oli vain 4-3 verovelvollisen eduksi. Vasta oikeuskäytännön muotoutuessa on käynyt selvemmäksi, millaisin konkreettisin seikoin koulutuksen verokohtelua voidaan arvioida ja perustella.

(KHO 2001:63) Valtiotieteiden maisteri B oli 1.11.1997 lähtien työskennellyt yhtiön palveluksessa yritysjohton konsulttina. Yhtiön johto päätti lähettää hänet Ranskaan suorittamaan MBA-koulutusohjelman 28.8.2000-11.7.2001 väliseksi ajaksi. B palasi koulutuksen jälkeen samoihin tehtäviin. Yhtiöllä oli kansainvälinen toimintaympäristö ja sen vuoksi yhtiön johto oli katsonut, että B:n suorittama MBA-ohjelma kehitti hänen ammattitaitoaan ja että tuo koulutus, jonka opinto-ohjelman yhtiö oli hyväksynyt, oli tarpeellinen pääasiassa yhtiön edun vuoksi. Sen vuoksi yhtiö maksoi koulutuksen opetuksen kulut sekä verohallituksen verovapaista matkakustannusten korvauksista vuonna 2000 antaman päätöksen mukaisen päivärahan⁸¹. B:lle ei tosin maksettu palkkaa, mutta hänen työsuhteensa yhtiöön jatkui. B oli velvoitettu sitoutumaan yhtiön palvelukseen siten, että mikäli hän päätti työsuhteensa heti opintojen päätyttyä tai keskeytti opinnot, hän oli velvollinen maksamaan yhtiölle sille aiheutuneet ja sen korvaamat kulut. Jos B päätti työsuhteensa kahden vuoden kuluessa ohjelman päättymisestä, hän oli velvollinen maksamaan puolet niistä. B:n työtehtävät eivät muuttuneet koulutusohjelman suorittamisen jälkeen. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että B:n ammattitaitoa kehittävä ja ylläpitävä koulutus tapahtui työnantajan edun vuoksi. Yhtiön suorittamat kurssimaksut eivät niin ollen olleet B:n enakkoperintälain 13 §:ssä tarkoitettua palkkaa. Noissa oloissa kysymyksessä oli työnantajan määräyksestä tapahtuva työmatka, jolta maksetut päivärahat ovat enakkoperintälain 15 §:ssä ja enakkoperintäasetuksen 17 §:ssä tarkoitettuja matkakustannusten korvauksia.

Oikeustapauksen käsittelyvaiheissa oikeudellisesti merkittävänä tosiseikkoina voidaan pitää ainakin työnantajan ensisijaista maksuvastuuta, yhtiön johdon antamaa hyväksyntää B:n MBA-opintojen tarkemmille sisällöille, B:n sitoutumista ehdolliseen korvausvastuuseen sekä sitä, etteivät B:n työtehtävät muuttuneet koulutuksen seurauksena. Myös B:n peruskoulutusta sekä sen tulkinnanvaraista soveltuvuutta työtehtäviin voidaan pitää tärkeänä yksityiskohtana.

⁸¹ Päivärahojen maksamisen perusteisiin ei oteta tässä yhteydessä erikseen kantaa, vaan käsittely keskittyy nimenomaisesti koulutusmaksujen veronalaisuuteen.

Työnantajan osallistumista koulutusmenoihin on yleensä katsottu viittaavan siihen, että koulutus tapahtuu työnantajan eduksi.⁸² Erityisesti näin on tapahtunut silloin, kun muista olosuhteista johtuen ei ole ollut syytä pitää koulutuksesta aiheutuneita menoja elantomenoina. Tapauksessa työnantaja oli annetun selvityksen perusteella vähemmän ohjaavassa roolissa kuin myöhemmissä oikeustapauksissa⁸³: työnantajayhtiön johdon kerrottiin hyväksyneen B:n valitsevat opintosisällöt sen sijaan, että johto olisi vaatinut nimenomaisesti tiettyjen sisältöjen tai opintokokonaisuuksien suorittamista edellytyksenä koulutusmenojen maksamiseksi. Työnantajan voidaan sanoa myös suojanneen etuaan edellyttämällä B:tä suorittamaan opinnot loppuun ja jatkamaan töissä korvausvelvollisuuden uhallalla.

B:n työtehtävät eivät muuttuneet koulutuksen seurauksena. Tätä voidaan pitää osoituksena siitä, ettei koulutus johtanut B:n erityiseen pätevytykseen.⁸⁴ Toisaalta tapauksessa ei esitetty selvitystä sellaisesta kehityksestä työtehtävissä, joiden perusteella koulutukseen olisi tullut ryhtyä – on siis epäselvää, perustuiko koulutus joidenkin tietojen ja taitojen tosiasialliseen ja osoitettavissa olevaan uudentamistarpeeseen vai vain nimellisesti esitettyyn edellytykseen⁸⁵ osaamisen kehittämiseksi ja parantamiseksi. Tapauksesta ei niin ikään ilmene, miten selkeästi B:n tehtävissä edellytettiin yleisliiketaloudellisten aiheiden kuten esimerkiksi laskentatoimen, markkinoinnin sekä rahoituksen osaamista. B:n aiempaan osaamiseen liittyen yhtiö ja B esittivät B:n korkeakoulututkinnon sisällön vasta HAO:n käsittelyn jälkeen. Tutkintoon ei kuulunut liiketaloustieteellisiä opintojaksoja eikä siten ole muodollista todistetta sille, oliko B:lla osaamista näiden aiheiden parissa työskentelemiseksi.

Uudenmaan verovirasto noudatti antamassaan ennakkoratkaisussa laajan tulokäsitteen mukaista tulkintaa, eikä esittänyt ratkaisussa mitään sellaisia seikkoja, joiden perusteella

⁸² KHO:n ratkaisuperusteluiden lisäksi tätä yksityiskohtaa on käytetty sittemmin VOVAn KHO:lle antamissa vastineissa, esimerkiksi tapauksessa KHO 2014 T 3392.

⁸³ Katso KHO 2014:161 ja KHO 2014 T 3392. Tapauksissa oli kyse DBA-koulutuksesta, johon kuuluvan väitöstutkimuksen aiheen työnantaja oli tosiasiallisesti määrännyt.

⁸⁴ Vertaa KHO 1997:70, jossa MBA-tutkinnon lukuvuosimaksujen katsottiin olevan vähennyskelvotonta elantomenoa, sillä aiemmin pankin valuutta-asiantuntijana toiminut A oli kaksi vuotta MBA-tutkinnon suorittamisen jälkeen ylennetty apulaispankinjohtajaksi.

⁸⁵ Jos tapauksessa esitettyä kouluttautumistarvetta pidetään hyväksyttävänä osoituksena työn ja koulutuksen yhteydestä, työnantaja voisi teoriassa lieventää työntekijöidensä kouluttamisen verotuskohtelua edellyttämällä työntekijöiltään valmiutta kouluttautua. Tällaisessa tapauksessa muodon ja sisällön välinen ero ei ole aivan yksiselitteinen.

koulutusmenojen maksamista B:n puolesta olisi tullut pitää verovapaana. Kun koulutus ei liittynyt veroviraston tulkinnan mukaan välittömästi B:n työtehtäviin, sen aiheutuneiden kustannusten korvaamista oli pidettävä elantomenojen korvaamisena ja siten veronalaisena tulona. Helsingin HAO puolestaan perusteli koulutuksen veronalaisuutta nimenomaisesti sillä, ettei B:llä ollut osoitettua kaupallisen alan koulutusta ennen MBA-ohjelmaa. KHO:n päätöksessä kuitenkin sivuutettiin riittämättömän peruskoulutuksen argumentti, mutta päätöksestä jätettiin yksi eriävä mielipide, jota toinen hallintoneuvos kannatti. Eriävän mielipiteen perusteina pidettiin aiemmassa oikeuskäsittelyssä esitettyjä seikkoja eli muun muassa B:n olemassa olevaa peruskoulutusta ja siinä olevaa liiketaloudellisten opintojen puutetta. Enemmistön kannattamassa päätöksessä koulutuksen verottomuuden perusteiksi katsottiin B:lle aiheutunut mahdollinen korvausvelvollisuus sekä se, etteivät B:n työtehtävät muuttuneet koulutuksen seurauksena. Äänestystulos oli 4-2.

Annetusta ratkaisusta voidaan tehdä johtopäätös, että työnantajan edun toteutuminen tai siitä perustellusti huolehtiminen on yksi keskeisimpiä perusteita sille, että koulutusmenojen korvaamista voidaan pitää verovapaana. Tässä mielessä oikeustila ei muuttunut ratkaisun lopputuloksena, mutta tapauksen voidaan ajatella vahvistaneen työnantajan edun tärkeyttä verokohtelun ratkaisemisen osatekijänä. Asian käsittelyvaiheissa merkitystä annettiin kuitenkin myös verovelvollisen aiemmallalla osaamisella ja sitä kuvaavalle peruskoulutukselle, joten koulutuksen aineellisen sisällön ja koulutettavan osaamistaustan sekä työtehtävien välistä eroa voitaneen käyttää vastaisuudessa vähintään yhtenä argumenttina verottomuuden tai verollisuuden puolesta. Tapauksen lopullisen ratkaisun perusteissa ei kiinnitetty erityistä huomiota B:n tehtävien kehittymiseen työnantajan palveluksessa ennen koulutukseen ryhtymistä. Vielä ratkaisussa KHO 1997:71 verovelvollisen tehtävien muuttumista ja siten koulutustarpeen syntymistä pidettiin sellaisena tekijänä, joka osoitti koulutuksen tapahtuvan ensisijaisesti työnantajan edun nimissä.⁸⁶ Sitä, ettei aiheen oikeustilasta ollut vielä täyttää selkeyttä, heijasti äänestystulos 4-2 verovelvollisen eduksi.

⁸⁶Työtehtävien muuttumista ja kehittymistä korostettiin myös myöhemmissä ratkaisuissa KHO 2002:8 ja KHO 2014 T 3392 sellaisena tekijänä, jolla voitiin perustella koulutuksen tapahtumista ensisijaisesti työnantajan edun vuoksi. Tämä huomioden on hieman poikkeavaa, ettei asiaa mainittu ratkaisun perusteissa.

3.2.1.2 MBA-koulutuksen uustulkinta

(KHO 2002:8) Myyntineuvottelija A oli, oltuaan muovialalla neljässä eri maassa toimineen yhtiön palveluksessa runsaat neljä vuotta, aloittanut työn ohessa suoritettavan ja työnantajan kustantaman MBA-koulutusohjelman. Aikaisemmalta koulutukseltaan hän oli ylioppilasmerkonomi. MBA-koulutus johtui hänen yhtiössä suorittamiensa työtehtävien kehittymisestä ja muuttumisesta myyntitiimin ja ryhmän vetäjäksi. Koulutus oli siten tarpeellinen ensisijassa yhtiön edun vuoksi. Yhtiön maksamista noin 120 000 markan koulutuskustannuksista ei syntynyt työntekijälle palkanluonteista etua.

Ratkaisussa huomattavia seikkoja olivat työnantajayrityksen kouluttamiskäytäntöjen suunnitelmallisuus ja tavanomaisuus, B Oy:n rooli koulutuksen sisällön määrittämisessä sekä osin se, että kouluttautuminen oli osa A:n toimenkuvaa. Huomionarvoista oli myös koulutuksen alkaminen lähes samanaikaisesti A:n vastuutehtävien muuttumisen kanssa: MBA-koulutus alkoi vain noin 1-2 kuukautta ennen kuin A:n vastuulle annettiin myyntitiimin vetäminen.

A:n maaliskuussa alkaneisiin tehtäviin kuvattiin sisältyvän kouluttamista sekä kouluttautumista. A:n tehtävänimike oli vielä vuoden 1999 alussa myyntimies, mutta tapauksen perusteista ei käy ilmi, onko hänen vastuulleen kuulunut jo silloin esimerkiksi aiemmin mainittua kouluttamista ja kouluttautumista. Mikäli kouluttautuminen on ollut osa A:n tehtäviä ennen varsinaista nimitystä, koulutukseen osallistumisella oli perusteltu yhteys hänen olemassa olleisiin työtehtäviinsä. Muussa tapauksessa tämä yksityiskohta on tulkinnanvarainen, sillä oikeuskäytännössä työtehtävien muuttuminen koulutuksen alkamisen tai viimeistään päättymisen jälkeen on voitu katsoa merkitsevän koulutettavan aineellista pätevoitymistä uusiin tehtäviin ja siten menojen rinnastumista elantomenoihin.⁸⁷ Tässä tapauksessa lisäksi aiheellinen kysymys on, onko A:n katsottu osallistuneen johonkin koulutuskokonaisuuteen jo ennen ylennystä ryhmänvetäjäksi vai ei. Jos A:ta on kou-

⁸⁷ KHO 1997:70, jossa kyse oli verovelvollisen itsensä maksamien menojen vähennyskelpoisuudesta. Vaikka kyse oli menon vähennyskelpoisuudesta eikä koulutuksen veronalaisuudesta, oikeustapauksen argumentointia voinee hyödyntää KHO 2014:161 perusteluiden rajoittein hyödyntää myös koulutuksen veronalaisuuden arvioinnissa. Kritiikkiä työtehtävien muuttumisesta esittää Korpela 2014 s. 144: ”On vaikea kuvitella, että pankin valuutta-asiantuntija olisi kurssille ilmoittautuessaan tai sen vuonna 1991 aloittaessaan tiennyt, että pankki fuusioidaan 1995 ja hän onnistuu siinä vaiheessa etenemään urallaan.”

lutettu yhtäjaksoisesti ennen ylennystä, työtehtävien muutoksen voitaisiin katsoa aiheutuneen selkeästi koulutuksesta eikä toisinpäin. Tapauksen perusteella A:n ei kuitenkaan kerrota saaneen muuta koulutusta B Oy:ltä ennen MBA-koulutusta. Työnantajan lausunnon mukaan A:n saama koulutus ei kuitenkaan johtaisi nykyistä koulutusta parempaan muodolliseen pätevyyteen niiden tehtävien suorittamisessa, joita A:lle oli annettu. Työnantajayhtiöllä oli myös annetun selvityksen perusteella suunnitelmalliset koulutuskäytännöt. Suunnitelmallisuus ja kouluttamisen suhteellinen yleisyys B Oy:ssä ovat ymmärrettävä peruste sille, että kouluttamistoimintaa järjestetään yhtiön edun nimissä enemmän kuin yksittäisten työntekijöiden pätevöittämiseksi ja palkitsemiseksi. Kuvatun tapainen systemaattisuus on järkevä arviointikohde kun tarkastellaan sitä, onko koulutuksen ensisijainen hyötyjä koulutuksen maksava työnantaja vai sitä suorittava työntekijä.

Sisä-Suomen veroviraston antama ennakkoratkaisu noudatti antamisajankohdan oikeuskäytäntöä siltä osin, että se tulkitsi MBA-koulutusta tutkintoon johtavana koulutuksena, joka rinnastuisi ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tähän tulkintakäytäntöön, TVL 31 §:ssä tarkoitettujen elantomenojen määritelmään ja A:n aiempaan koulutustasoon vedoten koulutusta pidettiin ennakkoratkaisussa peruskoulutuksena ja siten niiden maksamista elantomenojen veronalaisena korvaamisena. Ennakkoratkaisussa mainittiin myös työnantajan saama etu, mutta A:n saaman ensisijaisen hyödyn perusteella koulutusta pidettiin täysimääräisesti veronalaisena. HAO:n ratkaisua edeltäneessä A:n ja B Oy:n valituksessa korostettiin aikaisemmin suoritettun tutkinnon täydentämistarvetta sekä A:n saamasta hyödystä huolimatta B Oy:n suurempaa etua. Lisäksi valituksessa kritisoi-
ttiin sellaista koulutuksen veronalaisuuden tulkintalinjaa⁸⁸, josta voisi seurata työnantajien työntekijöilleen järjestämän koulutustoiminnan vähentyminen tai jopa loppuminen. Veroasiamies esitti vastineessaan, ettei A:lla ollut pätevyyttä ryhmänvetäjän tehtäviin ennen MBA-koulutusta, mistä johtuen koulutusta tulisi tulkita pätevöittäväenä peruskoulutuksena. Kouvolan HAO yhtyi ratkaisussaan ennakkoratkaisuun ja veroasiamiehen vastineeseen eikä esittänyt uusia perusteita koulutuksen verottomuuden tai veronalaisuuden puolesta. KHO tulkitsi A:n saamaa koulutusta tarpeellisena ensisijaisesti työnantajan näkö-

⁸⁸ Näin myös Korpela 2015: ”Järjestelmä rankaisee oppimista verottamalla, erityisesti silloin kun kansalainen maksaa itse koulutuksensa.”

kulmasta. Ratkaisussa korostettiin yksityiskohtaisesti A:n työtehtävien muutosta työsuhteen alkamisen ja nykyhetken välillä sekä sitä, ettei A ollut B Oy:n osakas.⁸⁹ Koulutusta pidettiin ensisijaisesti työnantajan eduksi tapahtuneena ja siten verovapaana, vaikka koulutusmenojen määrää pidettiin KHO:n perusteluissa suurena.⁹⁰ Ratkaisu oli yksimielinen.

Ratkaisun ja sitä edeltäneiden oikeusasteiden käsittelyn perusteella voidaan tehdä muutama johtopäätös koulutusmenojen veronalaisuuden arvioinnista. Ensinnäkin ratkaisu oli käännekohta aiemmin voimassa olleelle oikeuskäytännölle, jonka mukaan Suomen tutkintojärjestelmän ulkopuolelle kuuluva MBA-koulutus rinnastettaisiin ylempään korkeakoulututkintoon ja jota siten pidettäisiin yleensä alemmalla koulutustasolla olevalle verovelvolliselle peruskoulutuksena.⁹¹ Näin ollen ratkaisukäytännön voidaan ajatella muuttuneen koulutuksen muodollisen aseman tulkitsemisesta sisältömerkinnällisempään suuntaan. Siksi toisekseen ratkaisusta voidaan päätellä, ettei muodollinen tehtävänimikkeen muuttuminen välittömästi koulutuksen alkamisen jälkeen ole koulutuksen verottomuutta täysin poissulkeva tekijä. KHO:n antamista perusteista tai tapauksessa annetuista selvityksestä ei kuitenkaan ilmene, miten A:n tehtävät olivat muuttuneet ennen koulutuksen alkamista. Ratkaisu ja sen perustelut vahvistivat edelleen työnantajan ensisijaisen edun merkitystä arvioitaessa sitä, tulisiko työnantajan kustantamaa koulutusta pitää verovapaana vai veronalaisena.

(KHO 2014:161) A, joka oli koulutukseltaan kauppatieteiden maisteri, oli useita vuosia ollut pääomasijoitustoimintaa harjoittavan B Oy:n toimitusjohtajana. Sitä ennen hän oli työskennellyt yli 20 vuotta johtotehtävissä eri yrityksissä.

A oli työnantajansa aloitteesta sopinut osallistumisesta 3 - 6 vuotta kestävään Aalto-yliopiston Doctor of Business Administration (DBA) -koulutusohjelmaan. Sopimuksen mukaan työnantaja maksoi koulutuksesta aiheutu-

⁸⁹ Vaikka KHO ei maininnut nimenomaisesti peiteltyä osinkoa, osakkuusaseman arvioinnissa keskeistä lienee ollut juurikin asian tarkasteleminen verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 29 §:n peiteltyyn osingon käsitteen näkökulmasta.

⁹⁰ Koulutusmenojen määrän korostamista ei perustella ratkaisussa. On poikkeavaa, että menojen suuruus ylipäätään on nostettu esille, kun koulutusmenojen suuruus ei ole ollut KHO:n aihetta koskevilla ratkaisuisilla perusteina koulutuksen veronalaisuuden tai vähennyskelvottomuuden puolesta. Menon suuruuden ja verotuskohtelun välistä korrelaatiota ei ole esitetty oikeuskirjallisuudessa kovin usein.

⁹¹ Korpela 2014 s. 144.

neet kustannukset, hakemusmaksun 1 500 euroa ja vuosimaksun 29 000 euroa lisättyinä arvonlisäverolla. Yhtiön maksuvelvollisuus koulutuksen kustannuksista päättyisi, jos A irtisanoutuisi työstään yhtiöstä riippumattomista syistä⁹². Tällöin A olisi velvollinen korvaamaan yhtiön maksamat koulutusohjelman kustannukset kahden irtisanoutumista edeltävän koulutusvuoden ajalta.

Kun otettiin huomioon työnantajayrityksen toimiala, A:n asema yrityksessä ja koulutuksen sisällöstä annettu selvitys sekä A:n ja työnantajan välisen koulutussopimuksen ehdot, työnantajayrityksen katsottiin hankkineen koulutuksen liiketoimintaansa varten. A:lle ei syntynyt työnantajan maksamien koulutuskustannusten osalta hänen tuloverotuksessaan verotettavaa palkkaluonteista etuutta siitä, että B Oy maksoi kyseisen koulutuksen. Veronsääjien oikeudenvallontayksikön valitus hylättiin.

Oikeustapauksessa verokohtelun kannalta merkittävänä tai vähintään huomionarvoisina seikkoina voidaan pitää ainakin koulutusmenojen määrää, työnantajan osallisuutta koulutuksen aloittamiseen ja sisältöön, A:n asemaa työnantajayrityksessä sekä A:n sitoutumista työnantajansa palvelukseen. Myös A:n pohjakoulutusta sekä työkokemusta B Oy:n toimialalla voidaan pitää vaikuttavina yksityiskohtina oikeudellista arviota tehtäessä.

Kustannusten määrää voidaan käyttää perusteena niin kyseessä olevan koulutuksen verottomuuden kuin veronalaisuudenkin puolesta. Jos tarkastellaan sitä, olisiko A suorittanut vastaavia kuluja itse tai jopa työstä riippumatta, koulutus olisi voinut perustellusti jäädä suorittamatta suurten kustannusten takia. Tämänlainen argumentointi ei ole kuitenkaan aukoton, sillä esimerkiksi palkkana pidettävät luontoisedut voivat olla arvoltaan merkittäviä eikä verovelvollinen olisi välttämättä itse hankkinut vastaavia hyödykkeitä markkinoilta. Luontoisedun verotusarvo lienee kuitenkin vain harvoin niin suuri, kuin nyt kyseessä olevan koulutuksen arvo oli.

Työnantaja on tapauksen selosteen mukaan tehnyt aloitteen koulutukseen ryhtymisestä, sitoutunut maksamaan koulutuksen menot sekä vaikuttanut A:n osana koulutusta tehtävän

⁹² KHO:n päätöksessä esitettyjen seikkojen perusteella A:n ja työnantajan välisen sopimuksen sanamuoto olisi nimenomaan koskenut irtisanomistilanteita, jotka eivät johdu työnantajasta. Tämän seikan perusteissa käytetään sanamuotoa ”toimitusjohtajasta riippumattomista syistä.” Voidaan kuitenkin katsoa, että työsopimuksen osapuolista riippuvaiset syyt ovat toisensa poissulkevat, eli A:sta riippumattomat syyt ovat lähtökohtaisin työnantajasta riippuvaisia syitä ja toisin päin, sillä TSL:n mukaan työsopimus voidaan lähtökohtaisesti päättää vain työnantajan tai työntekijän toimesta.

väitöstutkimuksen aiheeseen. Näin voidaan uskottavasti sanoa, että työnantajalla oli koulutuksen suhteen määräävä asema ja sananvalta. Tärkeä kysymys on kuitenkin se, millainen työnantajan ja A:n välinen suhde tosiasiasa oli, eli oliko toisella osapuolista merkittävä, ulkopuolisen vaikeasti havaittava valta toiseen osapuoleen. A oli tapauksen yksityiskohtien perusteella erittäin kokenut yritysten johtotehtävissä, minkä perusteella hänellä saattoi olla kuvattua aloitteellisempi rooli koulutukseen ryhtymisen suhteen. Äärimmäisessä tapauksessa A saattoi olla niin keskeisessä asemassa yrityksessä, että työnantajan tuli käytännössä suostua A:n esityksiin koulutuksesta, ettei tämä olisi poistunut yhtiön palveluksesta.⁹³ Toisaalta tilanne saattoi myös olla erinäisistä syistä päinvastainen: Työnantaja saattoi olla A:lle tärkeämpi kuin A työnantajalle. Tällöin herää kysymys siitä, olisiko A:lla ollut aito mahdollisuus⁹⁴ perääntyä koulutuksesta, jos sen kustannukset olisi katsottu ennakkoratkaisussa ja KHO:n päätöksessä palkaksi. Viimeiseksi voidaan tarkastella A:n nykyistä asemaa työnantajansa palveluksessa sekä osaksi myös A:n työmarkkinakelpoisuutta yleisemmin. Jo mainitun johtamiskokemuksen perusteella A:n aineellinen ja muodollinen pätevyys eivät luultavasti olisi voineet parantua merkittävästi koulutuksen tuloksena. Koulutuksen ensisijaisena hyötyjänä voitaneen pitää B Oy:tä kun otetaan huomioon, ettei koulutus olisi lisännyt A:n työmarkkinakelpoisuutta merkittävästi.

A:n ja B Oy:n välillä oli sopimus, jonka perusteella A korvaisi kahden viimeisimmän vuoden koulutuskustannukset, mikäli A päättäisi työsuhteensa. Näin korvattava määrä olisi 0-59 500 euroa ilman arvonlisävero. Summan voidaan sanoa todellisuudessa sitoneen A:n vähintään vuodeksi B Oy:n palvelukseen, vaikka annetun selvityksen perusteella A:n ja B Oy:n välisessä sopimuksessa ei ollut mitään erillistä sopimussakkoa. Koulutusmaksujen korvausvelvollisuutta on vastaavanlaisissa tilanteissa käytetty verotto-
muutta puoltavana perusteena myös ratkaisussa KHO 2001:63 ja KHO 2002:9⁹⁵. Näin

⁹³ A on työnantajayhtiönsä toimitusjohtaja. Osakeyhtiölain (624/2006) 1 luvun 8 §:n perusteella johdon on kuitenkin huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua, minkä takia ei liene syytä otaksua A:n hyödynnettävän asemaansa ensisijaisesti oman etunsa ajamiseksi eikä siten järjestäneen koulutusta itselleen nimenomaisesti itseään varten, vaikka hänellä olisi voinut ollut tähän tosiasialliset mahdollisuudet.

⁹⁴ Tällä tarkoitetaan mahdollisuutta toimia tavalla, josta ei seuraa A:lle haitallisia seuraamuksia, kuten epäluottamuksen osoitusta tai vaikeutuneita työolosuhteita.

⁹⁵ KHO 2002:9:n ratkaisussa katsottiin koulutuksen olevan veronalaista, mutta tapauksen asianomaisen velvoite korvata työnantajalle koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia oli seikka, jota pidettiin verotto-
muutta puoltavana tekijänä.

ollen korvausvelvollisuuden voidaan sanoa olevan sellainen tekijä, jonka perusteella maksettua koulutusta voidaan pitää TVL 29 §:n ulkopuolisena verovapaana tulona.

Eri oikeusasteiden päätöksissä keskityttiin melko erilaisiin yksityiskohtiin. KVL:n koulutuksen verottomuutta puoltaneen ratkaisun perusteluissa tärkeimpänä tai jopa ainoana merkittävänä seikkana pidettiin koulutuksen tapahtumista ensisijaisesti työnantajan intressissä. Ratkaisussa viitattiin TVL:n tulokäsitettä koskevaan 29 §:ään, mutta lakia täydentäviä esitöitä ei mainittu eikä ratkaisussa siten ollut nimenomaista mainintaa siitä, miksi koulutus olisi lakiin perustuen verovapaata. VOVA puolestaan esitti sekä verovapautta että veronalaisuutta puoltavia tekijöitä, mutta se piti valituksensa tärkeimpänä perusteena B Oy:n maksamien kulujen rinnastumista elantomenoihin. VOVA viittasi myös ratkaisuun KHO 2002:8, jossa työnantajan maksamia, noin 20 000 euron kustannuksia oli pidetty merkittävinä, vaikka tuon ratkaisun lopputuloksena maksettuja koulutusmenoja ei pidettykään palkkana. Siksi kolmannekseen VOVA ei katsonut, että A:ta olisi selvitetyn perusteella sitoutettu B Oy:n palvelukseen, vaan A:lle mahdollisesti syntyvä korvausvelvoite oli suhteellisesti ajatellen liian pieni ja siten suoritettava koulutus olisi työsuhteen päättyessä ensisijaisesti A:n eikä B Oy:n edun nimissä tapahtuva. KHO puolestaan katsoi VOVA:n perusteisiin vastaten, ettei työnantajan kustantamaa MBA-koulutusta tai siihen rinnastuvaa koulutusta tulisi arvioida samoin perustein, kuin vastaavien kulujen vähennyskelpoisuutta arvioidaan. Näin esimerkiksi ratkaisua KHO 2014:88 ei voitu käyttää täysin symmetrisenä vertailukohteena, sillä tapauksessa oli kyse verovelvollisen maksamien koulutusmenojen vähennyskelpoisuudesta. Verottomuutta puoltaviksi tekijöiksi KHO katsoi A:n tosiasiallisen sitouttamisen B Oy:n palvelukseen, koulutuksen sisällön hyödyllisyyden B Oy:lle, koulutuksen kytkeytymisen A:n nykyisiin työtehtäviin, B Oy:n toimialan sekä A:n aseman työnantajayrityksensä palveluksessa.

Tapaukseen liittyen on huomioitavissa sellaisia tekijöitä, joita voidaan vastaisuudessa käyttää koulutuksen veronalaisuuden arvioinnissa. Tämän tapauksen perusteella myös muihin oikeustapauksiin sovellettavissa olevia konkreettisia seikkoja voidaan sanoa olevan ainakin työnantajan osallisuus koulutukseen ja opintojen perusteltu kytkeytyminen nykyisiin ja välittömästi tuleviin työtehtäviin. Näitä tekijöitä voidaan pitää työnantajan edusta huolehtimisen ilmentyminä, ja verovelvollinen voi perustella niitä antamallaan sel-

vityksellä.⁹⁶ Nyt ensimmäistä kertaa esiintynyt, mahdollisesti myös myöhemmissä tapauksissa käyttökelpoinen, joskin poikkeuksellinen arviointikeino voi olla koulutettavan työntekijän arvo ja merkitys työnantajalle, siis työntekijän asema. Tärkeä seikka tällaisten tapausten ratkaisemisessa on KHO:n nimenomainen lausunto siitä, ettei ainakaan MBA-tyyppisen koulutuksen veronalaisuutta voida ratkaista täysin samoin perustein niissä tilanteissa, joissa työntekijä itse maksaa koulutuksesta aiheutuneet menot. Myös VOVA:n toissijainen vaatimus, jonka mukaan puolet B Oy:n maksamista koulutusmenoista tulisi katsoa A:n veronalaiseksi palkaksi, voi johtaa oikeustilan muuttumiseen siten, ettei koulutusmenoja jaettaisi poikkeuksetta nykyiseen tapaan täysin tai ei lainkaan veronalaiseksi tai vähennyskelpoiseksi.⁹⁷

⁹⁶ Myrsky 2009, s. 297: ”Käytännössä verovelvollisen esittämällä vähennysvaatimuksella perusteluineen ja selvityksineen on keskeinen merkitys.” Vaikka tapauksessa ei ollut kyse vähennysvaatimuksesta vaan maksettujen koulutusmenojen veronalaisuudesta, selvitykselle voidaan antaa käytännön ratkaisemisen kannalta merkittävästi painoarvoa.

⁹⁷ Andersson & Linnakangas 2006, s. 383: ”Ensisijaisuus- eli pääasiallisuusperiaate johtaa helposti liian ankaraan tai lievään ”kaikki tai ei mitään” lopputulokseen. Kohtuullisempiin ratkaisuihin voidaan päätyä tunnustamalla, että koulutus on osaksi tulon hankkimiseksi -- ja osaksi elantokustannuksiksi katsottavaa--.” Näin saattaisi olla myös tapauksissa, joissa koulutusmenojen maksamista voitaisiin ainakin osittain verata työntekijän elantomenojen maksamiseen.

(KHO 2014 T 3392, ei julkaistu) A, joka oli aiemmalta koulutukseltaan kauppatieteiden maisteri, oli osallistumassa DBA-koulutusohjelmaan, joka ennakkoratkaisuhakemuksen mukaan tähtäsi tohtorintutkintoon ja väitöskirjan tekoon⁹⁸. A vastaisi yhdessä työnantajansa B Oy:n kanssa koulutuksen kustannuksista siten, että B Oy maksaisi yhden kolmasosan, 30 000 euroa, yhteensä noin 90 000 euron menoista, ja A maksaisi loput itse. Aloite koulutukseen ryhtymisestä oli tullut A:lta. Koulutuksen tarkoituksena oli ylläpitää A:n osaamista ja ammattitaitoa media-alalla, joka on työnantajan, B Oy:n mukaan voimakkaassa murroksessa ja siten henkilöstön täydentävä koulutus olisi yrityksen kilpailukyvyyn kannalta välttämätöntä. A oli työskennellyt työnantajakonsernissa vuodesta 1998 alkaen ja vuodesta 2007 alkaen nykyisessä työnantajayrityksessä. A:n tehtävät olivat liittyneet koko työhistorian ajan asiakassuhteiden hallintaan ja kehittämiseen sekä mediemarkkinoinnin suunnitteluun ja johtamiseen. A:n tämänhetkinen tehtävä oli sisältömyynnin liiketoimintayksikön markkinointipäällikkönä. Opiskelu tapahtuisi työn ohessa ja kestäisi noin 3 vuotta. A:n ja B Oy:n välisellä sopimuksella A oli sitoutunut maksamaan B Oy:n maksamat kustannukset täysimääräisesti, mikäli työsuhde päättyisi A:n aloitteesta koulutuksen ollessa kesken tai jos hän keskeyttäisi koulutuksen muusta syystä kuin työnantajan pyynnöstä. A:n osana koulutusta suorittaman väitöstutkimuksen avulla oli tarkoitus tehdä B Oy:lle malli asiakassuhteen arvon kasvattamiseksi verkossa. Työnantajan maksamaa osuutta koulutusmenoista ei ollut pidettävä palkkana, josta olisi tullut suorittaa ennakonpidätys ja työnantajan sosiaaliturvamaksu.

Tapauksessa esitetyssä selvityksessä huomattavia seikkoja ovat työnantajan vaikutus koulutuksen sisältöön, A:n pohjakoulutuksen soveltuvuus tehtävien hoitamiseksi, A:n työhistoria B Oy:n palveluksessa, koulutustarpeen aiheutuminen konkreettisin esimerkein perustellusta toimintaympäristön muutoksesta sekä se, ettei A:n työtehtävien ollut tarkoitus muuttua koulutuksen seurauksena. Merkille pantava poikkeama aikaisempaan aiheutta koskevaan oikeuskäytäntöön on se, ettei työnantajan ja työntekijän välillä ollut mitään sopimusta työhön jäämisestä koulutuksen jälkeiseksi ajaksi – toisaalta työnantajan vastattavakseen ottama suhteellinen summa oli vähäisempi kuin monissa aiemmissa tapauksissa.

⁹⁸ Tämä ennakkoratkaisuhakemuksessa esitetty seikka on virheellinen. Kyseessä ei ole tohtorin arvoon johtava tutkinto, eikä osana tutkintoa suoritettava tutkimustyö ole varsinainen väitöstutkimus. Aalto Executive Educationin verkkosivustolla kuitenkin käytetään ilmausta ”tohtoriohjelma” ja ”väitöskirja”, mistä johtuen myös ennakkoratkaisuhakemuksessa näihin käsitteisiin on voitu virheellisesti viitata. <http://www.aaltoee.fi/ohjelma/aalto-executive-dba/yleista-tietoa>, lähde avattu viimeksi 27.4.2015.

Annetun selvityksen perusteella A:n opintojen oli tarkoitus hyödyttää konkreettisesti B Oy:n liiketoimintaa. Opinnoissa suoritettavien tutkimusten työhön kytkeytymisen lisäksi selvityksestä ilmeni epäsuorasti, että B Oy tarjoaisi väitöstutkimuksessa tarvittavan kvantitatiivisen datan A:n käyttöön⁹⁹. Opintojen käytännönläheinen yhteys työtehtäviin ja A:n liiketoimintayksikön toimintaan puoltaa näkemystä siitä, että koulutus oli sisällöllisesti suunniteltu työnantajan edun näkökulmasta.¹⁰⁰ Tapauksessa A:n verrattain pitkä työhistoria saattoi merkitä sitoutuneisuutta¹⁰¹ työnantajayhtiön palvelukseen. Tällaisen impliittisen sitoutumisen takia nimenomaisen työntekositoumuksen puutetta koulutuksen päätyttyä ei tarvinne pitää niin merkittävänä kuin tilanteissa, joissa työntekijän pysyvyydestä työnantajan palveluksessa ei ole mitään takeita. Toisaalta työnantajan suhteellisen vähäistä taloudellista vastuuta ja A:n sopimukseen perustuvan sitoumuksen puutetta voidaan verrata tilanteeseen, jossa työnantaja ottaa vastatakseen suuremman osan kuluista mutta vastaavasti edellyttää työntekijältä sitoutumista joksikin määräajaksi: vähäisemmän taloudellisen riskin ottaminen ei välttämättä edellytä yhtä ankaria keinoja sen varmistamiseksi, että työntekijän saavuttama osaaminen pysyy työnantajayrityksessä.

Verohallinnon antamassa ennakkoratkaisussa koulutuksessa on katsottu olevan kyse väitöskirjan tekoon ja tohtorin tutkintoon johtavasta jatkokoulutuksesta, johon ryhtymisen aloite on tullut työntekijä A:lta. Ennakkoratkaisussa katsottiin niin ikään, ettei kyseessä voida katsoa olevan välittömästi A:n sen hetkisessä työssä tarvittavan ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen, vaan koulutusmenoissa on kyse elantomenojen korvaamisesta ja siten A:n palkkatulosta.¹⁰² Helsingin HAO oli samaa mieltä siitä, että työnantaja-alalla vallitsi olosuhteiden muutos, jonka perusteella koulutus olisi lähtökohdiltaan myös työnantajan edun mukaista. Veronalaisuutta puoltavina tekijöinä HAO katsoi kuitenkin

⁹⁹ Aalto 2014, s. 6. Koulutuksen hinnaston mukaan lukuvuosimaksu ennen arvonlisäveroa on 29 000,00 euroa, jos opiskelija saa tutkimukseensa tarpeellisen kvantitatiivisen datan työnantajaltaan, ja 34 500,00 euroa ennen arvonlisäveroa tilanteessa, jossa koulutuksen järjestäjä toimittaa tuon datan. Kun tapauksen selvityksessä viitattiin 29 000,00 euron lukuvuosimaksuihin, työnantajan oli täytynyt järjestää aineisto.

¹⁰⁰ Katso KHO 2014:161, jossa ratkaisussa merkitystä annettiin sille, että DBA-koulutukseen kuuluva väitöstutkimus liittyi välittömästi työnantajayhtiön toimintaan.

¹⁰¹ Asia on kuitenkin erittäin tulkinnanvarainen: VOVA antoi A:n sitoutumista arvioidessaan merkitystä vain sille, ettei A:n ja B Oy:n välillä vallinnut oikeudellisesti sitovaa, virallista sitoumusta työnteosta koulutuksen jälkeisenä aikana.

¹⁰² Toisin KVL 62/2013 (myöhemmin KHO 2014:161), jossa ennakkoratkaisuna katsottiin, ettei DBA-koulutuksesta aiheutuneiden menojen täysimääräisestä korvaamisesta aiheudu saajalleen veronalaista palkkatuloa.

sen, että koulutuksen esitettiin johtavan tohtorin tutkintoon sekä sen, että aloite koulutukseen oli tullut työntekijä A:lta. Kouluttautumistarpeen ei voitu myöskään katsoa osaksi-kaan johtuneen työntekijästä riippumattomista syistä¹⁰³, kuten tapahtuneesta muutoksesta toimen kelpoisuusehdoissa tai muissa työpaikan säilymiseen vaikuttavissa olosuhteissa. KHO:lle osoittamassa valituksessaan B Oy esitti DBA-koulutusohjelman olevan suoraa ja systemaattista jatkoa A:n aikaisemmille opinnoille ja että se tukisi nykyisen työn suorittamista sekä sen kehittämistä kaikilla osa-alueilla.¹⁰⁴ Valituksessa selvitettiin myös, että A tulisi tekemään väitöstutkimuksen lisäksi muita erillisiä tutkimuksia, joiden tarkoitus olisi palvella B Oy:n liiketoimintaa ja joista A raportoi työantajayrityksen johtoryhmälle. VOVA perusteli vastineessaan KVL:n ja HAO:n ratkaisun pysyttämistä koulutuksen päämäärällä, B Oy:n vähäisellä osallistumisella koulutusmenoihin, A:n osa-aikaisella työskentelemisellä koulutuksen aikana, koulutuksen jälkeiseksi ajaksi työhön jäämisen sitouttamisen puutteella sekä sillä, ettei tapauksessa ollut osoitettu kouluttautumistarpeen aiheutuneen A:sta riippumattomista, kelpoisuusvaatimukseen tai työpaikan säilyttämiseen liittyvistä syistä. Vasta VOVA:n vastineen jälkeen B Oy ja A selvittivät, ettei kyseessä oleva koulutus todellisuudessa rinnastu tohtorin tutkinnon suorittamiseen, vaan että kyse on MBA-tutkintoon rinnastuvasta koulutuksesta. KHO katsoi päätöksellään merkitykselliseksi B Oy:n toimialan, A:n aseman työantajayrityksessä, koulutuksen sisällöstä annetun selvityksen sekä sen, miten B Oy oli varmistunut A:n saaman koulutuksen hyödyntämisestä yrityksessä. Nämä seikat huomioon ottaen koulutusmenoja oli pidettävä B Oy:n elinkeinotoimintaa palvelevana menona, jota ei oltu pidettävä A:n palkkana.

Tapaus oli esitetyiltä tosiseikoiltaan, ratkaisultaan sekä ratkaisun perusteilta samankaltainen kuin KHO 2014:161. Suurimmilta osin ratkaisun voidaan sanoa olleen hyvin johdonmukainen jo olemassa olevan oikeuskäytännön kanssa. Tapauksen käsittelyvaiheista voi-

¹⁰³ HAO:n tunnistamaa muutosta media-alalla ei pidetty sellaisena syynä, joka A:sta riippumattomuudesta huolimatta olisi vaikuttanut hänen nykyisen koulutuksensa sopivuuteen nykyisten tehtävien hoitamiseksi. Vertaa KHO 1998 T 559, jossa kyse oli viran muodollisten kelpoisuusvaatimusten aiheuttamasta kouluttautumistarpeesta.

¹⁰⁴ Vertaa KHO 1993 T 4622, jossa huomiota kiinnitettiin siihen, että verovelvollisen aiempi koulutus sisälsi liiketaloudellisia opintojaksoja ja että MBA-tutkinnon suorittaminen olisi siten aiemman koulutuksen viemistä korkeammalle tasolla. Tulkintalinja on kuitenkin lieventynyt siltä osin, ettei aiemman koulutuksen ja myöhemmin hankitun koulutuksen yhteyttä ole käytetty argumenttina koulutuksen veronalaisuuden tai menon vähennyuskelvottomuuden puolesta. Katso esimerkiksi KHO 2002:8, KHO 2014:161.

daan kuitenkin päätellä, että Suomessa tunnistettuun tutkintoon johtavan koulutuksen menoja käsitellään lähtökohtaisesti elantomenoina: sekä KVL että Helsingin HAO pitivät koulutuksen tavoitteellista päämäärää merkkinä sen pätevöittävästä luonteesta. Aiemmista MBA-koulutuksia koskevista tapauksista poikkeavia seikkoja olivat työnantajan suhteellisen vähäinen taloudellinen panostus koulutukseen sekä työnantajan sopimukseen perustuvan työntekositoumuksen puute. KHO:n antamasta ratkaisusta voidaan kuitenkin päätellä, etteivät tällainen muodollinen työntekositoumus ja työnantajan laaja vastuu menoista ole ehdottomia edellytyksiä sille, että koulutuksen katsottaisiin tapahtuvan ensisijaisesti työnantajan edun vuoksi. Myös KHO 2014:161:n tavoin ratkaisussa käytettiin perusteena sekä työnantajayrityksen toimialaa että työntekijän asemaa tuossa yrityksessä. Ei-aineellisesti tapauksesta voidaan taas päätellä, että verovelvollisen omalla selvityksellä on hallintoasioiden käsittelyssä suuri merkitys. DBA-koulutusta pidettiin aina HAO:n päätökseen asti tohtorikoulutukseen rinnastuvana koulutuksena, sillä A ja B Oy olivat esittäneet asian tällä tapaa.

3.2.2 Koulutus veronalaisena palkkana

Työnantajan maksamaa koulutusta voidaan pitää myös saajansa veronalaisena ansiotulona. Tapauksen tosiseikoista voidaan etsiä kahdenlaisia seikkoja kun arvioidaan sitä, voiko koulutuksessa olla kyse työntekijän saamasta palkasta. Ensinnäkin tapausta voidaan verrata sellaisiin tapauksiin, joissa koulutus on katsottu verovapaaksi sekä pyrkiä löytämään sellaisten seikkojen puute, joiden perusteella koulutusta on pidetty verovapaana: veronalaisuutta voidaan siis etsiä verovapauden perusteiden ja negaation avulla. Toiseksi tulkinnassa voidaan etsiä sellaisia tosiseikkoja, joiden läsnäolo antaa erityisen syyn pitää koulutuksesta aiheutuneita menoja elantomenoina. Kun otetaan huomioon, että suurin osa viimeaikaisista ratkaisuista on päätynyt koulutuksen verovapauteen, ensimmäinen arviointitapa voi käytännössä olla parempi.

(KHO 2002:9) Humanististen tieteiden kandidaatti A oli hakenut Helsingin kauppakorkeakoulun osa-aikaisen, englanninkielisen MBA-opintokokonaisuuden suorittamisoikeutta syksyllä 1999 toimiessaan edellisen työnantajansa palveluksessa asiantuntijatehtävissä ja suunnittelijana "kielet ja kansainvälistyminen" -osastolla. A aloitti MBA-koulutuksen jo ennen siirtymistään B Oyj:n palvelukseen henkilöstöpäälliköksi. A:n nykyisten tehtävien hoitaminen työnantajansa B Oyj:n palveluksessa henkilöstöpäällikkönä oli lähtökohtaisesti edellyttänyt kaupallisen koulutuksen, liiketaloudellisen osaamisen ja esimieskoulutuksen hankkimista. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että näissä oloissa puheena oleva MBA-koulutus ei johtunut A:n työtehtävien kehittämistä ja muuttumisesta. Kun koulutus oli alkanut jo ennen työsuhteen alkamista, kysymyksessä ei ollut ammattitaidon säilyttäminen tai kehittäminen.

Tapauksessa koulutuksen verokohtelun kannalta huomattavaa oli A:n aiempi koulutus, mahdollinen kokemus alaan liittyvissä tehtävissä, koulutuksen alkamisajankohta suhteessa työtehtävien alkamiseen, opintojen yhteys työtehtäviin sekä A:n muodollinen sitoutuminen B Oyj:n palvelukseen jäämiseksi. Kaikista yllä mainituista seikoista, paitsi A:n mahdollisesta kokemuksesta esimiestöissä tehtiin selkoa tapauksen kokonaiskäsitteilyn aikana.

A:n pohjakoulutuksen sisällöstä ei annettu tapauksessa tarkempaa selvitystä. Mistään ei siis käynyt ilmi, sisältyikö hänen alempaan korkeakoulututkintoonsa esimerkiksi kaupallisen alan opintokokonaisuuksia. Selvitys A:n aiemmasta koulutuksesta antoi kuitenkin ymmärtää, ettei hänen sen hetkinen koulutuksensa välttämättä vastannut esimiestyössä vaadittavia taitoja. Tämänlaisen johtopäätöksen puolesta puhuu myös A:n valitus KHO:een: ”A:n työtehtävien menestyksellinen hoitaminen edellyttää liiketaloudellista osaamista ja esimieskoulutusta.” Koulutuksen suorittaminen alkoi tammikuussa 2000 ja työskentely B Oyj:n palveluksessa vasta saman vuoden helmikuussa. Näin ollen A:n työtehtävät nimenomaisesti B Oyj:n palveluksessa eivät olleet voineet muuttua ja kehittyä siten, että työnkuvalla olisi voitu selittää A:n kouluttamisen tarve. A:n ja B Oyj:n antamassa selvityksessä opintoihin kuuluvat projektityöt oli kuitenkin määrä tehdä työnantajalle ja sen toimintaympäristöön pohjautuvina, minkä lisäksi A vastasi työnantajayrityksen ylimmän johdon strategisesta ja operatiivisesta kouluttamisesta. Nämä seikat viittaavat vahvasti siihen, että koulutuksella oli kiinteä yhteys A:n työtehtäviin. Kun huomoidaan A:n sitoumus jäädä B:n palvelukseen vähintään vuodeksi koulutuksen päättymisen

jälkeen, koulutuksen järjestämisessä voidaan sanoa työnantajan edun tulleen otetun huomioon.

Uudenmaan veroviraston ennakkoratkaisun mukaan B Oyj:n maksamia koulutusmenoja tuli pitää A:n palkkana, josta oli toimitettava ennakonpidätys ja suoritettava työnantajan sosiaaliturvamaksu. Ennakkoratkaisua perusteltiin sillä, etteivät koulutusmenot voineet olla välittömästi työstä aiheutuneita, sillä A:n koulutus oli aloitettu ennen töiden aloittamista. Näin ollen kyse ei voinut olla työtehtävien kehittymisestä ja muuttumisesta. Helsingin HAO hylkäsi A:n valituksen ennakkoratkaisusta, ja ottaen huomioon A:n aikaisemman koulutuksen sekä MBA-koulutuksen aloittamisen ennen työtehtävien alkamista katsoi, että koulutusta oli pidettävä A:n jatkokoulutuksena ja siten siitä aiheutuneita kustannuksia elantomenoina. Myös KHO piti kyseessä olleen koulutuksen kustannuksia elantomenoina. Syitä tähän olivat koulutuksen alkaminen ennen töiden alkua sekä se, että A:n uudet työtehtävät edellyttivät jo lähtökohtaisesti sellaista osaamista, jota MBA-koulutuksella oli tarkoitus saavuttaa. Perustelut olivat siis sisällöllisesti samat kuin ne, jotka Helsingin HAO esitti.

Ratkaisusta voidaan päätellä, että koulutettavan työntekijän on tullut olla koulutuksen maksavan työnantajansa palveluksessa jo jonkin aikaa ennen kuin työtehtävien voidaan sanoa muuttuneen ja kehittyneen. Vastaavasti ”muuttuneilla ja kehittyneillä työtehtävillä” tarkoitettiin tässä yhteydessä yhden työnantajan palveluksessa suoritettuja työtehtäviä, eikä esimerkiksi koko työuralla tehtyjä töitä. Tapauksen perusteluista voidaan myös tehdä johtopäätös, etteivät työnantajan edun toteutuminen tai valvominen aina merkitse koulutuksen verovapautta. Merkitystä on myös sillä, millaista etua työntekijä saa suhteessa työnantajaansa: vaikka perustelut antoivat ymmärtää, että koulutuksesta oli selkeää ja konkreettista hyötyä B Oyj:lle, koulutukseen ryhtyminen ennen A:n työtehtävien alkamista viittasi A:n hyötyvän koulutuksesta suhteellisesti enemmän. Tapauksessa kiinnitettiin myös huomiota A:n pohjakoulutukseen ja sen soveltuvuuteen tehtävissä, mutta työn ja MBA-ohjelman alkamisajankohtien keskinäinen sijoittuminen esitettiin useammin perusteena koulutuksen verollisuudelle.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Toisin esimerkiksi Myrsky 2010a, s. 176: ”Tapauksen lopputulos olisi luultavasti ollut toisenlainen, jos A:n aikaisempi koulutus olisi ollut kaupalliselta alalta. Näin hänellä olisi ollut olemassa työtehtäviin vaadittava kaupallinen peruskoulutus jo ennen työskentelyn aloittamista.” Vaikka A:n peruskoulutus olisi

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Koulutusmenojen vähennyskelpoisuuden osoittajat

KHO on esittänyt perusteluissaan lähtökohtaisesti vain niitä seikkoja, jotka ovat puolta-
neet annettua päätöstä ja sen lopputulosta. Tästä näkökulmasta on ymmärrettävää, että
ratkaisuissa on päädytty joko täysin vähennyskelpoiseen tai vähennyskelvottomaan lop-
putulemaan. Tapausten kokonaiskäsittelyssä on usein kuitenkin esitetty sellaisia tekijöitä,
joilla myös lopputulemasta eriävää ratkaisua olisi mahdollista perustella. Erityisesti
MBA-koulutuksia koskeneissa tapauksissa verovelvollisten tai heidän työnantajiansa nä-
kemyksille ei annettu lopullista päätöstä annettaessa ratkaisevaa merkitystä.

ollut kaupalliselta alalta, työtehtävien ei olisi voitu sanoa muuttuneen tai kehittyneen koulutuksen ja työ-
tehtävien alkamisajankohtien perusteella. Toissijaisesti heräisi kysymys, olisiko A:lla tai hänen työnanta-
jallaan ollut tapauksessa kuvattua tarvetta A:n MBA-kouluttamiselle.

Tapaus	Ratkaisu	Koulutustyyppi	Pätevöittävyys	Tarve nykyisissä tehtävissä	Koulutuksen jälkeiset tehtävät	Työntekijän osallisuus
KHO 1997:70	Täysin elantomenoa, 5-2	MBA	V		V (P)	
KHO 1997:72	Täysin vähennyskelpoinen	Teknikko	P			
KHO 1998 T 559	Täysin vähennyskelpoinen	Alempi AMK	P			
KHO 2002 T 3454	Täysin vähennyskelpoinen, 5-1	Eryistason psykoterapeutti	P		P	P
KHO 2006 T 3236	Täysin elantomenoa	Vaativan erityistason psykoterapeutti	V	P		
Helsingin HAO 13/0008/6	Täysin elantomenoa	MBA	V	V		
KHO 2014:27	Täysin elantomenoa	Vaativan erityistason psykoterapeutti	V	P		
KHO 2014:88	Täysin elantomenoa	EMBA	V			

Taulukko 1: Ratkaisuperusteet verovelvollista vastaan (V) ja puolesta (P) koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta koskeneissa ratkaisuissa.

Lopullisten perusteluiden yksipuolisuutta voidaan selittää sillä, että koulutusmenoja koskevan verovähennyskelpoisuuden tulkintalinja on ollut kauan joko-tai -tyyppinen. Jos voimassaolevan oikeustilan ylläpitäminen on nähty tavoiteltavaksi asiaksi, annetuissa päätöksissä ei ole ollut syytä esittää sellaisia perusteluita, jotka olisivat mahdollisesti sekoittaneet ratkaisukäytäntöä.

4.1.1 Koulutuksen pätevöittävyys ja työmarkkinakelpoisuuden kehittyminen

Koulutuksen pätevöittävyys ja verovelvollisen parantunut työmarkkinakelpoisuus esiintyi kaikissa tarkastelluissa tapauksissa. Yleensä pätevöittävyydellä tarkoitettiin verovelvollisen saamaa muodollista tai aineellista kelpoisuutta vastata haastavammista ja siten

paremmin palkatuista tehtävistä. Tämän osoittamiseksi KHO on käyttänyt sekä toteutuneita tosiseikkoja¹⁰⁶ että koulutuksen laajuuteen perustuneita oletettavia verovelvollisen kehittyneestä työmarkkinakelpoisuudesta¹⁰⁷. Työmarkkinakelpoisuuden kehittymiseen viittaavat tekijät on esitetty usein vähennyskelpoisuuden epäävänä tekijänä.¹⁰⁸ Yksi näkökulma asiaan on, ettei tulotason kehittämistä ole nykyisen tulkintakäytännön mukaan pidettävä TVL 29 §:ssä tarkoitettuna tulon hankkimisena.

Pätevöityminen tai työmarkkinakelpoisuuden kehittyminen on kuitenkin voitu tulkita verovelvolliselle myös myönteisenä seikkana sellaisissa tilanteissa, joissa kouluttautumisen syy on ollut osoitettavissa konkreettisesti johonkin verovelvollisesta riippumattomaan seikkaan. Virkojen kelpoisuuksia koskeneet lakimuutokset ovat esimerkki syystä, jolla koulutuksesta aiheutuneet kustannukset on voitu hyväksyä vähennyskelpoiseksi siitäkin huolimatta, että verovelvollinen on pätevöitynyt koulutuksen seurauksena. Vähennyskelpoisuuden myöntäminen on voinut perustua osin kohtuullisuuteen, sillä verovelvollisen ei ole voitu odottaa tietävän virkaan astuessaan sitä, miten viran kelpoisuudet mahdollisesti muuttuvat tulevaisuudessa. Toinen syy, jolla työmarkkinakelpoisuuden kehittymistä ei ole katsottu vähennyskelpoisuutta rajaavaksi tekijäksi, on ollut verovelvollisen työpaikan säilyminen nykyisen työnantajan palveluksessa tavalla tai toisella. Työpaikan säilymisen vahvuutta argumenttina kuvaa se, ettei tapauksessa KHO 1997:72 työnantajan lausunnolle annettu erityistä merkitystä, vaikka tuon lausunnon mukaan verovelvollisen koulutus oli hyödyllistä tämän tulevia tehtäviä ja esimiestehtäviin siirtymistä varten. Ensimmäisempää on kuitenkin ollut se, että verovelvollisella on ollut osoitettu pyrkimys vähintäänkin säilyttää nykyinen tulotasonsa, jonka hän olisi voinut menettää ilman koulutusta.

Käytännön soveltamisalalla tätä yksityiskohtaa on haastava arvioida tai ennakoida: toisaalta verovelvollisen asema työmarkkinoilla ei saisi kehittyä, mutta lähtökohtaisesti koulutus kuitenkin lisää osaamistasoa ja vaikuttaa siten positiivisesti hänen työmarkkinakelpoisuuteensa. Huomattava on myös, että KHO:n tai minkään muunkaan hallinto-oikeuden voi olla haastavaa arvioida pätevöitymisen ja työmarkkinakelpoisuuden kehittymistä, mikäli koulutus ei anna mitään muodollista pätevyyttä tai siihen viittaavaa pätevyyttä.

¹⁰⁶ KHO 1997:70.

¹⁰⁷ KHO 2014:88.

¹⁰⁸ Näin myös Korpela 2013, s. 83 sekä Penttilä 2015, s. 40.

Verovelvollisen selvitykselle ja subjektiiviselle tarkoitukselle tulisi näin ollen antaa tämän seikan arvioinnissa tilaa. Lisäksi pätevoitymistä koskeva tulkintalinja näyttää osoittavan, että koulutusmenoja arvioidaan hyvin eri tavoin kuin muita tulonhankkimismenoja: verovelvollisella on oikeus vähentää tulonsa säilyttämisestä aiheutuneet koulutusmenot, muttei ainakaan keskipitkään tulevaisuuteen kohdistuvan, uudesta ammatista tai ylemmästä tehtävästä saatavan tulon hankkimisesta aiheutuneita menoja.¹⁰⁹

4.1.2 Koulutuksen tarpeellisuus nykyisissä työtehtävissä

Oikeuskäytännön perusteella koulutuksella tulee olla selkeä yhteys nimenomaisesti niihin tehtäviin, joissa verovelvollinen on ollut ennen koulutuksen alkamista. Laajasti ajatellen verovelvollisella on tullut olla näkyvä tarve syventää osaamistaan jollakin erityisellä alalla: psykoterapeuttikoulutuksissa esitetty tarve oli aiheutunut verovelvollisten työssään tarvitsemasta psykoterapeuttisesta osaamisesta, kun taas MBA-koulutuksissa verovelvolliset olivat esittäneet tarpeen talouden tai johtamisen ymmärryksestä ja syventämisestä esimiestehtävissä.¹¹⁰ Koulutuksen hyödyllisyyttä nykyisissä työtehtävissä voidaan myös arvioida sen perusteella, onko verovelvollisen työtehtävissä tapahtunut uuden osaamisen edellyttäviä muutoksia.

Koulutuksen soveltuvuutta ja hyödyllisyyttä nykyisiin työtehtäviin korostettiin yhteensä kolmessa käsitellyistä tapauksista. Mielenkiintoista on, että koulutusta pidettiin verovelvollisen kannalta myönteisenä kahdessa tapauksessa, KHO 2006 T 3236 ja 2014:27, joissa päätös oli vähennyskelpoisuuden täysin hylkäävä. Kolmannessa tapauksessa Helsingin HAO taas oli katsonut, ettei verovelvollisen työtehtävissä ollut tapahtunut sellaista muutosta, jolla olisi voitu perustella koulutuksen hyödyllisyyttä nykyisissä tehtävissä.

Käytännössä tämän seikan arvioinnissa tulisi olla osoitettavissa, että verovelvollisen koulutusta edeltäneissä työtehtävissä on tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka aiheuttavat

¹⁰⁹ Vertaa Myrsky 2015, s. 299: ”Koulutus maksaa, mutta tietämättömyys se vasta maksaakin. Jos tässä koulutuksessa tavoitellaan työn saantia tai tulotason kohottamista aikaisemmasta, voidaan puoltaa näkemystä, jonka mukaan tällaiset menot johtuvat tulon hankkimisesta tulevaisuudessa, minkä vuoksi niiden tulisi olla vähennyskelpoisia entistä laajemmin.”

¹¹⁰ Myrsky 2010a, s. 176.

koulutustarpeen. Muutoksen osoittaminen on näyttäytynyt haastavaksi erityisesti niissä tapauksissa, joissa verovelvollinen ei ole ollut samoissa töissä vähintään vuotta ennen koulutuksen alkua: tuoreemmissa psykoterapeuttikoulutus-tapauksissa verovelvolliset olivat työskennelleet viimeisimmillä nimikkeillään vasta koulutuksen alkamisvuodesta lähtien. Koulutuksen tarpeellisuuden arvioinnissa nykyisten työtehtävien näkökulmasta on haastavaa myös se, etteivät oikeusistuimet ole perustelleet argumentin yhteyttä TVL 29 §:n sanamuotoon. Ratkaisuista voidaan tehdä välillinen johtopäätös, että koulutusmenot voivat olla luonnollisia vähennyksiä vain, jos ne liittyvät verovelvollisen nykyisiin työtehtäviin eikä niitä ole muista syistä pidettävä elantomenoina.¹¹¹

4.1.3 Koulutuksen jälkeiset tehtävät

Koulutuksen jälkeisenä aikana tehdyt työtehtävät ovat oikeudellinen tosiasia, jolla lähtökohtaisesti verovelvolliset ovat perustelleet sitä, ettei koulutuksen tarkoituksena ole ollut pätevöittää heitä. Nimenomaisen pätevyuden puuttuessa uudet työtehtävät ja niiden mahdollisesti mukanaan tuoma palkka ovat konkreettisia osoituksia siitä, että koulutuksella ja työmarkkina-asemalla on positiivinen korrelaationsuhde, vaikka mitään erityistä kausaalisuutta koulutuksen ja uuden työn välillä ei voitaisikaan osoittaa.

Käsitellyissä tapauksissa koulutuksen jälkeisten työtehtävien argumenttia käytettiin ratkaisuisissa KHO 1997:70 ja KHO 2014:88. Ensinnä mainitussa päätöksessä verovelvollisen ylennystä pidettiin merkitsevänä, vaikka ylennys olikin tapahtunut jo kaksi vuotta koulutuksen päättymisen jälkeen. Eriävässä mielipiteessä tärkeämpinä pidettiin verovelvollisen välittömästi koulutuksen jälkeen jatkuneita tehtäviä, jotka olivat sisällöltään täysin samat kuin ennen koulutusta. Jälkimmäisessä ratkaisussa taas koulutuksen jälkeistä työtehtävien kehittymistä käytettiin perusteluna HAO:n päätöksessä: KHO vuorostaan katsoi koulutuksen parantaneen verovelvollisen työmarkkina-asemaa yleisemmällä tasolla.

¹¹¹ Vertaa Korpela 2014, s. 144.

Koulutuksen jälkeisten työtehtävien arviointiin liittyy kaksi keskeistä kysymystä. Jos otaksutaan, että haastavammat tehtävät ja mahdollisesti korkeampi palkka ovat koulutusmenojen vähennyskelpottomuuden merkki, niin miten pitkää koulutuksen jälkeistä aikaa tulisi tarkastella? Entä miten tätä seikkaa voidaan objektiivisesti arvioida niissä tapauksissa, jossa verovelvollisen kouluttaminen on kesken – voiko työnantajan selvitys aikeesta ylläpitää työntekijän vanhat tehtävät ennallaan riittävästi? Näitä tietojen käytännössä haltuun saamiseen liittyviä kysymyksiä ei toisaalta olisi tarpeen miettiä, mikäli uuden ammatin tai pätevyyden hankkiminen katsottaisiin TVL 29 §:ssä tarkoitetuksi tulon hankkimiseksi.

4.1.4 Työnantajan osallistuminen koulutukseen

Työnantajan osallistuminen koulutukseen menojen tai työajan muodossa on argumentti, jota erityisesti verovelvolliset ovat käyttäneet usein koulutuksen ja työn yhteyden osoittamiseksi. Myös työnantajan osallistumista koulutuksen sisältöön on käytetty tällaisena perusteena yhteyden olemassaolon puolesta.¹¹² Työnantajan osuuden euromääräiselle tai suhteellisella osalla ei ole annettu tapauksissa erityistä merkitystä, minkä lisäksi KHO on käyttänyt käsiteltävissä tapauksissa työnantajan osallisuutta nimenomaisena perusteena vain kerran: tällöinkin ratkaisussa KHO 2002 T 3454 työnantajan osallisuutta pidettiin yhtenä koulutuksen vähennyskelpoisuutta puoltavana tekijänä muiden joukossa.

Työnantajan osallistuminen koulutuksen menoihin ja järjestelyihin ei näyttäisi olevan sellainen tekijä, joka tekisi koulutuksen menoista itseisarvoisesti vähennyskelpoisia. On kuitenkin mahdollista, että se on jossain määrin välttämätön argumentti, mikäli verovelvollinen haluaa osoittaa työn ja koulutuksen välisen yhteyden. Ilman työnantajan tukea voidaan kysyä, missä määrin koulutus todella on tarpeen työtehtävien hoitamiseksi. Argumentin merkitystä oikeudellisessa arvioinnissa on hankala määrittää, sillä sitä on käytetty lopullisten ratkaisujen perusteluissa verrattain harvoin. Mielenkiintoinen tulkinta työnantajan osallistumisesta tehtiin tapauksessa KHO 2002 T 3454 edeltäneessä HAO:n pää-

¹¹² Näin myös Myrsky 2010a, s. 178.

töksessä, jossa työnantajan maksamien menojen määrää pidettiin niin riittävänä, ettei verovelvollisen ollut enää tarpeen tehdä vähennystä omassa verotuksessaan. Tämä tulkintalinja ei kuitenkaan jäänyt elämään KHO:n ratkaisuihin.

TVL 29 §:n näkökulmasta voidaan tehdä tulkinta, ettei pelkkä taloudellinen tuki ole vielä osoitus menojen aiheutuneen nimenomaan tulon hankkimisesta: työnantajalla on voinut olla intressi palkita työntekijäänsä. Sitä vastoin työntekijän osoittaminen opiskelua varten voi osoittaa koulutuksen yhteyttä hankittaviin tuloihin. Koulutettava henkilö voi olla sellaisessa asemassa työnantajansa palveluksessa, ettei häntä voitaisi korvata kovin helposti. Näin ollessa työnantajan antamaa mahdollisuutta myös työaikana opiskelemiseen tulisi tulkita tietoisena päätöksenä edistää tuon henkilön tehokkuutta. Jos taas TVL 29 §:ää ja tulon hankkimisen käsitettä tulkitaan laajasti, työnantajan osallistumiselle ei tarvitse antaa oikeudellista merkitystä: verovelvollinen voi pyrkiä koulutuksella aivan uuteen ammattiin ja näin ollen uusien tulojen hankkimiseen.

4.2 Koulutuksen verovapauden osoittajat

-Yleiset läpät: otoksesta pääteltävissä, että voi järkätä työntekijälle koulutuksen lähtökoh-
taisesti veroneutraalisti. Lopullisessa päätöksessä on annettu vain ratkaisun lopputulosta
puoltavia perusteluita, mutta verrattuna koulutusmenojen vähennyskelpoisuuteen tapaus-
ten yksityiskohdissa on esitetty vähän sellaisia tekijöitä, joilla lopullista ratkaisua vastus-
tavaa lopputulemaa olisi voitu perustella.

Tapaus	Ratkaisu	Koulutus- tyyppi	Työnanta- jan ensisi- jainen in- tressi	Nykyisten tehtävien kehittymi- nen	Työnanta- jan toimiala	Työn- tekijän asema
KHO 1997:71	Täysin verovapaa, 4-3	MBA		P		
KHO 2001:63	Täysin verovapaa, 4-2	MBA	P (V)			
KHO 2002:8	Täysin verovapaa	MBA	P	P		
KHO 2002:9	Täysin veronalainen	MBA	V	V		
KHO 2014:161	Täysin verovapaa, 5-1	DBA	P		P	P
KHO 2014 T 3392	Täysin verovapaa, 5-1	DBA	P		P	P

Taulukko 2: KHO:n käyttämät perusteet verovelvollista vastaan (V) ja tämän puolesta (P) työnantajan kustantamia koulutusmenoja koskeneissa ratkaisuissa.

4.2.1 Työnantajan ensisijainen intressi

Työnantajan ensisijainen intressi tai etu esiintyi tarkastelluista tapauksista kaikissa paitsi kaikkein vanhimmassa, KHO 1997:71:ssa. Sen yleisyydestä ratkaisuperusteena voidaan päätellä, että sen avulla voidaan ensi kädessä ratkaista työnantajan maksaman koulutuksen verokohtelu.¹¹³ Käytännön soveltamisen näkökulmasta tärkeämpi kysymys on, miten työnantajan ensisijaisen edun toteutumista voidaan arvioida. Ratkaisuissa tällaisina seikkoina esitettiin työnantajan osallistuminen koulutusmenoihin, koulutuksen sisältöön vaikuttaminen ja sen hyödyntäminen työntekijän nykyisissä tehtävissä, koulutettavaa työntekijää velvoittavat sopimukset ja sitoumukset, työnantajan koulutukselle antama tarkoitus sekä työntekijän koulutuksesta saama hyöty.

Ensimmäiseksi on syytä huomata, että työnantajan osallistuminen koulutusmenoihin ei ole itseisarvoisesti verovapautta puoltava tai vastustava tekijä, sillä jokaisessa koulutuksen veronalaisuutta koskevassa tapauksessa kyse on nimenomaisesti siitä, että työnantaja on maksanut ainakin osan koulutuksen menoista. Oikeudellista arviointia tehtäessä voidaan tarkastella esimerkiksi menojen jakautumista työnantajan ja työntekijän välillä: työntekijän maksama suurempi osuus voi merkitä pienempää riskiä työnantajalle, kun taas työnantajan suurempi vastuu menoista voi viestiä koulutuksen tarpeellisuudesta työnantajalle sellaisissa tapauksissa, joissa muillakin seikoilla voidaan perustella työnantajan edun toteutuneen. Jos työnantajan otaksutaan toimivan jossain määrin rationaalisesti, se ei tuskin maksaisi omasta näkökulmastaan turhan tai käyttökelvottoman koulutuksen menoja. Työnantajan kustannuksiin osallistumista arvioitaessa on kuitenkin syytä tarkastella sitä, onko koulutusmenojen maksamisella tarkoitus tosiasiallisesti korvata palkkaa tai antaa työntekijälle eräänlainen bonus: jos työnantajalla on perusteltu syy uskoa, ettei koulutusta veroteta, koulutuksen järjestäminen voi olla myös rationaalinen palkanmaksu- tai kannustinkeino. Koulutusmenoihin osallistumisen vaikutuksista on vaikea tehdä aina pätevää pääsääntöä, sillä sitä voi perustellusti tulkita sekä verovelvollista vastaan että tämän puolesta. Menojen jakaantumista ja niistä vastaamista onkin syytä arvioida muiden seikkojen ohella, joilla voidaan arvioida sitä, kuka hyötyy koulutuksesta ensisijaisesti.

¹¹³ Näin myös Verohallinto 2014a, luku 3 Verovapauden edellytyksistä.

Työnantajan todellista vaikutusta koulutuksen sisältöön voidaan pitää osoituksena siitä, että työnantaja on saanut päättää koulutettavista aiheista ja että se siten saa omiin tarpeisiinsa tarkoituksenmukaista, jopa räätälöityä koulutusta. Työnantajan valitsevat opintokokonaisuudet ovat erityisen merkittäviä silloin, kun ne liittyvät työnantajan strategiaan tai johonkin toimialalla kohdattuun haasteeseen¹¹⁴. Työnantajan tekemät valinnat ja ohjaava luonne opintojen suhteen liittyy myös usein siihen, missä määrin opintoja ja niiden tuottamaa osaamista voidaan soveltaa työnantajan toiminnassa jo opintojen aikana. Käytännön ratkaisutoiminnassa voi olla haastavaa saada täyttä selvyyttä siitä, missä määrin työnantaja on valinnut suoritettavat opinnot ja missä määrin verovelvollinen on vaikuttanut sisällön valintaan.¹¹⁵ Näin ollen verovelvollisen ja työnantajan selvityksille on annettava merkittävä painoarvo tätäkin seikkaa arvioitaessa. Verovelvollinen voi oikeuskäytännön perusteella vaikuttaa koulutuksen sisältöön, mutta työnantajan tulee voida esittää perusteellinen selvitys siitä, millä perustein koulutus ja sen sisältö on valittu sekä miten saavutettua osaamista hyödynnetään työnantajan palveluksessa. Mitä enemmän työnantajan voidaan osoittaa vaikuttaneen koulutuksen sisältöön, sitä suuremmalla syyllä työnantajan maksuvastuuta voidaan pitää koulutuksen verovapautta puoltavana tekijänä: koulutuksen tosiasiallisena asiakkaana voidaan tällaisessa tapauksessa pitää enemmän työnantajaa kuin työntekijää.

Työnantajan ja työntekijän väliset sopimukset ovat konkreettinen ja tarkasteltavissa oleva keino arvioida sitä, onko koulutuksen järjestämisessä pyritty huomioimaan työnantajan ensisijainen etu. Tarkastelluista oikeustapauksista kaikissa paitsi KHO 2002:8:ssa työnantaja ja työntekijä olivat sopineet tietyn suuruisesta korvausmäärästä, jonka työntekijä olisi velvollinen maksamaan, mikäli tämä lopettaisi koulutuksen kesken tai lopettaisi työnsä työnantajan palveluksessa määrätyn ajan sisällä. Korvauksen määrä oli tapauksissa sidottu koulutukseen siten, että työntekijä maksaisi siitä työnantajalle aiheutuneet menot osittain tai kokonaan. Ehdollista korvausvelvollisuutta voidaan pitää eräänlaisena vakuutuksena siitä, että koulutuksesta saatua osaamista ehditään hyödyntää työnantajan

¹¹⁴ Ratkaisussa KHO 2014 T 3392 oli annettu selvitys siitä, että työntekijän opinnoissaan suorittamien tutkimusten avulla oli tarkoitus luoda työnantajalle työkaluja verkkoasiakkaan arvon kasvattamiseksi.

¹¹⁵ Esimerkiksi vuoden 2014 ratkaisuissa työnantajien esitettiin vaikuttaneen melko tarkasti opintojen sisältöön, kun taas ratkaisussa KHO 2001:63 työnantajayrityksen johdon esitettiin yksinkertaisesti hyväksyneen työntekijän valitsevat opinnot.

palveluksessa. Koulutussopimuksia itsessään ei voitane pitää työntekijää suosivana seikkana, sillä niissä on kyse häneen kohdistuvasta pakotteesta. Oikeudellisessa arvioinnissa vaikeaa voi kuitenkin olla tarkka rajanveto sitoumusten vaikuttavuudesta: miten pitkäksi aikaa työntekijä on kohtuullista velvoittaa työskentelemään? Minkä suuruinen korvausvelvoite voidaan asettaa vakuudeksi? Tarkkojen rajojen määrittäminen ei kuitenkaan liene tarpeellista, sillä aihetta koskeva verotus- ja oikeuskäytäntö perustuvat osin tulkinnanvaraisuuteen.

Myös työnantajan koulutukselle antamalle tarkoitukselle on syytä antaa merkitystä arvioidessa sitä, hyötyykö koulutuksesta ensisijaisesti työnantaja vai työntekijä. Käytännössä voidaan kysyä, onko työnantajan tahto edistää koulutuksella toimintaansa laajemmin käsitettynä vai yksinkertaisesti maksaa työntekijälleen palkkaa.¹¹⁶ Nämä kaksi vaihtoehtoa kytkeytyvät toisiinsa, mutta toiminnan edistämistä tulisi tulkita arvioinnissa palkkausjärjestelmää ja kannustimia laajempaan käsitteeseen. Jos työnantajan näkemys on, että koulutus on palkkio jostakin suorituksesta, menon suorittamista voitaneen pitää yksiselitteisesti palkkana. Jos taas työnantaja ilmaisee koulutuksen tapahtuvan sen liiketoiminnan edistämistarkoituksessa, tulee tapauksessa tarkastella sitä, tukevatko muut tosiseikat tällaista tulkintaa.¹¹⁷

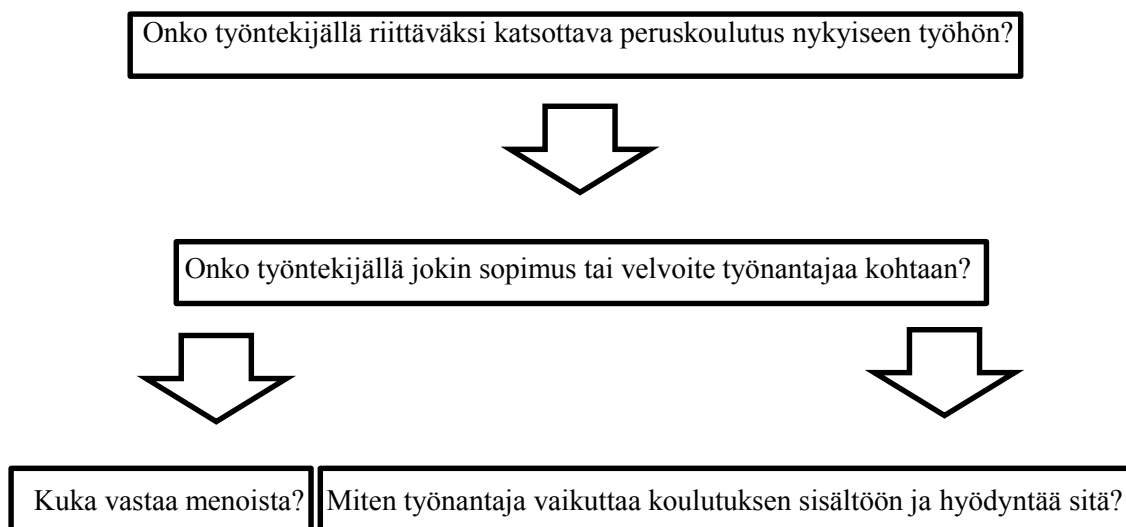
Työntekijän koulutuksesta saamaa etua tulee verrata työnantajan saamaan etuun, sillä arviointikriteerissä on kyse edun ensisijaisesta saajasta. Työntekijän ensisijaisesta edusta voivat kertoa koulutuksen pätevöittävyys tai työntekijän työmarkkina-aseman osoitetussa oleva merkittävä paraneminen. Arviointikohteen käyttämisessä on sinänsä sama ongelma kuin muissakin työnantajan edun arvioinnissa käytettävissä seikoissa: tarkkaa rajaa ei ole määritetty, eikä se liene edes mahdollista. Käsiteltyjen ratkaisujen, erityisesti KHO 2002:9:n perusteella voitaneen kuitenkin sanoa, ettei työntekijää pidetä oletusarvoisesti koulutuksen ensisijaisena edunsaajana, jos hänellä voidaan sanoa olevan riittävä peruskoulutus ja pätevyys työtehtäviinsä ennen koulutuksen alkamista. Käytännössä tällaisena riittävänä peruspätevyytenä on pidetty työnantajan toimialaa koskevia eritasoisia tutkintoja: kaupalliseen alaan liittyvät tutkinnot sekä kokemus alan työtehtävistä ovat riittäneet

¹¹⁶ Korpela 2014, s. 145.

¹¹⁷ Katso KHO 2002:9, jossa työnantajan näkemys koulutuksen tarkoituksesta ei ollut merkittävää ratkaisun kannalta.

osoituksiksi siitä, ettei MBA-tyyppisen koulutuksen menoja ole pitänyt tulkita työntekijän palkkaan rinnastuvina elantomenojen korvaamisena.

Työnantajan ensisijaisen edun toteutumista voidaan arvioida seuraavan kaavion avulla:

Kaavio 1. Työnantajan ensisijaisen edun toteutumiseen vaikuttavat tekijät koulutusmenojen verokohtelua ratkaistaessa.

Kokonaisarvioinnissa ensimmäisessä kohdassa voidaan saada karkea näkemys siitä, onko koulutusta pidettävä työntekijää pätevöittävä. Tämän jälkeen korvausvelvollisuutta koskevan sopimuksen läsnäoloa ja sen aineellista sisältöä voidaan verrata työnantajan osuuksiin sekä menoista vastaamisen että koulutuksen sisältöön vaikuttamisen näkökulmista. Sopimus on erityisen tärkeä silloin, kun menojen määrä on merkittävä ja työnantaja sitoutuu vastaamaan suurimmasta osaa menoja: näissä tapauksissa työnantajalla on suurempi taloudellinen riski kuin silloin, kun työntekijä maksaa menot enimmäkseen itse. Työntekijän enimmäkseen itse vastattavakseen ottamissa koulutusmenoissa työnantajan rooli ja etu saattaa kuitenkin hämärtyä, ja työnantajan vaikutusta koulutuksen sisältöön voidaan painottaa arvioinnissa enemmän.

4.2.2 Työntekijän nykyisten työtehtävien kehittyminen

Koulutuksen verovapauden edellytykseksi on katsottu, että työntekijän kouluttamisen tarve on lähtöisin tämän työtehtävien kehittymisestä. Kehittymisellä on tarkoitettu työntekijän vastuualueen asteittaista laajentumista tai työtoimintaympäristön muutoksesta aiheutunutta osaamisvaatimusten muutosta. Toisaalta työntekijän tehtävät eivät ole saaneet kehittyä koulutuksen seurauksena, vaan edellytyksenä on ollut samoista tehtävistä vastaaminen koulutusta ennen että sen jälkeen.

Nykyisillä työtehtävillä on tarkoitettu sellaisia tehtäviä, joista verovelvollinen on vastannut jo ennen koulutusta. Tämänlaisella rajanvedolla lienee tarkoitettu, ettei koulutus anna uutta peruspätevyyttä haastavammista tehtävistä suoriutumiseen, vaan ylläpitää ja kehittää jo olemassa olevaa ammattitaitoa sekä tietoja. Konkreettisesti tällaisia valmiuksia on arvioitu työntekijän palvelussuhteen kestolla saman työntekijän alaisuudessa sekä tarkemmin samantapaisissa työtehtävissä. Ratkaisuissa ei ole kuitenkaan esitetty mitään tarkkaa ajallista rajaa, jonka täytyttyä työtehtävien olisi voitu kohtuudella katsoa kehittyneen. Käsitellyissä tapauksissa työntekijät olivat olleet työnantajansa palveluksessa alkaen kolme vuotta, joten tätä voitaneen pitää oikeusennakoitavuuden näkökulmasta turvallisena vähimmäisaikana palvelussuhteen kestolle ennen koulutuksen alkamista.¹¹⁸

Oikeuskäytännön perusteella on epäselvää, riittääkö samanlaisista työtehtävistä yhtäjaksoinen vastaaminen eri työnantajien palveluksessa. Jos tarkastelun kohteena on nimenomaisesti työntekijän pätevyys, työtehtävien aineellisella sisällöllä tulisi olla suurempi merkitys kuin sillä, kenen lukuun työtä on tehty. Eri työnantajien palveluksessa suoritettujen työtehtävien vertailukelpoiseksi tekeminen ja vertailukelpoisuuden osoittaminen voivat kuitenkin olla verovelvolliselle käytännössä haastavaa.

¹¹⁸ Ratkaisun KHO 1997:71 perusteluissa tai siinä annetussa selvityksessä ei käynyt ilmi, miten kauan työntekijä B oli ollut työnantajansa A Oy:n palveluksessa. Tosiseikan puute tapauksessa merkinnee enemminkin koulutusmenojen verokohtelun epäselvyydestä ratkaisuhetkellä kuin siitä, ettei B:n työtehtävien kehittymistä olisi pidetty oikeudellisesti merkittävänä.

4.2.3 Työnantajan toimiala ja sen kehittyminen

Työnantajan toimialalla perusteltiin työnantajan maksaman koulutuksen verovapautta tapauksissa KHO 2014:161 ja 2014 T 3392. Perustelulla ei kuitenkaan tarkoitettane sitä, että koulutusmenot katsottaisiin joillakin aloilla aina verovapaiksi vaan ennemminkin sitä, että kyseisellä toimialalla on tapahtunut osoitettavissa olevia, henkilöstön koulutustarpeen synnyttäneitä muutoksia. Käsitteen tulkinta ja sen merkitys koulutusmenoja koskevissa tapauksissa voi olla vielä verrattain epäselvä, sillä sitä on käytetty vain kahdessa KHO:n ratkaisussa.

Työnantajan toimialan ja sen kehittyminen ovat arviointikohteena vielä tapauskohtaisempia kuin aiemmin käsitellyt seikat, sillä ei ole ensinkään selvää, mitä havaittavissa olevia seikkoja tulisi tarkastella toimialan kehittymisen osoittamiseksi.¹¹⁹ Verovelvollisen ja tämän työnantajan antama selvitys onkin merkittävässä asemassa, mikäli halutaan osoittaa uskottavasti, että toimialalla on tapahtunut uutta osaamista edellyttävää kehitystä. Toisaalta myös yhteiskunnallinen konsensus voi olla perusteena sille, että toimiala on kehittynyt ja siten edellyttänyt organisaatiolta ja sen yksittäisiltä toimijoilta uutta osaamista.¹²⁰

Tätä arviointikohdetta ja sen hyödyntämistä verotuksen ennakoitavuutta koskien ei voitane tehdä kovin tarkkoja johtopäätöksiä, sillä sitä kuvaavat tosiseikat ovat subjektiivisen tulkinnan varaisia. Yleispätevästi voidaan kuitenkin todeta, että työnantajan toimialan kehittymistä voidaan käyttää verovapauden perusteena, mikäli verovelvollinen ja hänen työnantajansa kykenevät argumentoimaan väitettyjen muutosten puolesta ja osoittamaan, miten nämä muutokset ovat havaittavissa.

¹¹⁹ Erityisesti työnantajan ensisijaisen edun toteutumisessa voidaan tarkastella hyvinkin konkreettisia, mitattavissa olevia seikkoja, kuten koulutusmenoista vastaamisen jakautumista tai työntekijän aiempaa koulutusta. Toimialaan ja sen kehittymiseen voivat vaikuttaa vaikeammin tutkittavat asiat, kuten esimerkiksi kuluttajatottumukset, yhteiskunnan koulutustaso ja teknologian kehittyminen.

¹²⁰ KHO 2014 T 3392, jota edeltäneessä käsittelyssä Helsingin HAO oli tunnistanut verovelvollisen selvitystä tukevan muutoksen media-alalla. Katso käsittely Helsingin HAO:ssa.

4.2.4 Työntekijän asema työnantajan palveluksessa

Työntekijän asemaa työnantajan palveluksessa voidaan käyttää maksetun koulutuksen verokohtelun ratkaisemisen perusteena. Näin on tehty KHO:n viimeisimmissä aihetta koskeneissa ratkaisuissa KHO 2014:161 ja 2014 T 3392. KHO ei selittänyt tämän yksittäisen perusteen käyttöä erityisen paljoa, joten sen merkitys on avoin tulkinnalle. Tulkinnanvaraisuutta lisää se, että perustetta on käytetty vain kahdessa edellä mainitussa ratkaisussa.

Niissä ratkaisuissa, joissa tätä arviointikohtaa käytettiin, työntekijät toimivat työnantajensa palveluksessa toimitusjohtajana sekä liiketoimintayksikön markkinointipäällikkönä. Lisäksi molempien työntekijöiden osalta kerrottiin, että heidän oli määrä olla osin tehtävänsä ja osin koulutuksensa puolesta säännöllisessä yhteydessä työnantajayrityksen johtoelinten kanssa. Näin ollen työntekijän asemalla lienee tarkoitettu sitä, että hänen koulutuksesta saamansa osaamisen voitaisiin perustellusti katsoa leviävän organisaation soveltavaan käyttöön tai sen strategiseen päätöksentekoon. Työntekijän tarkan nimikkeen sijasta hänen tosiasialliset vaikutusmahdollisuutensa esimiehenä tai johtoryhmän taikka sitä vastaavan elimen jäsenenä on merkittävää arvioitaessa työntekijän asemaa koulutuksen verokohtelun osatekijänä. Mitä uskottavammin, laajemmin ja strategisemmin työnantajan voidaan katsoa voivan hyödyntää työntekijän kouluttamisesta saatua tietoa, sitä merkittävämpänä argumenttina työntekijän asemaa voidaan pitää maksettujen koulutusmenojen verovapauden puolesta.

4.3 Koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden yhteys

Koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden välillä on oikeuskäytännön ja siinä esitettyjen perusteluiden perusteella havaittavissa sekä eroja että yhteyksiä. Keskeisimpänä erona voitaneen pitää erityisesti MBA-tyyppisten koulutusten eriävää verokoh-

telua riippuen siitä, onko koulutuksen maksanut verovelvollinen itse vai hänen työnantajansa.¹²¹ Yhteistä koulutuksen veronalaisuuden ja vähennyskelpoisuuden ratkaisukäytännössä on se, etteivät ratkaisut ole perustuneet yksinomaan lakiin, vaan ratkaisuissa on viitattu oikeuskäytäntöön ja jopa nimenomaisesti aiempiin ratkaisuihin.¹²² Toisena tärkeänä yhteytenä voidaan pitää sitä, että molemmissa tilanteissa verokohtelun arviointiin on käytetty teemoiltaan melko vastaavanlaisia argumentteja.

Suurimmassa osassa käsitellyistä oikeustapauksista verovelvollisen itsensä maksamaa koulutusta on pidetty vähennyskeltottomana, kun taas työnantajan maksamana sitä ei ole lähtökohtaisesti pidetty palkkana. Tämänlaista tulkintalinjaa voidaan pitää verraten tuoreena: vielä vuonna 2013 verohallinnon koulutusmenoja koskevassa ohjeessa pääsääntönä pidettiin vähennyskelpoisuuden ja verovapauden symmetriaa.¹²³ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty tätä aiemmin havaittua sääntöä vastaavia tai jopa hieman rohkeampia tulkintoja¹²⁴ ennen vuoden 2014 ratkaisuja, joiden perusteella myös verohallinnon ohjetta uudistettiin. Toinen, viimeaikaisempina pidettävä tulkintalinja on nimenomaisesti MBA-koulutuksen verokohtelukäytäntö: vielä vuoden 2000 viranomaisohjeessa¹²⁵ MBA-koulutusta pidettiin pääsääntöisesti verovelvollisen itsensä maksamana vähennyskelpoisena ja toisaalta työnantajan kustantamana verovapaana.¹²⁶

¹²¹ KHO 2014:161 ” Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään KHO 2014:88 katsonut, että Executive MBA -koulutusohjelman kustannukset eivät ole koulutusohjelmaan osallistuvan henkilön itse maksamina henkilön tuloverotuksessa vähennyskelpoisia. Työnantajan maksamien vastaavien koulutuskustannusten verokohtelua on arvioitava tästä erillisenä kysymyksenä.”

¹²² *ibid.*

¹²³ Verohallinto 2013, luku 2 Sovellettavat säännökset: ”Jos koulutusmenot ovat työntekijän itsensä maksamina vähennyskelpoisia, ei niistä myöskään työnantajan maksamina yleensä synny EPL 13 §:ssä tarkoitettua veronalaista palkkatuloa.” Vertaa verohallinto 2014a, luku 2 Sovellettavat säännökset: ”Vähennys-oikeus ja veronalaisuus eivät kuitenkaan välttämättä ole symmetriset.”

¹²⁴ Korpela 2013, s. 81: ”Sellainen koulutus, joka työnantajan maksamana ei ole veronalaista palkkatuloa, on työntekijän itsensä maksamana vähennyskelpoinen tulonhankkimismeno.” Vertaa Verohallinto 2013.

¹²⁵ Verohallinto 2000, luku 3.3. MBA-koulutusohjelmat: ”Ammatillista kehittymistä edistävää ja täydentävää MBA-koulutusohjelmaa voidaan Verohallituksen käsityksen mukaan yleensä pitää sen luonteisena koulutuksena, josta aiheutuneet kustannukset ovat koulutettavan itsensä suorittamina vähennyskelpoisia eikä niistä myöskään työnantajan maksamina synny palkaksi katsottavaa tuloa.” Näin myös verohallinto 2011 menojen vähennyskelpoisuuden osalta.

¹²⁶ MBA-koulutuksen ankaroitunutta verokohtelua voidaan käyttää esimerkkinä siitä, ettei oikeuskäytäntö ole välttämättä ajatonta, vaikkei ratkaisujen perusteena oleva laki muuttuisikaan.

Itse ostetun ja työnantajan maksaman koulutuksen verokohteluiden ratkaisemiseksi vai-
kutetaan tarkastelevan samanlaisia teemoja. Seuraava taulukko havainnollistaa keskei-
simpiä arvioitavia tekijöitä ja esittää näille tekijöille sellaisia nimikkeitä, joita voitaisiin
käyttää puhuttaessa kummasta tahansa verokysymyksestä.

Arvioitava peruste	Ratkaistava asia	Menon vähennyskelpoisuus	Koulutusmenojen veronalaisuus
Työtehtävien kehittyminen		Työntekijän tehtävien kehittyminen	Työntekijän työtehtävien kehittyminen, työnantajan toimialan kehittyminen
Työntekijän etu		Koulutuksen pätevöittävyys, koulutuksen jälkeiset tehtävät	Työnantajan ensisijainen etu

Taulukko 3. Koulutuksen vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden arvioinnissa käytetyt toisiinsa vertailukelpoiset tekijät.

Koulutusmenon vähennyskelpoisuutta tarkasteltaessa edellytyksenä näyttäisi olevan se, että työtehtävissä on tapahtunut sellainen muutos tai kehittyminen, että verovelvollisen nykyinen osaamistaso ei ole enää riittävä tehtävien hoitamiseen. Vastaavasti koulutusmenot eivät liene palkkaa samanlaisissa tilanteissa. Edellytyksenä kuitenkin vaikuttaa olevan se, ettei verovelvollinen pätevöidy eikä hänen niin sanottu kilpailukykyensä työmarkkinoilla parane olennaisesti. Työnantajan kustantaman koulutuksen verokohtelun ratkaisemisessa kuitenkin tätä mittaria arvioidaan vapaammin ehkä juurikin siksi, että siinä on kyse työnantajan ja työntekijän keskinäisestä edun ensisijaisuudesta. Itse maksetun koulutuksen tapauksissa työnantajan etu ei ole olennaisessa osassa, sillä tehtävän ratkaisun lähtöasetelma on selkeämmin verovelvolliskeskeinen.

Vähennyskelpoisuuden ja veronalaisuuden merkittävä kohteluero asettaa kyseenalaiseksi aihetta koskevan verotuksellisen symmetrian. Jos koulutusmenoissa on kyse verovelvollisen itsensä maksamana elantomenoista, myös työnantajan maksamana kyse pitäisi olla elantomenojen korvaamisesta, siis palkan maksamisesta.¹²⁷ Erityisesti MBA-tyyppisten

¹²⁷ Myrsky 1991, s. 171. ”Eikö johdonmukaisuus edellytä sitä, että siltä osin kuin erilaisten etujen osalta on kysymys elantomenojen säästämistä, ne olisivat täysimääräisesti veronalaisia, ts. vallitsisi parempi

koulutusten osalta verovelvollisen vähennysvaatimus ei näytä menestyvän KHO:n ratkaisukäytäntöä vastaan: kenties tällaisia koulutuksia on pidettävä luonteeltaan suoritta- jaansa pätevöittävä, ja tuota luonnetta voidaan pitää toissijaisena ainoastaan tilanteissa, joissa työnantaja osallistuu koulutusmenoihin.¹²⁸ Ainakin MBA-koulutusten menot ovat siis lähtökohtaisesti elantomenoja, mutta työnantajan maksamina tätä seikkaa ei arvioida niin ankarasti: voidaan ehkä ennemmin sanoa, että työnantajan kustantaman koulutuksen verotusta arvioidaan normaalia suopeammin kuin että itse maksetun koulutuksen verotusta arvioitaisiin normaalia ankarammin.¹²⁹ Vielä ratkaisematon kysymys on se, voivatko saman koulutuksen menot olla sekä saajansa näkökulmasta verovapaata tuloa mutta samanaikaisesti vähennyskeltottomia elantomenoja.¹³⁰

4.4 Lain tarkoituksen toteutuminen koulutusmenojen näkökulmasta

Koulutusmenojen verokohtelussa on huomattavissa poikkeavuutta erityisesti siihen, miten TVL:n 29 ja 31 §:iä tulkitaan verrattuna muihin tulonhankkimismenoihin. Poikkeavuuksia on havaittavissa siinä, miten laajasti tulon hankkimisen ja säilyttämisen käsitteitä tulkitaan sekä toisaalta siinä, minkä määrällisenä mahdollinen vähennyskelpoisuus myönnetään. Työnantajan maksamien koulutusmenojen tapauksessa epäyhtenäisyyttä taas on havaittavissa siinä, miten niiden verotus ratkaistaan suhteessa verovelvollisen itse maksamiin koulutusmenoihin.

neutraliteetti verotuksellisessa kohtelussa **työnantajan kautta saatujen etujen ja toisaalta veronjälkeisellä tulolla hankitun kulutuksen välillä.**” [sic]

¹²⁸ Koulutusmenojen epäsymmetrisestä kohtelusta myös Nykänen 2014a: ”Tosin on huomattava, että oikeuskäytännöstä voidaan havaita, että työnantajan maksamia koulutusmenoja ei välttämättä pidetä työntekijän palkkana yhtä herkästi kuin työntekijän itsensä maksamia vastaavia menoja pidettäisiin elantomenoina.”

¹²⁹ Korpela 2014, s. 143: ”Koska kuitenkin sekä työnantajan maksamien koulutusmenojen tuloksi lukeminen että itse maksettujen koulutusmenojen vähennysvaatimuksen hylkääminen perustuu siihen, että kyseisen koulutuksen maksut ovat elantomenoa, pitäisi ratkaisun olla sama maksajasta riippumatta.”

¹³⁰ Esimerkiksi tapaukset KHO 1997:71, KHO 2006 T 3236 ja KHO 2014 T 3392, joissa sekä työnantaja että työntekijä ovat vastanneet koulutusmenoista yhdessä. Tapauksissa on ratkaistu vain joko vähennyskelpoisuuden tai veronalaisuuden kysymys, mutta ei molempia.

Keskeisin havainto koulutusmenojen verokohtelusta liittyy tulkintaan menojen vähennyskelpoisuudesta. TVL 29 §:n perusteella veronalaisista tuloista saa vähentää niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot. Koulutusmenojen kohdalla vähennyskeltavuuden raja kulkee kuitenkin verovelvollisen pätevytyksessä tai merkittävien uusien tietojen ja taitojen saamisessa. Uuteen ammattiin tai edes tehtäviin kouluttautumisen menoja ei siis pidetä vakiintuneen käytännön perusteella tulon hankkimisesta aiheutuneina siinä määrin, että ne olisivat vähennyskelpoisia.¹³¹ Vähennyskelpoisuus on kuitenkin ollut olemassa silloin, kun kouluttautumisen syy on liittynyt siihen, että verovelvollinen pystyy säilyttämään työpaikkansa.¹³² Näissä tilanteissa menon voidaan perustellusti sanoa aiheutuneen nimenomaan tulon säilyttämisestä. Nämä asiat huomioiden on aiheellista kysyä, mikä ylipäänsä olisi sellainen tilanne, jossa koulutusmenon voidaan sanoa aiheutuneen tulon hankkimisesta ilman, että tuota menoa katsottaisiin elantomenoiksi. Nykyisen tulkintalinjan mukaan tulevan, uuden tulon hankkimisesta aiheutunut koulutusmeno on lähtökohtaisesti aina elantomenoa, eikä se paradoksaalisesti voi olla vähennyskelpoista.¹³³ Tämän ristiriidan korjaamiseksi koulutusmenoja tulisi pitää nykyistä laajemmin vähennyskelpoisina tai vaihtoehtoisesti tunnustaa se seikka, että ainoastaan tulon säilyttämisestä aiheutuneet koulutusmenot ovat vähennyskelpoisia.

Työnantajan kustantaman koulutuksen osalta verokohtelu on pelkkien TVL 29 ja 61 §:ien sanamuodon mukaan perusteetonta, sillä koulutus on käsiteltyissä oikeustapauksissa kiistatta saajansa rahanarvoista etua, jota ei ole erikseen laissa nimetty verovapaaksi. Kun tarkastellaan myös EPL 15 §:ää sekä TVL:n esitöitä, verokohtelua voidaan kuitenkin perustella. Yhtäältä koulutusmenot voidaan jossain määrin rinnastaa EPL 15 §:ssä tarkoitettuihin työn suorittamisesta aiheutuneisiin menoihin ja toisaalta niitä voidaan pitää TVL:n esitöissä tarkoitettuna verotus- ja oikeuskäytännön perusteella verovapaina erinä. Koulutusmenojen veronalaisena palkkana kohtelemisen puolesta puhuu kuitenkin se, että

¹³¹ Myrsky 2010b: ”Koulutuksessa on taloudellisessa mielessä pääsääntöisesti kysymys investoinnista henkiseen pääomaan. Jos tässä koulutuksessa tavoitellaan työn saantia tai tulotason kohottamista aikaisemmasta, tällöin voidaan puoltaa näkemystä, jonka mukaan tällaiset menot johtuvat tulon hankkimisesta tulevaisuudessa --.”

¹³² Esimerkiksi sellaiset tilanteet, joista oli kyse ratkaisussa KHO 1998 T 559 ja KHO 1997:72.

¹³³ Vertaa Myrsky 2014, s. 791: ”Vaikka elantomenojen vähentämisen kieltö on edelleenkin olemassa pääperiaatteena verolainsäädännössämme, jossain määrin hämmentävää on, että joiltakin osin elantomenukset saattavat siltikin tulla vähennyskelpoisuuden piiriin. Esimerkkinä voidaan tarkastella vähennysjärjestelmäämme ja siinä kotitalousvähennystä.”

luonnollisen henkilön tuloverotuksessa vähennyskelvottomia eriä pidetään elantomenoina. Elantomenojen korvaamisesta puolestaan aiheutuu pääsääntöisesti verovelvolliselle veronalaista tuloa. Kokonaisuutena vallitseva käytäntö ei ole täysin yksiselitteinen, mutta ei myöskään merkittävästi ristiriitainen.

Koulutusmenojen vähennyskelpoisuuden ja toisaalta veronalaisuuden välillä on yksi merkittävä kysymys: tulisiko niitä arvioida täysin samoin kriteerein vai toisistaan erillisinä kysymyksinä? Vallitseva käytäntö on jälkimmäinen eli eriytetty ratkaisutapa, ja sen puolesta sekä sitä vastaan on olemassa perusteita. Eriytettyä ratkaisutapaa vastustaa elantomenojen symmetrisen käsittelyn periaate meno- ja tulopuolella.¹³⁴ Ratkaisutapaa puolestaan puoltaa ainakin tulkinta siitä, että työnantajan maksamat koulutusmenot olisivat lähtökohtaisesti, mutta ehdollisesti¹³⁵ TVL:n esitöissä tarkoitettu vakiintuneen käytännön mukainen verovapaa erä. Esitöissä on tältä osin puhe nimenomaisesti verovapaan tulon käsitteestä, ei vähennyskelpoisen menon käsitteestä. Tältä osin tulon ja menon kohteluiden välillä ei ole ainakaan täyttä ristiriitaa.

Koulutusmenojen vähennyskelpoisuutta ja veronalaisuutta koskevaa ratkaisukäytäntöä on leimannut ensisijaisuusperiaatteen ehdoton soveltaminen, eli koulutusmenot ovat olleet poikkeuksetta joko täysin tai eivät lainkaan vähennyskelpoisia tai veronalaisia.¹³⁶ Menojen jakamista vähennyskelpoiseen ja vähennyskelvottomaan osaan voidaan perustella usealla tekijällä: ensisijaisesti tällaisen jakotavan voidaan katsoa vastaavan menojen tosiasiallista luonnetta sellaisissa tapauksissa, jossa perusteita olisi asian ratkaisemiseksi verovelvollisen puolesta tai vastaan.¹³⁷ KHO:n äänestysratkaisut sekä eräissä ratkaisussa esitetyt, lopullista ratkaisua vastustaneet perusteet¹³⁸ ovat konkreettisia osoituksia siitä,

¹³⁴ Korpela 2014, s. 143: ”Koska kuitenkin sekä työnantajan maksamien koulutusmenojen tuloksi lukeminen että itse maksettujen koulutusmenojen vähennysvaatimuksen hylkääminen perustuu siihen, että kyseisen koulutuksen maksut ovat elantomenoa, pitäisi ratkaisun olla sama maksajasta riippumatta.”

¹³⁵ Katso kaavio 1, s. 71.

¹³⁶ Andersson & Linnakangas 2006, s. 383.

¹³⁷ Vertaa Nieminen 2014, KHO:n ratkaisun 2014:27 arviointia: ”Onkin hyvin mahdollista, että vähennyskelpoisuuden kokonaan torjunut ratkaisu ei parhaalla mahdollisella tavalla vastaa menojen tosiasiallista luonnetta, eli niiden liityntää sekä lisäpätevöitymiseen että työtehtävien hoitamiseen. Toisaalta kategorinen vähennyskelpoisuuden torjuminen selkeytti rajanvetoa vähennyskelpoisten ja vähennyskelvottomien koulutusmenojen osalta.”

¹³⁸ KHO 2006 T 3236 ja KHO 2014:27, joissa koulutusmenot eivät olleet vähennyskelpoisia siitä huolimatta, että koulutuksesta katsottiin olevan hyötyä verovelvollisten nykyisissä töissä. Lisäksi KHO 2002:8, jossa koulutuksen verovapaaksi linjaavaa ratkaisua pehennettiin koulutusmenojen summaa kommentoivalla lauseella ”vaikka määrä onkin suuri--.”

että tapaukset olisi voitu ratkaista myös puoliksi vähennyskelpoisesti. Puolittainen vähennysoikeus olisi ratkaisutapana nykyistä suuripiirteisempi, mutta toisaalta se soveltuisi paremmin niihin tilanteisiin, joissa menossa voidaan katsoa olevan osin kyse elantomenosta ja osin tuloon liittyvästä menosta. Nämä esitetyt seikat pätevät myös työnantajan kustantaman koulutuksen verokohtelun arviointiin. Vähennyskelpoisuuden kysymyksessä osittaista myöntämistä tukee vielä eräiden muiden tulonhankkimismenojen osittainen, esitettyihin perusteisiin pohjautuva ratkaisutapa: esimerkiksi tietokoneiden ja opintomatkojen kohdalla menon vähennyskelpoisuus voidaan myöntää myös 50-prosenttisesti.

Ensisijaisesti yllä mainitut ristiriitaisuudet ja TVL 29 ja 31 §:ien parempi toteutuminen voitaisiin saavuttaa siten, että koulutusmenojen verokohtelussa sovellettaisiin myös osittaista vähennyskelpoisuutta tai veronalaisuutta. Tällöin erittäin tulkinnanvaraiset tilanteet olisivat ratkaistavissa asian luonnetta paremmin vastaavalla tavalla. Lisäksi tämänlainen ratkaisutapa mahdollistaisi meno- ja tulotilanteiden nykyistä symmetrisemmän kohtelun: jo pelkästään käsiteltyjen oikeustapausten päätyminen KHO:n ratkaistavaksi kertoo niiden erittäin tulkinnanvaraisesta luonteesta, jonka perusteella osittainen vähennyskelpoisuus tai veronalaisuus olisi voinut olla täysin mahdollinen ratkaisu ainakin osassa tapauksista. Mahdollisia muutoksia ei tulisi tehdä ensisijaisesti lain kautta, vaan ennemmin KHO:n tulkintakäytännön muutoksella. Lain nykyinen sanamuoto mahdollistaa yllä olevat tulkinnat koulutusmenojen verokohtelusta, minkä lisäksi lakia ei liene syytä tai järkevää kirjoittaa niin tarkkaan muotoon, ettei se mahdollistaisi tulkinnan tekemistä.